

МАТЕРІАЛИ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

**«СУЧАСНА НАУКА: СВІТОВІ ТЕНДЕНЦІЇ,
ТЕХНОЛОГІЇ ТА ІННОВАЦІЇ»**

(24-25 грудня 2021 р.)

Івано-Франківськ
2021

УДК 001"313"(063)
С 91

С 91 Сучасна наука: світові тенденції, технології та інновації. Матеріали науково-практичної конференції (м. Івано-Франківськ, 24-25 грудня 2021 р.). – Херсон: Видавництво «Молодий вчений», 2021. – 148 с.
ISBN 978-617-7640-96-6

У збірнику представлені матеріали науково-практичної конференції «Сучасна наука: світові тенденції, технології та інновації». Розглядаються загальні питання архітектури, біологічних наук, державного управління, історичних, географічних, політичних наук та інші.

Збірник призначений для науковців, викладачів, аспірантів та студентів, а також для широкого кола читачів.

УДК 001"313"(063)

ЗМІСТ

АРХІТЕКТУРА ТА МИСТЕЦТВОЗНАВСТВО

Аравідова Сен-П.Г.

НЕВЗАЄМОЗАЄМНИЙ ТОКЕН (NFT)
ЯК ФОРМА РОЗВИТКУ СУЧАСНОГО МИСТЕЦТВА,
АБО ЧИ МАЄ КРИПТОВАЛЮТА МАЙБУТНЄ 8

Варивончик А.В.

СУЧАСНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА
У ВИШИВЦІ 12

Кривов'яз М.Ю.

АРХИП ІВАНОВИЧ КУЇНДЖІ ТА ЙОГО
ТВОРЧИЙ ВНЕСОК У РОЗВИТОК ЖИВОПИСУ 14

Патрон І.В.

МІСЯ КІНО В СУЧАСНОМУ СВІТІ 17

Сердюк О.С.

РОЗРОБКА ТВОРЧОЇ КОЛЕКЦІЇ ПРЕТ-А-ПОРТЕ
В РОМАНТИЧНОМУ СТИЛІ
З ЕЛЕМЕНТАМИ СЕРЕДНЬОВІЧЧЯ 20

БІОЛОГІЧНІ НАУКИ

Кравченко О.А.

УРБАНІЗАЦІЯ ЯК ТЕНДЕНЦІЯ РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА
ТА ЇЇ НЕГАТИВНІ НАСЛІДКИ 23

Скочиляс Л.М.

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ГЕННОЇ ІНЖЕНЕРІЇ 25

ГЕОГРАФІЧНІ НАУКИ

Крамаренко О.Ю.

ОСОБЛИВОСТІ ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ 29

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ

Васильковський О.Т.

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ
СУТНОСТІ ДЕРЖАВНИХ ПОСЛУГ 33

Драпогуз М.А. АКТУАЛЬНІСТЬ ВПРОВАДЖЕННЯ ТЕХНОЛОГІЙ PUBLIC VALUE GOVERNANCE В РЕАЛІЗАЦІЇ КУЛЬТУРНОЇ ТА КОМУНІКАТИВНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ	36
Кочерга О.П. РОЗВИТОК ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В КОНТЕКСТІ ВТІЛЕННЯ РЕФОРМИ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ ВЛАДИ В УКРАЇНІ	39
Натолока Ю.В. ВИКОНАВЧА ВЛАДА ЯК ФОРМА РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ.....	42
Парашенюк М.О. СУТНІСНІ АСПЕКТИ ЦІННІСНИХ ЗАСАД ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ	44
Прийменко І.І., Щегініна Т.О. МУНІЦИПАЛЬНА ВАРТА: ОСНОВНІ НАПРЯМИ ДОСЛІДЖЕНЬ.....	47
Савченко А.В. ЦИФРОВІЗАЦІЯ ЯК ПРИНЦИП НАДАННЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПОСЛУГ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ	49
Хмелюк В.С. НАУКОВІ ІННОВАЦІЙНІ ЦЕНТРИ ЯК ПОТЕНЦІАЛЬНИЙ ГЕНЕРАТОР ВИКОНАННЯ ДЕРЖАВНИХ ЦІЛЬОВИХ ПРОГРАМ В УКРАЇНІ	52

ІСТОРИЧНІ НАУКИ

Маркіна Л.А. ІННОВАЦІЇ В АРХЕОЛОГІЇ: ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ	55
Пшемицька Є.О. РОБІТНИЧИЙ ФОЛЬКЛОР НА ШПАЛЬТАХ ПЕРІОДИЧНИХ ВИДАНЬ ДОНЕЧЧИНИ ТА ЛУГАНЩИНИ У 1943–1945 РР.	60

КУЛЬТУРОЛОГІЯ

Дубровіна І.В. ЕКСПЕРТИЗА СУЧАСНИХ НАУКОВИХ АРТ-ДЖЕРЕЛ: КУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ	64
--	----

Заблоцька Є.І.

ІСТОРИЧНИЙ ЖАНР В ОБРАЗОТВОРЧОМУ МИСТЕЦТВІ..... 67

Кан Їнчжен

СТАНОВЛЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ СИСТЕМИ ПІДГОТОВКИ
ОПЕРНО-СИМФОНІЧНИХ ДИРИГЕНТІВ КИТАЮ

В 1950–1960-Х РОКАХ..... 70

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА

Гулько Л.В., Задорожний В.П.

ЩОДО ШЛЯХІВ РОЗБУДОВИ ТА ПІДВИЩЕННЯ
ЕФЕКТИВНОСТІ СИСТЕМИ ДЕМОКРАТИЧНОГО
ЦИВІЛЬНОГО КОНТРОЛЮ НАД СЕКТОРОМ

НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ І ОБОРОНИ В УКРАЇНІ 74

ПОЛІТИЧНІ НАУКИ

Герин О.Т.

ДЕФЦИТ ГЕНДЕРНОЇ ДЕМОКРАТІЇ

ЯК ПРОБЛЕМА РОЗВИТКУ НАРОДОВЛАДДЯ В УКРАЇНІ..... 77

Крохмальний Я.А.

ПОНЯТІЙНА КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЯ

НЕЗРІЛИХ ДЕМОКРАТИЧНИХ РЕЖИМІВ 80

Кручініна О.Ю., Лемко Ю.Р.

РОЛЬ МІЖНАРОДНИХ НЕУРЯДОВИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

ПІД ЧАС ВИРІШЕННЯ МИРОТВОРЧИХ ПРОБЛЕМ В УКРАЇНІ..... 83

Орлов С.Ю.

ДЕЗІНФОРМАЦІЯ ЯК ЗАГРОЗА МИРУ ТА БЕЗПЕЦІ ЄС 87

ПСИХОЛОГІЧНІ НАУКИ

Дударенко А.А.

РОЛЬ ДОФАМІНЕРГІЧНОЇ СИСТЕМИ

У ФОРМУВАННІ ЦІЛЕСПРЯМОВАНОЇ ПОВЕДІНКИ..... 91

Євдокимова Н.О., Тимців М.М.

ПСИХОЛОГО-ЮРИДИЧНІ АСПЕКТИ ПРОФЕСІЙНОЇ

ПРАВОВІДОМОСТІ МАЙБУТНІХ ПОЛІЦІАНТІВ..... 95

Ладик В.Є.

СОЦІАЛЬНА ПСИХОЛОГІЯ, ПСИХОЛОГІЯ В СОЦІАЛЬНІЙ РОБОТІ ... 99

Ружицька І.В.

МЕТОДИ КОРЕКЦІЇ АГРЕСИВНОЇ ПОВЕДІНКИ У ПІДЛІТКІВ 102

СОЦІАЛЬНІ КОМУНІКАЦІЇ

Бірюков Є.Ю.

ГЕНДЕРНІ ПИТАННЯ ЖІНОЧИХ І ЧОЛОВІЧИХ ТЕЛЕПЕРЕДАЧ
В СИСТЕМІ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ЖУРНАЛІСТИКИ 106

Ревкало Є.М.

СТОРИТЕЛІНГ НА ТЕЛЕБАЧЕННІ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ
ІНСТРУМЕНТ ДЛЯ ВПЛИВУ НА АУДИТОРІЮ 111

Шушляк І.Я.

ЕФЕКТИВНІСТЬ PRODUCT PLACEMENT
ЯК ІНСТРУМЕНТА РЕКЛАМИ ДЛЯ БРЕНДІВ У КІНО..... 113

СОЦІОЛОГІЧНІ НАУКИ

Куниця Т.Ю.

СОЦІАЛЬНІ ОЧІКУВАННЯ СУЧАСНОЇ МОЛОДІ:
НАПРЯМИ ВИВЧЕННЯ..... 116

Роменська В.І.

НАСИЛЬСТВО В СІМ'Ї ЯК АКТУАЛЬНА СОЦІАЛЬНА ПРОБЛЕМА:
ПРИЧИНИ ТА ШЛЯХИ ПОДОЛАННЯ 119

ТЕХНІЧНІ НАУКИ

Бондарук С.Л.

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ БОРОШНЯНИХ КОНДИТЕРСЬКИХ
ВИРОБІВ З ВИКОРИСТАННЯМ РОСЛИННОЇ СИРОВИНИ..... 122

ФІЗИЧНЕ ВИХОВАННЯ ТА СПОРТ

Білокурова О.М., Довгань О.В.

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ КІНЕЗІОТЕЙПУВАННЯ
В ПРОЦЕСІ РЕАДАПТАЦІЇ ОСІБ
З ПРОБЛЕМАМИ ОПОРНО-РУХОВОГО АПАРАТУ 125

Ковтун О.В., Максименко А.Ю.

СУЧАСНИЙ СТАН, ОСОБЛИВОСТІ,
ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ
ПРОФЕСІЙНОГО СПОРТУ В УКРАЇНІ..... 128

Татарінова М.Є.

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ

ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ У СТУДЕНТІВ..... 132

Шевчук К.М.

ЗАЛУЧЕННЯ ДІТЕЙ ІЗ СИНДРОМОМ ДАУНА

ДО СПОРТИВНИХ СЕКЦІЙ..... 136

ФІЛОСОФСЬКІ НАУКИ

Vitalii Koval

ADVERTISING AS A SOCIO-CULTURAL PHENOMENON 139

Ровнягін О.В., Шульга М.В.

НЕОБХІДНІСТЬ АКТУАЛІЗАЦІЇ НАУКОВОГО СВІТОГЛЯДУ

У КУЛЬТУРНОМУ ПРОСТОРІ СУЧАСНОЇ МОЛОДІ..... 142

Чабан В.А.

ФОРМУВАННЯ МЕРЕЖЕВОЇ КОМУНІКАЦІЇ 144

АРХІТЕКТУРА ТА МИСТЕЦТВОЗНАВСТВО

Аравідова Сен-П.Г.

студентка,

Київський університет імені Бориса Грінченка

НЕВЗАЄМОЗАЄМНИЙ ТОКЕН (NFT) ЯК ФОРМА РОЗВИТКУ СУЧАСНОГО МИСТЕЦТВА, АБО ЧИ МАЄ КРИПТОВАЛЮТА МАЙБУТНЄ

Розвиток нових технологій чинить невіддільний та вагомий вплив на наше життя: суспільство, ідеологія та культура змінюється і переходить у нову форму існування – інформативно цифрову культуру. Концепція валюти аналогічним чином поступово змінюється. Мистецтво подібно іншим сферам нашого життя також жадає йти в ногу з часом, воно прагне підіймати злободенні питання та своєчасно відповідає на запити суспільства. Сучасна культура стрімко розвивається, на стику глобалізації інформації та мистецтва виникло таке явище, як NFT (non-fungible tokens) – особливий тип криптовалюти.

Криптовалюта – це вид цифрових грошей, штучна платіжна система, що порівнюється до справжніх грошей і має свій курс. Більшість криптовалют оснований на технології блокчейну та є взаємозаємною, тобто одна «монета» не відрізняється від іншої, і токени на ній просто замінюються [1]. В той час, як NFT – одиниця даних у цифровій книзі (блокчейн), де кожен NFT може представляти унікальний цифровий елемент, і тому кожен з них не взаємозамінний. Тобто, NFT це незамінний токен, що виступає в ролі віртуальної валюти, при цьому головна його відмінність полягає в тому, що він передбачає контекст інтелектуальної власності. Саме це головним чином вплинуло на безпосереднє залучення в першу чергу цифрового мистецтва до його валютизації [2]. NFT-твори мистецтва схожі на предмети з автографом. А їх метадані обробляються за допомогою криптографічної хеш-функції [3]. Ще один нюанс – як у однієї гравюри може бути кілька відбитків, автор цифрового об'єкта може випустити на нього кілька NFT. Але навіть у цьому випадку токени, як і раніше, будуть мати унікальний ідентифікатор і вважатися першотвором або його частиною.

Існування NFT досить іронічне, адже навіть купувати те, чого фактично не існує, що можна і так скачати із інтернету. Тут вступає кілька факторів, головним чином – людський. NFT максимально демократизує

ринок діджитал-мистецтва, дає дорогу експериментаторам та інноваторам, а причетність до становлення нової культурної парадигми дає змогу відчутти себе частиною більшого, чогось унікального і значного. З іншого боку NFT виступає активом, що дає можливість інвестувати без особливих затрат, коли обмеженість робить товар привабливим але доступним. NFT дає можливість кожному стати колекціонером – побудувати особисту віртуальну галерею за допомогою таких просторів, як SomniumSpace і Cryptovoxels. В решті решт це екосистема, що розвивається і нічим не обмежена. Будь-хто може побудувати платформу або апаратне забезпечення для підтримки NFT. Очевидно, що чим більш поширеним і впізнаваним стане цифровий актив, тим потенційно вища його вартість [4].

Ще одним фактором популяризації криптоарту стала нинішня епоха, що належить до метамодернізму. А в ньому головне – «нова щирість». Головним для художника стала ідея, що він хоче сказати світові. «Не має значення як, важливо що! Скажи щось від себе! Колаж, цитата, абстракціонізм – все годиться для самовираження». Але йде невідворотний процес: контемпорарі арт згасає. Це не дивує. Світ просто шукає нових митців. І наразі NFT стало майданчиком для нового «щирого» мистецтва, нових імен. Судячи з резонансних продажів NFT, бажання отримати в особисту власність шматочок інтернету стає таким же звичайним, як збирання магнітів на холодильник чи фотографування пам'яток.

NFT – ідеальний світ, де панує свобода творчості, вільне від корупції середовище відкрите і доступне кожному, а гроші сиплються горами. Та чи справді все так гарно? Витвори мистецтва завжди були фінансовим активом та показником статусу, тепер вони набувають фактичної цінності, як валюта. І якщо спочатку унікальний токен надавався лише цифровому арту, то сьогодні стало можливим токенизувати фізичний носій. Художню роботу оцифровують, надають їй власний неповторний номер і відправляють на «ринок». Радикальні прихильники криптовалютування мистецтва наголошують на потребі знищення фізичного носія токена задля збереження «оригінальності» цифрового, проте це досить спірне питання. З одного боку початково цифрове мистецтво не має фізичного носія, тому його монетизація безболісна і натуральна, з іншого – фізичний носій, особливо витвір мистецтва світового значення, має цінність сам по собі, а його знищення задля уорегіналення цифрового зліпка виглядає цілковитим варварством. Такий витвір являється культурним скарбом, як окремої країни, так і надбанням для світу в цілому. Отже протистояння прихильників NFT та їх противників зрозуміле і актуальне.

Крім того існує багато негативних факторів. По-перше варто зазначити, що далеко не всі роботи продаються за тисячі і мільйони доларів, з усього асортименту товарів лише кілька сотень чи тисяч вартують справжніх грошей, все інше йде за копійки і скільки років може піти на зростання такого активу невідомо, чи прийде такий час взагалі. По-друге, існує фактор «право володіння». З криптоартом заявляється «володіння» об'єктом у блокчейні, але у правовому полі NFT ніде і ніяк не регулюється та не визнається як спосіб позначення права власності. Якщо проводити аналогію з юридичного погляду, то покупка криптоарту – те саме, що купити ділянку на Марсі.

Коли людина купує NFT, у більшості випадків вона не купує роботу мистецтва або навіть зображення. Замість цього купується невеликий фрагмент коду, який відноситься до мультимедійного файлу, розташованого десь в інтернеті. Цифрові твори мистецтва самі не зареєстровані в блоці під час покупки. При покупці, скоріше, створюється криптографічний підпис, який при декодування вказує на зображення, розташоване в іншому місці. І цей показник може бути заблокований рядом причин, включаючи порушення умов торгової платформи. Порушення авторських прав та крадіжки творів мистецтва є характерною рисою розробки простору NFT. І якщо NFT фактично видаляється у джерелі, він не буде відображатися незалежно від того, на який веб-сайт був розміщений.

Проблема також може бути пов'язана з форматом токена. NFT, як правило, представлений як маркер ERC-721. Наприклад, торгова платформа NFT SuperRare надсилає токени безпосередньо до гаманців покупців, де вони можуть бути досить легко відстежені. Однак новий токен ERC-1155, або «Multi-Cane» ще не сумісний з EtherScan (сервіс, де можна переглянути статистику Ethereum). Це означає, що ERC-1155 не відображається, навіть якщо ви знаходитесь в блоці.

Все це є ілюстрацією спільної проблеми з Ethereum та криптовалюти в цілому: незважаючи на те, що вони незамінні і не підлягають злому, ви можете використовувати їх лише через ненадійні сторонні програми [5].

Окрім того є і інші недоліки. Економісти підозрюють NFT в стандартній пірамідоподібній схемі на зразок MMM. Так вважає, наприклад, лауреат Нобелівської економіки Паул Кріганман. Багатомільйонні токени легко можуть купуватися власниками ETH, вони безпосередньо зацікавлені у підвищенні його курсу. Можна навіть купувати NFT у себе, заявляючи велику угоду для ЗМІ, тим самим створюючи прецедент.

Комісія з цінних паперів США випустила контрольний список, як визнати фінансову піраміду. Переглянемо його в контексті крипто-арту:

– Немає справжнього продукту або послуги: пропонується платити за токен, який не дає реальної власності.

– Обіцянки повернення високої ставки за короткий період часу: згідно засобів масової інформації, простий цифровий художник може продати свою роботу за мільйони.

– Легкі гроші або пасивний дохід: майданчики з продажу пропонують «вічний» дохід. Наприклад, Supercare обіцяє 10% від вторинних продажів.

– Необхідна покупка: кожен, хто хоче продати свій об'єкт цифрового мистецтва, або будь-який інший диджитал продукт, повинен платити за транзакцію, неодноразово.

– Немає демонстраційного доходу від роздрібних продажів: вартість «володіння» токеном не є очевидною, а прикладу 2-10-х перепродажів немає.

– Акцент на рекрутингу: багато гучних інфо приводів, щоб у багатьох людей виникло бажання бігти продавати свої цифрові об'єкти.

Досить цікава деталь цієї піраміди в тому, що на додаток до звичайного заробітку за рахунок низів, організатори мають можливість заробляти на коливаннях курсів криптовалюти – тут допомагає і галас в ЗМІ і масова реєстрація нових користувачів ЕТН.

Мистецтво здавен використовують для відмивання грошей, тому не дивно, що токени можуть використовувати, як сучасну альтернативу [6].

Підбиваючи підсумки, з повною впевненістю можна сказати лише, що NFT це двоєке явище, яке є одночасно новою формою у мистецтві, волевиявленням сучасного покоління і в той же час його утопією. Важко визначити, скільки ще крипто арт триматиметься, 5-10 років, а можливо ми є свідками становлення історії вічних токенів.

Список використаних джерел:

1. Cryptocurrency. 2021 // Alpari. 23-11-2021. URL: <https://alpari.com/ru/beginner/glossary/cryptocurrency/>

2. Сабініч А. Що таке NFT і чому всі про це говорять? 2021 // Токар. 19 березня. URL: <https://tokar.ua/read/44528>

3. Amber Burton (2021). Want to Buy an NFT? Here's What to Know // The Wall Street Journal. March 13. URL: www.wsj.com/articles/want-to-buy-an-nft-heres-what-to-know-11615647601

4. Foundation Team. Why collect digital art NFT's // Foundation. 12 February 2021. URL: <https://foundation.app/blog/why-collect-digital-art-nfts>

5. Annie Bronson (2021). Дорогие NFT иногда исчезают без следа, заметили покупатели // Хабр. 30 березня. URL: <https://habr.com/ru/news/t/549714/>

6. Кирилл ака grokru (2021). Что не так с NFT-артом // Хабр. 17 березня. URL: <https://habr.com/ru/post/547558/>

Варивончик А.В.

*доктор мистецтвознавства, професор,
Київський національний університет культури і мистецтв
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4455-1109>*

СУЧАСНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА У ВИШИВЦІ

Вишивальне мистецтво в Україні має багату історію. Різноманітні техніки виконання вишивки та розмаїття яскравих, художніх узорів, елементів, поєднуючих швів, фактурні, тональні, колористичні ефекти свідчать про розвиток та вдосконалення цього мистецтва.

Художня вишивка і донині залишається однією з популярних видів народної творчості, а техніко-технологічні і художні надбання є джерелом натхнення у дизайні й створенні одягу упродовж багатьох століть. Залишилася невелика кількість шанувальниць ручної вишивки, але більша частина майстринь-одинаків, в час комп'ютерних технологій, користуються запровадженнями ХХІ століття, застосовуючи схеми розроблені за допомогою новітніх програм. Таким чином, техніки вишивки «хрест», «гладь» набувають значного поширення. Якщо раніше розробка авторського малюнку для вишивання вимагала зусиль та вільного часу, то зараз користувач та фахівець програми для машинної вишивки «Embroidery Tool Shed» або програмного забезпечення «Му Lace Maker» отримає масу задоволення від улюбленої праці.

У ХХ ст. здійснення творчого задуму відбувалося після замальовки ескізу та узгодження дрібних деталей, формування вишивальної схеми. Майстриня перед тим як вишивати орнамент створювала малюнок, замальовувала на аркуші паперу, переносила його на тканину. Допоміжними елементами слугувала «сітка», яку вишивальниця прошивала швом «вперед голкою» та розміщувала клітини, розраховуючи на уток і основу тканини. Розрахунок ниток для створення орнаменту займав у майстрині значну кількість часу та у випадку втрати хоча б однієї нитки – малюнок міг збитися і виконана робота розпорювали, також витрачаючи багато часу. Ще більш кропітка праця – виконувати мереживну вишивку.

Мереживна вишивка – це тонке павутиння ниток, що перетинаються один з одним, щоб забезпечити основу для більш важких декоративних елементів. «Му Lace Maker» має всі інструменти, необхідні для створення власного мережива. Ключ до успіху – це розуміння та контроль над

ключовими складовими будь-якого мереживного дизайну: каркасом, основою, декоративними елементами, послідовністю та розміром.

Сучасні технології XXI ст. надали вишивальницям можливість застосувати новітні комп'ютерні технології, завдяки котрим після створення ілюстрації, що до вподоби майстрині, зображення імпортується в схематичний малюнок, за допомогою новітніх комп'ютерних програм. Кожна програма має такі функції: для перегляду схем, що були перше створені, а також можливість створення та редагування зображення для виготовлення вишивки.

Відома українська дизайнерка Оксана Полонець, що заснувала студію дизайну одягу під власним ім'ям, активно використовує машинну вишивку. Її колекції присвячені видатним, святковим, весільним подіям, отримуючи натхнення з автентичних виробів: сорочок, стрів, вишиванок. Перші свої твори в українському стилі з вишивкою дизайнерка запропонувала у 2007 році для показу конкурсу краси «Королева світу». Одержавши визнання та приємні враження Полонець розпочала запуск моделей національного одягу. Розробляючи вбрання з вишивкою на замовлення О. Полонець розраховує термін виготовлення, заповнення декоруючими елементами, забарвленість та кількість кольорів на одязі. Наступним етапом є розкрій виробу на макетній тканині для посадки виробу на фігуру. Проводиться підготовка деталей вбрання, які будуть вишиватися, створюється орнаментальний малюнок.

Вишивка на повсякденному одязі розвивається і завдяки торговій марки «Фольк Мода», що була зареєстрована співзасновниками М. Тугановим та П. Скірчуком в 2012-му році, які є також прихильниками машинної вишивки. Вони розробили власний проект виробництва «етноодягу» з використанням української різноманітної орнаментики вишивки. Придбавши вишивальний автомат, господарі виробництва розпочали випуск повсякденних речей з декором: футболки, легких блузок, сумок та ін. Торговельна марка «Фольк мода» випускає масовий одяг з вишивкою, застосовуючи сучасні технології, надаючи можливість населенню України обирати сучасні та модні речі.

Список використаних джерел:

1. Варивончик А. В. Художні промисли України: генеза, історична еволюція, сучасний стан та тенденції : монографія. 2-ге вид., перероб. та допов. Київ : «Ліра-К», 2019. 552 с.
2. Кара-Васильєва Т. Українська сорочка: таємниці чарівної нитки. Київ : Мистецтво, 1982. 146 с.
3. Dime designs in machine embroidery. Embroidery Tool Shed. URL: <https://www.shop.dzgn.com/collections/software/products/embroidery-tool-shed> (дата звернення: 26.11.2021).

Кривов'яз М.Ю.

студент,

Інститут мистецтв

Київського університету імені Бориса Грінченка

АРХИП ІВАНОВИЧ КУЇНДЖІ ТА ЙОГО ТВОРЧИЙ ВНЕСОК У РОЗВИТОК ЖИВОПISУ

Архип Іванович Куїнджі, відомий український художник, народився 15 січня 1841 року. З самого дитинства захоплювався живописом та малюнком. В юному віці майбутній художник, назбиравши коштів, відправляється у Крим до І. Айвазовського. Майстер справив на нього неабиякий вплив і, без сумніву, сформував його стиль. Саме в Айвазовського Куїнджі перейняв любов до великого простору, натхненність природою, а також водною стихією і особливо сам вибір сюжету і за деякий час зміг розвинути теми, котрі зображувались самим художником Айвазовським. Це, наприклад, степ (мистецтвознавець Микола Барсамов впевнений, що саме Айвазовський зробив степову Україну об'єктом зображення в картинах).

Архип Іванович вирішує вступити у 1865 році до Академії Мистецтв і їде до Санкт-Петербургу, але перші спроби були поразкою. На третій раз створює картину «Татарська сакля у Криму», яка була написана під впливом Айвазовського (не дійшла до наших днів) і забезпечила йому вступ.

Він став прямим послідовником і перейняв манеру прославленого майстра. Вже після закінчення Академії він не раз повертається до кримської тематики. В роботах кримського циклу художник продовжує експериментувати з кольором, світлом і світлоповітряним середовищем. Він все далі відходить від традицій академічного живопису, а також від наслідування Айвазовському і виробляє власну манеру письма. У кримських пейзажах з'являються риси романтизму. Художник постійно проводить досліди з фарбами та композицією. Розробляє власну декоративну систему: робить більш площинними предмети, створює глибину середовища, використовує іншу палітру. В творчості художника спостерігаються нові світлові ефекти, зведені до основних кольорів.

Майже кожна картина Куїнджі викликала полеміку: його часто звинувачували в дешевих ефектах, використанні надзвичайно блискучих фарб, куди додано фосфор. Однак це були марні звинувачення [1]. Справа в тому, що він товаришував з відомим хіміком Менделєєвим, який, як відомо, відкрив систему хімічних елементів. З'ясовуючи можливості

змішування фарб і вирішуючи проблему їх довговічності, Куїнджі з Менделєєвим здійснив багато дослідів і результати їх використав у своїх роботах [2].

А. Куїнджі впевнено прокладав шлях до українського імпресіонізму, мету створення картини бачив у передачі враження від кольору та світла, успішно вивчав поєднання додаткових кольорів [1].

Простежується, що А.І. Куїнджі – талановитий копіювач, і він зміг використати технологію старих майстрів. Є художник – колорист, а є – копіювальник. А. Куїнджі мав весь набір якостей і тому він вважається генієм.

Якщо проаналізувати деякі роботи А. Куїнджі, можна зробити певні висновки щодо манери його письма. Наприклад, у картині «Березовий гай» спостерігається, що він спочатку робив прописку, а потім вже накладав тонкі шари фарби і використовував багато нюансів. Художник мав «чуйне» око до ніжніших відтінків.

Куїнджі за правом вважається «художником світла». І полотно «Березовий гай» – найкращий тому доказ. Тонке поєднання світла і тіні, сонячні зайчики, що скачуть по стовбурах дерев і затемнена вода, що захоплює своєю глибиною – все це передає вільність куточка гаю, променистість літнього дня [5].

Нижче наведено аналіз деяких картин А. Куїнджі.

«Ельбрус ввечері». Знайома ціла серія робіт, присвячених Ельбрусу, де вершина відображена на полотні в різний час доби – вночі, вдень, ввечері і т. д. При цьому справа не тільки в особливому ставленні до мальовничих гірських контурів Кавказу, але й у дотриманні традицій імпресіоністів, які прагнули зображувати один і той же об'єкт в найдрібніших трансформаціях повітря і світла.

«Північ». картині «Північ» також притаманні риси імпресіонізму. У розумінні автора живописного твору образ півночі являє собою світ, наповнений тишею, диханням холоду, безкрайнім, неоглядним простором, де інакше переосмислюється дійсність, звичні закони світу земного, природного та світу небесного.

«Нічний» – «західний» твір майстра. Відразу три стилістичні тенденції Куїнджі відображає це полотно: романтизм, реалізм і риси символізму. Картина – яскравий приклад класичної композиції: коні на вершині пагорба – центр картини, велика частина площини відведено зображенню неба. Втім, небо – це один з улюблених «героїв» робіт автора.

«Море. Крим». У цьому полотні Куїнджі виступає як романтик серед художників-реалістів. Він чудово передав колорит картини, незвичайні моменти освітлення, створюючи ефект світіння фарб.

«Берег моря зі скелею». Куїнджі творив у жанрі пейзажу, невпинно створюючи нові форми і види зображення. Для написання картини «Берег

моря зі скелею» використовувались олійні фарби, а замість полотна – папір на картоні. Простір неба і моря утворює собою складну красиву колірну розтяжку блакитних відтінків.

«Червоний захід» Куїнджі писав у період між 1905 і 1908 роком. Картина написана в техніці олійного живопису і зберігається в Музеї Метрополітену Нью Йорк

«Осіньне бездоріжжя». Створена ним у 1872 році картина «Осіньне бездоріжжя» своєю реалістичною спрямованістю була близька картинам художників-передвижників. Куїнджі не просто зобразив осінній холодний день, розмиту дорогу з калюжами, що тьмяно поблискують, – він ввів в пейзаж самотню фігуру жінки з дитиною, яка йде по бруду. Але завдяки використанню фарб, що світяться вдалині, картина не залишає песимістичного враження.

«Дар'яльська ущелина. Місячна ніч». Однією з найкрасивіших робіт Архипа Івановича Куїнджі є гірський пейзаж «Дар'яльська ущелина. Місячна ніч». В цьому полотні можна простежити використання яскравого кольору, заснованого на використанні створеної ним системи додаткових кольорів. Пейзаж виконаний в різних відтінках темно-синього кольору. В цілому, колористичне рішення полотна виліплює перед нами пейзаж загадковий, наповнений напівпрозорими відблисками і променистим місячним світлом.

«Дуби». У картині «Дуби» зображення проти світла надає величезної кроні дуба орнаментальну силуетність і сплющує її, подібно до барельєфу. Кольорові маси залишають враження величезності, значущості, епічної величі.

«Ладозьке озеро». Пейзаж добре розкриває, що джерелом світу може бути не тільки сонце, але й небо в осінню пору року.

«Забуте село». З самої першої своєї картини «Забуте село» художник-початківець змусив говорити про себе, як про перспективного творця. Картина різко вихопила один момент сірої і убого життя забутого, нікому не потрібного люду, показала близьку загибель села, і, як слідство, ще більшого зuboжіння її жителів. Весь вигляд полотна дихає безвихідністю, тугою і смутком.

«Веселка». Архип Куїнджі на картині «Веселка» зображує звичайний пейзаж у незвичайній манері. Йому вдалося зовсім прості речі зробити особливими. На полотні художника ми бачимо широкий степ, вдалину біжить дорога. Смарагдове різнотрав'я рівнини тільки що освітілося першими променями сонця, які змогли пробитися крізь грозові хмари.

«Зима». Належить до періоду творчості Куїнджі, який іноді називали «тихим». Припав на 1880-е рр. і характеризувався вражаючими знахідками художника, на найвищому рівні опанованими ефектними декоративними прийомами, де відчувається вплив старих майстрів [4].

Як людина Куїнджі був безвідмовним – до нього приходили відвідувачі і не мали відповіді «ні» на їхні прохання. Більшу частину гонорарів за картини і прибутку від свого будинку, який здавав в оренду, віддавав на благодійність.

Помер він раптово, 11 (24) липня 1910 р. на порозі своєї останньої квартири в Санкт-Петербурзі, у віці 69 років.

Поховали покійного 14 (27) липня 1910 р. на Смоленському православному кладовищі [3].

Як художник А. Куїнджі показав, що нове в мистецтві вітається, не дивлячись на консервативні погляди деяких так би мовити професіоналів. Він довів, що можна створити картину, не дотримуючись канонів академічного живопису. Знав психологію глядача і використовував розроблені ним новаторські яскраві кольори, засновані на системі додаткових, і створював шедеври, які справляли неабиякий емоційний вплив на глядача.

Список використаних джерел:

1. Архип Куинджи и Крым: творческое наследие. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/>
2. Менделеев і Куинджи Взаимосвязь науки и искусства. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/>
3. Куїнджі Архип Іванович. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/>
4. Веселка-Архип Куїнджі. URL: <https://jyvopys.com/>
5. Куїнджі – Березовий гай. URL: <http://zolotaribka.at.ua/Grupy/barwinok/>

Патрон І.В.

аспірантка,

*Київський національний університет театру, кіно і телебачення
імені І.К. Карпенка-Карого*

МІСІЯ КІНО В СУЧАСНОМУ СВІТІ

Що може дати кіно сучасному глядачу? Як змінювалось завдання кіно впродовж століть? В момент коли виник кінематограф, кінець XIX ст., його сприймали не більше як ярмаркову розвагу. Тоді ніхто не здогадувався, що тривіальна розвага може стати один з найвпливовіших мистецтв XX ст. Починаючи з перших фільмів братів Люм'єр, продовжуючи французьким авангардом, шведським психологізмом,

німецьким експресіонізмом та радянським монтажним кіном, споглядаючи Велике німе кіно Макса Ліндера, Чарлі Чапліна, Бестора Кітона, переходячи в еру звукового кіно, занурюючись у французьку «Нову хвилю», італійський неореалізм, німецьке молоде кіно, британський «рух розгніваних», українське поетичне кіно і американські кримінальні драми, споглядаючи історичні колоса, постмодернізм у фільмах Грінуея та Альмадовара, азіатський вибух та реалізм Ларса фон Трієра, не відрікаючись від абсурдних комедій і короткометражок, досягаючи фільмів Марвел, закінчуючи «Джокерами» і «Фінчами» і всіма іншими стрічками, які будуть після вищезгаданих, місія кіно схожа впродовж років, а саме: комунікувати, зберігати (фіксувати), розважати, емоційно заряджати (викликати емоції), навчати (інколи, маніпулювати).

Змінюються обставини здійснення цієї місії, змінюється контекст, у якому вона досягається, але сама місія кіно – незмінна.

Італійський кінорежисер Бернардо Бертолуччі запропонував такий варіант місії: «Люди приходять в кіно, щоб розділити одну і ту ж мрію» [1].

Директор Честерфільдського коледжу мистецтва Аллістер Мактагарт, сказав цікаву фразу про важливість кіно: «З моменту свого створення кіно тишило, вражало та бентежило аудиторію і продовжує робити це. Кіно продовжує давати глядачеві можливості спробувати життя інших. Що може впливати на нас, збагачувати нас, розширяючи світогляд цими зустрічами...» [1].

Американський культовий режисер Мартін Скорсезе вказує на одну дуже важливу місію кіно – спільного співпереживання, спільного часопроведення, спільного досвіду, спільних спогадів: «Кіно задовольняє одвічну потребу колективного несвідомого – потребу людей в спільних спогадах» [2].

Кіно комунікує. Кіно доносить інформацію різним способом для різної аудиторії. Нещодавні дослідження, про які йдеться в статті Личковської О. [3], свідчать про те, що існують дві групи глядачів: любителі авторського кіно і масового: прихильники авторського кіно менше цікавляться розважальними жанрами, а віддають перевагу серйозним жанрам: історичне кіно, драми. Прихильники масового кіно, навпаки, більше цікавляться жанровим і легким кіно. Глибина ідеї, нетривіальний сюжет, професійна режисура, актуальність – це ті характеристики, які є важливими для прихильників авторського кіно, а для прихильників масового кіно важливими будуть дещо інші особливості: захопливий сюжет, добра гра акторів, спецефекти, красиві зйомки, саундтрек. І про мотиви, які спонукають глядачів авторського і масового кіно обирати той чи інший фільм, О. Личковська, вказує, що для перших важливішими будуть пізнавальні і естетичні, а для других розважальні і компенсаторні мотиви [3, с. 143–144].

Кіно спонукає думати. У кожне століття, та й десятиліття зрештою, є свої важливі події, суспільні проблеми, до яких треба звернути увагу. Окрема тема – вічні проблеми, на кшталт відносин батьків і дітей, стосунки між людьми, самотності, патріотизму та інших. Кіно на ці теми знімало і зніматимуть завжди. Таке кіно спонукає думати про ці проблеми, інколи дає якісь поради, як їх вирішити чи як краще поводитись в певних ситуаціях. А навіть і просто вказати людині на її погані риси. Показати її зі сторони і змусити задуматись над тим, чи правильно вона живе. В часи війн дуже важливо знімати фільми, які б спонукали думати про причини воєн, про їх безглуздість і наслідки, військовим допомагають фільми про їх звитягу і подвиги, які надихають на перемогу, політикам слід переглядати фільми про весь тягар відповідальності за такі геополітичні конфлікти. Ми живемо в час, коли є надзвичайно серйозна проблема глобального потепління і різних природних катаклізмів. Одним із завдань кіно є також вказувати на ці проблеми, відкривати людям очі.

Кіно викликає емоції – найперше і найголовніше основне завдання і призначення кінематографа. Комедії створені для того, щоб розсмішити людей, пробудити в них хороші, позитивні емоції. Драми викликають переживання і замислення, розчулення і співчуття. Історичне кіно – гордість, захоплення, відчуття єдності з історією.

Режисери і загалом творці кіно – це люди, які можуть гратися з людськими почуттями, можуть викликати потрібні емоції і цим робити кіно чимось більшим, ніж набір кадрів. Кіно – це мистецтво. Я вважаю, що викликати емоції – це завдання усіх видів мистецтва. Просто досягають цього по-різному і за допомогою різних засобів. У кіно це зображення, акторська гра, символи, звук, постановка кадрів, звичайно сценаріїв і дуже багато іншого. Кіно – це титанічна, спільна творча робота, яка повинна в першу чергу викликати емоції в тих, для кого вона власне і робиться.

Список використаних джерел:

1. Чому кіно важливе? URL: <https://www.odesafilmstudio.com.ua/uk/news/archive/chomu-kino-vazhlive>
2. Шпак О. Чим зайнятись кіноману на канікулах: 7 фільмів для різдвяного настрою. URL: <https://inspired.com.ua/creative/movies/7-christmas-movies/>
3. Личковська О. Комунікативні практики взаємодії з візуальними джерелами: між інтеграцією й диференціацією. *Вісник Одеського національного університету. Соціологія і політичні науки*. 2008. Т. 13. Вип. 5. С. 140–150.

Сердюк О.С.

студентка,

Київський національний університет технологій та дизайну

РОЗРОБКА ТВОРЧОЇ КОЛЕКЦІЇ ПРЕТ-А-ПОРТЕ В РОМАНТИЧНОМУ СТИЛІ З ЕЛЕМЕНТАМИ СЕРЕДНЬОВІЧЧЯ

Створення колекції жіночого одягу святкового призначення, на основі провідних характеристик середньовічного одягу, комбінацію його з іншими стилями та виготовити головну модель в матеріалі.

Завдання: аналіз візуальних джерел стилістики середньовіччя; використання наукових методів для систематизації та наукового обґрунтування результатів дослідження; розробити творчу концепцію для проектуванні сучасних моделей жіночого одягу; визначити, проаналізувати та трансформувати творче джерело у модель-образ; виконати конструкторську розробку і виготовлення моделей колекції, розробити сценарний образ творчої колекції моделей жіночого одягу для участі у конкурсі.

Об'єкт дослідження – розширення уявлень про жіночу моду епохи середньовіччя. Предмет дослідження – образотворче мистецтво епохи середньовіччя (Жан Огюст Домінік Енгр «Жанна д'Арк на коронації Карла VII»).

Для створення нової колекції жіночого одягу використано системно-структурний аналіз, композиційно-конструктивний та статистичний аналіз. У розробці рекомендацій процесу проектування використано комбінаторний метод проектування, трансформація – у моделюванні виробів, для модифікування форм одягу за допомогою прийомів конструктивного моделювання 1-го, 2-го, 3-го і 4-го видів. Також були використані комп'ютерні програми: Xara Designer Pro X і Adobe Illustrator.

Наукова новизна та практичне значення полягають у виявленні взаємозв'язку між об'ємно-просторовою і художньо-естетичною формою моделей колекції та їх композиційно-конструктивними характеристиками відповідно до підбраного пакету матеріалів та модних тенденцій на обраний асортимент

Отримано характеристики досліджуваного творчого джерела для трансформування у принципи проектування сучасного жіночого одягу (рис. 1). Проаналізовані об'єкти творчого джерела допомогли створити форму костюмів колекції. Основним творчим джерелом є костюм від Versace, глибокий виріз декольте був використаний у сукні з колекції,

«залізний» комір став особливістю всієї колекції. Об'єктом аналізу є картина «Жанна д'Арк на коронації Карла VII – Жан Огюст Домінік Енгр», Форма та фактура обладунків була використана в розробці костюму, форму залізних обладунків частково відтворено за допомогою щільної штучної шкіри срібного кольору з металевим ефектом (рис. 2).

Розширено поняття про жіночі історичні косями. Трансформація цих елементів в одяг є актуальною з точки зору призначення колекції та сучасного становища світової індустрії моди.

В результаті проведеного аналізу тенденцій моди для розробки моделей колекції було вирішено використати прийоми комбінаторики та трансформації.

Комбінаційний метод проектування дозволяє об'єднати грубі форми обладунків та легкі романтичні елементи які були використану у рукавах та оздобленні спідниць. Також поєднана груба тканина для уніформи та легка тканина яка зазвичай використовується для весільних суконь [1].

Метод трансформації дозволив виконати рукава, завдяки перетворенню розширених до низу рукавів у збірку по лінії зап'ястя завдяки еластичній стрічці.

Використано ідею образних характеристик середньовічних обладунків, яка використана в колекції одягу, ідея перетворена в романтичний костюм для жінок. Сукні, блузи, спідниці і штани по формі нагадують одяг який вдягали під броню, самі «обладунки» виготовлено із срібної щільної штучної шкіри та оздоблені ланцюжками, форми рукавів також взяті із середньовічної епохи але вже з жіночих суконь, прилеглий силует вже взятий з сучасного стилю вамп, з глибокими декольте, відкритими плечима та низом суконь і спідниць імітуючих по формі пояса для панчів (рис. 1).

Кольорова гамма може бути найрізноманітнішою, так, як в дзеркальній скульптурі можна побачити всі кольори. Обов'язковим є лише застосування сірого кольору.

Колекція моделей одягу складається з п'яти виробів, а саме: сукні, блуза та штани (рис. 2).

Отже, проведені дослідження підтвердили актуальність створення даної колекції. Результати дослідження показали, що вивчення проблеми жіночої незалежності та індивідуальності у історії світу мають позитивний вплив на розвиток сучасної світової моди. У процесі дослідження було виявлено основні закономірності та особливості костюму епохи середньовіччя. Проаналізовано та систематизовано інформацію, після чого трансформовано та відтворено творче джерело в елементи костюмів. Колекція Святкових комплектів одягу орієнтована на жінок молодшої вікової групи 18÷30 років, з середнім достатком, які проживають у великих мегаполісах та ведуть активний спосіб життя.

Рис. 1. Схема трансформації елементів джерела натхнення в деталі костюма

Рис. 2. Колекція моделей «Романтика д'Арк»

Список використаних джерел:

1. Степучев Р.А. Кимберлит костюмографического языка: учеб. пособие для вузов. – М.: Изд-во МГТУ им А.Н. Косыгина, 2007. – 416 с.

БІОЛОГІЧНІ НАУКИ

Кравченко О.А.

викладач природничих дисциплін,

спеціаліст першої кваліфікаційної категорії,

Коростишівський педагогічний фаховий коледж імені І.Я. Франка

Житомирської обласної ради

УРБАНІЗАЦІЯ ЯК ТЕНДЕНЦІЯ РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА ТА ЇЇ НЕГАТИВНІ НАСЛІДКИ

На початку XXI століття деякі стійкі й добре відомі тенденції, наприклад, такі як зростання кількості населення, поступове підвищення температури на планеті, падіння рівня ґрунтових вод, скорочення посівних площ на душу населення, зменшення площ лісів, втрата рослинних та тваринних видів та інше, починають формувати майбутнє цивілізації.

Передбачуване зростання населення протягом наступного півстоліття може безпосередніше вплинути на розвиток економіки, ніж будь-яка інша тенденція, поглиблюючи майже всі інші екологічні і соціальні проблеми.

Сучасна екологія нині перебуває у стані постійного розвитку, пошуку нових наукових напрямів для вирішення різноманітних проблем, що виникають у процесі взаємодії природи і суспільства.

Разом із зростанням кількості населення сучасному етапу людської цивілізації притаманні стрімкі темпи урбанізації. Вони зумовлені двома факторами – демографічним вибухом другої половини XX століття та науково-технічною революцією в усіх сферах.

Виникнення і постійне збільшення площі і чисельності населення міст, набуття сільськими поселеннями міських ознак, підвищення ролі міст у соціально-економічному розвитку суспільства, формування міського населення, яке веде специфічний спосіб життя, а також «міських» популяцій рослин і тварин становить сутність процесу, який називається урбанізацією [2, с. 108–111].

Урбанізація – це складний історичний, суспільно-економічний, демографічний та екологічний процес перетворення природних екосистем (лісових, лучних, степових, водних) під впливом збільшення міст. Урбанізація супроводжується швидкою концентрацією населення, засобів виробництва, зв'язку і комунікацій, глибокою деформацією

структурних і функціональних властивостей природних екосистем (рослинного і тваринного світу, ґрунтів, атмосферного повітря, продуктивності, біотичного кругообігу), поглинанням великої кількості речовин, енергії та інформації, потужним інформаційним обміном між екосистемами, високим ступенем забруднення довкілля. Міста з більш ніж мільйонним населенням настільки негативно впливають на довкілля, що цей вплив відчувається в радіусі десятків та сотень кілометрів. Ступінь поширення багатьох хвороб населення великих міст набагато перевищує цей показник у малих містах та селах.

Міське середовище (урбанізоване середовище) включає в себе природні і штучні компоненти, а також людей та їхні соціальні групи. Кожне місто – це штучне середовище антропогенного походження, досить складна екосистема, створена співвідношенням природних (клімат, рельєф, геологічна будова, фауна і флора) і технічних (об'єкти промисловості, транспорту, будівлі тощо) факторів середовища.

Із вище вказаного окреслюються головні аспекти негативного впливу міст на природу:

- забруднення всіх компонентів міських екосистем – отруєння атмосфери пилогазовими викидами від промислових об'єктів і автотранспорту, забруднення ґрунтів і природних вод токсичними речовинами та стічними водами;

- вилучення з користування великих площ продуктивних сільськогосподарських земель і лісових масивів під будівництво житлових масивів, промислових комплексів, доріг, аеродромів та іншого [2, с. 121–132].

Екологічні проблеми міст, а також оптимальні шляхи їхнього вирішення вивчає урбоекологія.

Урбоекологія – це галузь екології, яка вивчає і визначає шляхи покращання екологічного стану сучасних міст. Серед цих шляхів головними є такі:

- поступова стабілізація зростання міст на основі екологічно обґрунтованого розподілу людей територією держави;

- збільшення площ «зеленої зони» міст (створення парків, скверів, бульварів, захисних зон уздовж доріг тощо);

- проектування і створення санітарно-захисних зон навколо всіх без виключення промислових об'єктів;

- зменшення забруднення міст автотранспортом за рахунок переходу на екологічно чисті двигуни та пальне, максимального використання метро та наземного електротранспорту, створення шумозахисних бар'єрів;

- розробка генеральних планів розвитку міст з урахуванням циркуляції повітря, сучасного екологічного стану, максимальним збереженням існуючих зелених насаджень;

– створення «мозаїчного» міського ландшафту за допомогою чергування природних та антропогенно змінених ділянок, що робить ландшафт більш стійким до зовнішніх впливів [1; 3].

Отже, в умовах великого міста загострюються всі проблеми життєзабезпечення людей: постачання достатньої кількості повноцінних продуктів та питної води, контроль забруднення повітря, водних ресурсів, ґрунтів, утилізація та захоронення шкідливих виробничих і побутових відходів, а також соціальні проблеми, пов'язані з різким зменшенням вільного «життєвого» простору, появою багатьох уже вивчених і поки що невідомих захворювань, зумовлених забрудненням, збіднінням, звуженням міського середовища.

Природа поки ще багата і щедра. При розумному використанні її людиною, вона може не тільки не втрачати, а й нарощувати своє багатство, але для цього не слід вбачати в природі лише джерело ресурсів для життя.

Список використаних джерел:

1. Скиба Ю.А., Лазебна О.М. Моніторинг довкілля: практичний курс. – Каравела, 2013. – 216 с.
2. Заверуха Н.М., Серебряков В.В., Скиба Ю.А. Основи екології. – Каравела, 2006. – 368 с.
3. Потіш А.Ф., Медвідь В.Г., Гвоздецький О.Г., Козак З.Я. Екологія: основи теорії і практикум. – Магнолія плюс, 2003. – 296 с.

Скочиляс Л.М.

викладач біології,

Вишнянський коледж

Львівського національного аграрного університету

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ГЕННОЇ ІНЖЕНЕРІЇ

Сьогодні тема генної інженерії є актуальною як ніколи, так як ресурси планети не тільки не множаться, а й помітно скорочуються. Виникає питання як прогнати таку кількість людей якісною їжею, коли при більше 6 мільярдах близько 800 млн. людей страждають від голоду та недоїдання. Яким чином можна запобігти зниженню обсягів зібраного врожаю, досягти вищих або хоча б зберегти існуючі результати у

рослинництві і тваринництві? Відповіді на ці запитання сучасності намагається дати генна інженерія [1].

Під гаслом порятунку населення планети від насування голоду світова наука пропонує сільському господарству взяти на озброєння трансгенні або генетично модифіковані рослини. Такі рослини одержують завдяки технології генної інженерії шляхом вбудовування генетичного матеріалу одного організму в інший. При цьому відбувається змішування видів, якого ніколи в природі не було. Мета цих маніпуляцій – створити рослини (організми) з новими характеристиками. Наприклад, картопля, якої не їдять шкідники (поласувавши частинкою листочка, він просто гине), або ж рослини, витривалі до посухи, вірусів і пестицидів. Все голосніше лунають думки фахівців про те, що ці винаходи настільки штучні й небезпечні для життя на планеті, що принаймні легковажно масово виводити їх на поля та пропонувати для харчування мільйонам людей. Важливо зазначити, що розвитком генної інженерії рухають не так наукові, як комерційні інтереси. Відомо, що патентами, тобто правами на гм-рослини, у світі володіють близько п'яти потужних компаній. Так, є дані, що подібними технологіями користуються для отримання продуктів, які поширюються через мережу McDonalds. Багато великих концернів, таких як Nestle, Unilever, Danon використовують для виробництва свої товарів гм-продукти та експортують їх в інші країни світу.

Єдина компанія, якій вдалося запустити на ринок генетично модифіковану картоплю – це американська Monsanto. Виведений нею сорт NewLeaf широко використовується у знаменитій картоплі-фрі ресторану McDonalds, при виробництві чіпсів Pringles, Lays и Ruffles. На ринку цей сорт з'явився чотири роки тому і швидко завоював популярність у фермерів. В результаті використання методів генної інженерії рослина «навчилась» виділяти токсин, який вбиває шкідників, що значно спрощує процес вирощування картоплі, даючи змогу не обробляти її зайвий раз ядохімікатами. Однак тут виникає сумнів у якості даної картоплі. Одним словом, генна інженерія – це не лише наука, а й величезний бізнес [2].

Дехто вважає, що вносячи зміни у генетичний код рослини чи тварини, вчені роблять те ж саме, що й природа, адже абсолютно всі живі організми від бактерії до людини – результат мутацій та природного добору. Просто тепер процеси, які раніше потребували сотень тисяч років, можуть відбутися за одну ніч...

Біотехнологія безперечно є однією з найважливіших і найпрогресивніших наук XXI століття. Вона багато дає вже сьогодні, а ще більше обіцяє на завтра. Реальними стали рішення проблем, над якими безрезультатно працювали роками світові наукові центри. З'явилась можливість нагодувати 800 млн. голодуючих якісною свіжою їжею,

розпочати очищення довкілля у глобальних масштабах, зменшити обсяги споживання енергії на промисловому виробництві [1].

Вчені біотехнології стверджують, що генетична інженерія нічим не відрізняється від звичайних методів селекції рослин і тварин, просто результатів можна досягти набагато швидше. За умов стрімкого зростання населення на планеті швидкість, з якою можна продукувати організми з новими корисними властивостями, справді є дуже вагомим фактором «за» генетичну інженерію.

За допомогою генетичної інженерії можна збільшити вміст корисних речовин і вітамінів порівняно з «чистими» сортами. Наприклад, можна вставити вітамін А в рис, для того щоб вирощувати його в регіонах, де люди відчувають його нестачу. Можна значно розширити ареали посіву сільськогосподарських продуктів, пристосувавши їх до екстремальних умов, таких як засуха і холод.

Отже, шляхом генетичних модифікацій можна значно зменшити інтенсивність обробки полів пестицидами та гербіцидами, оскільки гмо-рослини вже самі мають імунітет до певних шкідників або вірусів. Генетично зміненим продуктам можна надати лікувальних властивостей. Наприклад, уже створені банан з вмістом анальгіну і салат, який самостійно виробляє вакцину проти гепатиту В. Їжу з гм-продуктів можна зробити дешевшою, смачнішою і менш вибагливою щодо умов зберігання [3].

Кардинально можна змінити катастрофічну ситуацію з лісами – легенями нашої планети. Їх тепер можна буде вирощувати набагато швидше і з меншими затратами. Деревина стане набагато доступнішою: створюватимуться плантації швидкоростучих і стійких до впливу гербіцидів монокультур, які не матимуть природних конкурентів.

Однак зі збільшенням масштабів втручання людини у природу виростають і потенційні ризики. Якщо у ХХ столітті планеті загрожувала ядерна війна, то тепер цілком реальною небезпекою стала можливість виходу гм-організмів з-під контролю людини. Саме людини, бо природа влади над ними не має, вони чужі для неї.

Мало того, що людство за якісь кілька десятиліть закидало довкілля синтетичними сполуками, для яких там ніколи не було організмів, здатних їх переробити, так тепер на волю випускають живих істот, генетичних мутантів, деякі з яких до того ж мають можливість давати плідне потомство. Розвиток біотехнологій може призвести до глобальної економічної кризи. Чиста їжа перетвориться на привілей багатих, а основні продовольчі ресурси зосередяться в руках кількох транснаціональних корпорацій.

Є безліч надійних наукових досліджень, які ясно показують, чому ГМО не слід вживати, і таких досліджень все більше з'являється щороку. Є також цілий ряд вчених по всьому світу, які виступають проти них.

Прихильники технології трансгенних модифікацій рекламують технологію як ту, що обіцяє революцію у виробництві харчових продуктів і лікарських засобів і навіть, яка передвіщає кінець світового голоду. Але реальні наслідки використання зазначених продуктів на організм людини та на навколишній світ ми зможемо побачити лише з часом [2].

Список використаних джерел:

1. Проблеми та перспективи генної інженерії. URL: <https://osvita.ua/vnz/reports/biolog/26531/>
2. Карпов О.В., Демидов С.В., Кир'яченко С.С. Клітинна та генна інженерія : підручник. Київ : Фітосоціоцентр, 2010.
3. Сиволоб А.В. Молекулярна біологія : підручник. Київ : Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2008.

ГЕОГРАФІЧНІ НАУКИ

Крамаренко О.Ю.

учень,

Науковий керівник: Пісковець О.В.

кандидат економічних наук, вчитель географії,

Бородянський заклад загальної середньої освіти І-ІІ ступенів

ОСОБЛИВОСТІ ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ

Розвиток туристичної галузі сьогодні є надзвичайно актуальним, оскільки туризм є одним із важливих чинників виходу економіки України з кризи, стабільного і динамічного збільшення надходжень до бюджету, позитивного впливу на стан справ у багатьох галузях народного господарства, підвищення зайнятості населення, розвитку у ринкових відносинах.

Стан та рівень розвитку туризму в Україні суттєво впливає на такі сектори економіки, як транспорт, торгівля, зв'язок, будівництво, сільське господарство, виробництво товарів народного споживання, і є одним із найбільш перспективних напрямків структурної перебудови економіки.

Туризм України складається з наступних видів: дитячий; молодіжний; сімейний; для осіб похилого віку; для інвалідів; культурно-пізнавальний; лікувально-оздоровчий; спортивний; релігійний; екологічний (зелений); сільський; підводний; гірський; пригродницький; мисливський; автомобільний; самодіяльний [1].

Територія України сприятлива для розвитку туризму, завдяки наявним природним умовам, історико-культурним, матеріальним та людським ресурсам. Україна має одне з провідних місць по кількості лісових насаджень у Європі. Для туризму велику цінність мають ландшафти, завдяки своїм оздоровчим та пізнавальним властивостям, вони включають рельєф, краєвиди та печери.

Одне із ключових питань, яке потребує вирішення – це питання оптимізації взаємодії туризму і культури як на рівні центральних органів влади, так і на місцях.

Координація стратегічного розвитку культурної сфери і туризму на місцях повинна привести до більш тісної співпраці місцевої влади і реального бізнесу у вирішенні конкретних завдань по збереженню культурної спадщини, впровадження в практику діяльності музеїв, національних заповідників передової менеджерської практики, орієнтації

для роботи в ринкових вимірах і координації діяльності з суб'єктами туристичної індустрії.

Перспективний розвиток туризму в Україні суттєво вплине на зайнятість населення. В Україні найбільш активна частина населення від 30 до 40 років, на відміну від економічно розвинених країн, де люди старшої вікової групи (55-60 років) відіграють все більш важливу роль у міжнародному туризмі.

Особливістю туризму України є те, що одним із найважливіших чинників, що впливає на розвиток як внутрішнього, так і міжнародного туризму, є добробут населення. Існує чіткий зв'язок між тенденцією розвитку туризму, загальним економічним розвитком і особистими доходами громадян. Туристичний ринок дуже відчутний до змін в економіці.

За досліджувані роки кількість туристів, обслугованих туроператорами та турагентами за видами туризму має тенденцію до збільшення. Якщо в 2000 році кількість туристів становила 2013998 осіб, то в 2019 році даний показник збільшився до 6132097 осіб. Тенденція збільшення спостерігається як за внутрішніми групами туристів, так і за іноземними групами туристів [2].

Стосовно кількості колективних засобів розміщування в Україні, то у 2019 році ситуація має наступний вигляд. Загальна кількість колективних засобів розміщування становить 5335 одиниць, в тому числі готелі та аналогічні засоби розміщування – 3165 одиниць, а інші засоби розміщування становлять 2170 одиниць [3].

Кількість колективних засобів розміщування юридичних осіб та відокремлених підрозділів юридичних осіб становить 1626 одиниць, в тому числі готелі та аналогічні засоби розміщування – 792 одиниці, а інші засоби розміщування становлять 834 одиниці. Кількість колективних засобів розміщування фізичних осіб-підприємців (за оцінкою) становить 3709 одиниць, в тому числі готелі та аналогічні засоби розміщування – 2373 одиниці, а інші засоби розміщування становлять 1336 одиниць [3].

Аналізуючи наведені дані, відмітимо, що кількість колективних засобів розміщування фізичних осіб-підприємців переважає кількість колективних засобів розміщування юридичних осіб та відокремлених підрозділів юридичних осіб вдвічі.

Розподіл видів туризму в регіонах України має наступний вигляд: діловий – 3,84%, зелений – 21,8%, екологічний – 6,4%, культурно-пізнавальний – 21,8%, освітній – 3,84%, подієвий – 5,12%, рекреаційний – 21,8%, релігійний – 3,84%, спортивний – 11,5%. Найбільш поширеними видами туризму є зелений, рекреаційний, культурно-пізнавальний. Важливо підкреслити внутрішній перспективний характер споживання туристичного продукту за даними видами. Дані види здатні створити

альтернативу як для імпортного туристичного продукту так і для внутрішнього. Позитивні результати будуть залежати від зваженої державної політики, в основі якої буде лежати співпраця з національними туристичними підприємствами, зміцнення матеріально-технічної бази туристичних ресурсів та якісне просування національного туристичного продукту [4].

Згідно з результатами кластерного аналізу, за кількістю іноземних туристів можна виокремити три групи регіонів України. Перший кластер утворюють м. Севастополь, м. Київ і Автономна республіка Крим, які є найбільш туристично привабливими для іноземних туристів і мають значний туристичний потенціал. До другого кластера доцільно віднести Запорізьку, Львівську та Одеську області, які відомі своїми рекреаційно-оздоровчими ресурсами, що приваблюють не лише українських туристів, а й іноземних. До третього кластера належить решта регіонів України, які є менш привабливі для іноземних туристів. Можна припустити, що сильною стороною першого й другого кластерів є історико-архітектурна спадщина, кліматичні та рекреаційні особливості тощо.

Також необхідно врахувати те, що Київ є столицею України і це збільшує його можливості займати чільні позиції у першому кластері, додавши до рекреаційних особливостей ще й професійно-діловий туризм. Таким чином, перших два кластери мають найбільш привабливі умови для розвитку широкого комплексу надання туристичних послуг, тобто туристичного продукту [5].

Туристична галузь України має великий потенціал та знаходиться на висхідній траєкторії розвитку. Туризм України визначається високими темпами зростання туристичних потоків і позитивними структурними трансформаціями. Україна, володіючи численними історичними та культурними цінностями, унікальними рекреаційними ресурсами, зможе досягти значного економічного ефекту в туристичному бізнесі. Основою такого розвитку є ефективні інвестиції та державна підтримка, яка буде враховувати як регіональні особливості і проблеми так і цілі національної стратегії розвитку безперечно буде забезпечувати підвищення конкурентоспроможності українського туристичного продукту.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про туризм» від 05.09.1995 р. // Відомості Верховної Ради. – 1995. – № 31 (324/95-ВР, редакція від 16.10.2020, підстава – 124-ІХ). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/324/95-%D0%B2%D1%80#Text>
2. Статистичні дані про кількість туристів, обслужених туроператорами та турагентами, за видами туризму за 2000–2019 роки. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2007/tyr/tyr_u/potoki2006_u.htm

3. Основні показники діяльності колективних засобів розміщування в Україні у 2019 році (з урахуванням діяльності фізичних осіб-підприємців). URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2020/tyr/kol_zas_ukr/kol_zas_rozm_2020_u.htm

4. Коржилов Л.І. Туризм в Україні. Класифікація ти види. *Ефективна економіка* : наук.-практ. журн. Київ, 2014. Вип. 9. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=8&w=%D0%9B.%D0%86.%D0%9A%D0%BE%D1%80%D0%B6%D0%B8%D0%BB%D0%BE%D0%B2>

5. Мельниченко О.А., Шведун В.О. Особливості розвитку індустрії туризму в Україні : монографія. Харків : Вид-во НУЦЗУ, 2017. 153 с. URL: <http://repo.knmu.edu.ua/bitstream/123456789/17694/1/%D0%9E%D0%A1%D0%9E%D0%91%D0%9B%D0%98%D0%92%D0%9E%D0%A1%D0%A2%D0%86%20%D0%A0%D0%9E%D0%97%D0%92%D0%98%D0%A2%D0%9A%D0%A3%20%D1%82%D1%83%D1%80%D0%B8%D0%B7%D0%BC%D1%83.pdf>

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ

Васильковський О.Т.

старший викладач,

Національна академія Національної гвардії України

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ СУТНОСТІ ДЕРЖАВНИХ ПОСЛУГ

Реальним предметом уваги науки державного управління став зв'язок функцій органів державної влади та місцевого самоврядування в області послуг з усіма іншими групами функцій органів виконавчої влади в області формування соціальної держави та їх реалізації на новій інформаційно-комунікаційній основі [1, с. 67]. На законодавчому рівні немає чіткого розмежування різних за своєю правовою природою державних повноважень. У правозастосовній практиці виникають проблеми при розробці адміністративних регламентів виконання державних функцій (надання державних послуг), формуванні реєстрів державних послуг.

Таким чином, представляється принциповим питання про сутність державних послуг: що це – державні функції, повноваження державних органів або щось нове, не відоме українському законодавству?

Термін функції «держави» застосовується для позначення основних, найбільш важливих напрямків діяльності держави, в яких проявляється її соціальне призначення. У функціях держави виникають її сутність, та реальна роль, яку держава відіграє, вирішуючи питання розвитку суспільства і задовольняючи її різноманітні інтереси [2, с. 41].

Функції держави зазнають впливу не тільки власне державних змін, а й змін умов існування самої держави, тобто змін зовнішнього середовища, в якому живе і діє держава. Для визначення цього впливу в теорії держави використовується поняття еволюції функцій держави, яке включає зміну функцій під впливом змістовних і формальних характеристик держави, а також розвитку зовнішнього середовища [3, с. 38]. На функції держави має певний вплив науково-технічний, інтелектуальний розвиток цивілізації, дія науково-технічних досягнень. Нові технології породжують нові проблеми і трансформують розуміння традиційних цінностей.

Об'єктом державних послуг є учасники економічних відносин – споживачі цих послуг, які є фізичними або юридичними особами. Крім того, об'єктом державних послуг виступають предмети учасників

економічних відносин – матеріально-речові цінності фізичних або юридичних осіб дотримуючись даної аналогії, можна говорити про те, що суб'єктом надання державних послуг є держава.

На наш погляд, зміст терміну «держава» в сучасному суспільстві розвинених країн найбільш повно може розкриватися через соціально-економічну теорію суспільного договору, що пояснює походження громадянського суспільства, держави і права як результатів угоди між людьми. По суті, дана теорія ґрунтується на тому, що члени суспільства відмовляються від частини свого суверенітету і передають його легітимному органу влади з метою підтримки суспільного ладу через панування права. Розвиваючи теорію суспільного договору, слід вважати, що сучасна держава за допомогою органів влади зобов'язується забезпечувати права людини, що виражаються не тільки в праві на життя, але і в праві на гідні рівень і якість життя, на певні свободи і т. д. іншими словами, держава бере на себе ряд зобов'язань, в тому числі і щодо забезпечення гідного рівня соціально-економічного розвитку суспільства.

У цьому випадку процес функціонування держави як форми суспільного договору і в рамках визначення економічної сутності державних послуг доцільно розглядати в контексті «тріади» Я. Тінбергена, де в основі процесу управління лежать цілі, інструменти і мультиплікатори [4, с. 85]. Тоді слід говорити про те, що цілі державного управління задаються детермінантами суспільного договору, які формально можуть бути виражені в забезпеченні певного рівня і якості життя населення, що в подальшому опосередковує цілі економічного розвитку та ін.

У свою чергу інструменти державного управління, а саме, їх реалізація буде представлена ні в чому іншому, як у формі державних послуг. Саме за допомогою послуг державні органи влади сприяють зміні якісного стану об'єктів-учасників економічних відносин або предметів, що впливають на відтворювальні процеси в рамках досягнення поставлених цілей. Відбір конкретних інструментів лімітується доступними системі державних органів влади ресурсами (як правило, кошти бюджету та позабюджетних фондів). Мультиплікатори пов'язують ефективність набору інструментів (сукупність державних послуг) і цілей в рамках оцінки наявних ресурсів.

Зміст державних послуг розкривається через набір інструментів – частини представленої тріади елементів здійснення державних функцій в економіці. При цьому, як правило, економічні функції держави прийнято пов'язувати з економічними функціями виконавчих органів влади. Однак, не варто забувати, що виконавчі органи влади мають тісний зв'язок із законодавчими і судовими, що також може сприйматися в якості непрямой ролі даних гілок влади в процесі регулювання економіки. Виходячи з

цього під питання ставиться вираз державної послуги в якості економічного продукту, так як, по суті, діяльність виконавчих органів влади має тільки непряме відношення до виробництва будь-яких видів економічних продуктів, опосередковане регулюванням і створенням умов для ведення економічної діяльності. Отже, результатом надання державної послуги є не сам економічний продукт, а лише умови для його створення.

Таким чином економічний зміст терміну «державні послуги» в умовах розвитку сучасного суспільства може інтерпретуватися як: діяльність органів державної влади (пряма – органів виконавчої влади і непряма – законодавчої та судової), що виражається у створенні передумов для виробництва економічних продуктів, і заснована на зміні (постійне або тимчасове, оборотному або необоротному, фізичному або ментальному) якісного стану об'єктів – учасників економічних відносин або їх предметів.

Список використаних джерел:

1. Карпенко О.В. Управлінські послуги в Україні: механізми надання органами влади : монографія. Київ : АМУ, 2014. 408 с.
2. Розвиток партнерства між місцевою владою та недержавним сектором у сфері надання громадських послуг : монографія / О.В. Берданова, В.М. Вакулєнко, М.Д. Василенко та ін.; за заг. ред. Ю.П. Лебединського. Ужгород : Патент, 2003. 192 с.
3. Сороко В. М. Діяльність публічної адміністрації з надання послуг українському суспільству : монографія / В. М. Сороко, А. В. Вишневський, О. Г. Рогожин та ін.; за наук. ред. Ю. А. Привалова. Київ : Вид-во НАДУ, 2007. 180 с.
4. Тинберген Я. О методе статистического исследования делового цикла. Ответ Дж. М. Кейнсу. *Вопросы экономики*. 2007. № 4. С. 81–89.

Драпогуз М.А.

аспірант,

Науковий керівник: Євстюніна Ю.В.

кандидат педагогічних наук, доцент,

Одеський регіональний інститут державного управління

Національної академії державного управління

при Президентові України

**АКТУАЛЬНІСТЬ ВПРОВАДЖЕННЯ ТЕХНОЛОГІЙ
PUBLIC VALUE GOVERNANCE
В РЕАЛІЗАЦІЇ КУЛЬТУРНОЇ ТА КОМУНІКАТИВНОЇ
ПОЛІТИК УКРАЇНИ**

Наразі, для публічного управління є потреба в інструменті, який би створив баланс між національним та регіональними інтересами в політиці і культурі. Автор вважає, що використання деяких концептів Public Value Governance можуть створити ефективний та збалансований зв'язок між об'єктом та суб'єктом управління, що уможливить реалізацію Європейських та національних культурних стратегії в Південній та Східній Україні.

Глобальні та національні кризові стани, в поєднанні з військовою агресією сусідньої держави, вимагають від України впровадження високоефективних технологій публічного управління. Визнаючи себе європейсько орієнтованою країною, державний апарат разом з органами місцевого самоврядування прагнуть використовувати європейські та західні моделі публічного управління. Серед сучасних практик, які успішно розвивають і пристосовують Німеччина, Франція, Британія та США є Good Governance, Post New Public Management, Public Value Governance [3]. Остання модель, на думку автора, є найактуальнішою для сучасної політичної ситуації в Україні тим, що створює можливість уникнути ескалації конфлікту інтересів у політичних протистояннях. Ідея Public Value Governance [8], запропонована М. Муром та розвинута сучасними науковцями Майнхардом Т. [7], Ругартсом М. [9], Бризоном Д. [6] та ін., передбачає визнання суб'єктом управління цінності об'єкта управління, метою своєї діяльності. Це означає, що потреби об'єкта визначають не через субординаційні зв'язки між суб'єктом та об'єктом, а через стратегування управлінського процесу у відповідності з цінностями суб'єкта управління. До створення управлінських стратегій долучаються широкі кола суспільства та експертів. Це зменшує витрати матеріальних

ресурсів, та головне, кількість часу на визначення потреб об'єкта управління. Оригінальна ідея Мура полягає у акторі-управлінці, який дає оцінку предмету управління як суспільній цінності [8, с. 140]. Надалі, за авторським методом Мура *strategic triangle* [7, с. 6], визначається три ціннісні категорії предмета управління: його істотність для соціальної системи; його підтримка та зацікавленість у ньому з боку платників податків; можливості, які створює предмет управління. Водночас, така модель потребує якісних горизонтальних зв'язків між об'єктом та суб'єктом управління, розвиненої політичної культури та актуального професійного рівня управлінців.

Наочним прикладом та показником потреби у використанні окремих локальних стратегій є масштабне соціальне опитування, яке було впроваджено Соціологічним дослідницько-інформаційним центром «Пульс» у 2021 р. [4]. Результатом опитування стало визначення протилежності у сприйнятті цінностей Майдану і потреби патріотичного виховання на Західній та Південній Україні.

Чинником різниці сприйняття одних і тих же цінностей різними регіонами, є різний за часом і умовами історичний процес індустріалізації Півдня та Заходу України, що спричинив різний вплив культури модерну на суспільства цих регіонів. Родинна модель традиційного суспільства України складається з батька, як голови і єдиного джерела доходів та живлення родини; матері, як центру, якій формує внутрішні правила родини; багатодітності, як середовища первинної соціалізації індивіда. Деформація цінностей на Західній Україні під впливом індустріалізації розпочалася в середині ХХ ст. Після зміни режиму окупації, радянська влада впроваджує, директивним стилем управління, прискорений темп індустріалізації регіону. Під час впровадження індустріалізації, можна визначити такі деформації родинних та суспільних цінностей: чоловіча стать була задіяна на ненормованих роботах, що спричинило порушення традиційного укладу родини; рівень життя та соціального забезпечення мав загальний характер та загально низьку якість, чим деформувався елемент батька, як гаранта добробуту родини; жіночу стать задіяли на виробництві, чим деформували елемент матері, як центру створення внутрішнього добробуту. (при цьому, батько губив значення єдиного джерела достатку); міцним фактором формування ролі батька, як комутатора дітей та суспільства була релігійна система. Знищення цього фактору як цінності, деформувало зв'язки не тільки у родині, але й зруйнувало традиційну цінність вікової/соціальної ієрархічності у суспільстві.

Цікаву думку наводить Константинова В.М. [2]. Її дослід свідчить про деформацію цінності традиційної родини ще за часів індустріалізації Півдня України Російською Імперією. Соціальні трансформації

класичного суспільства, описані Боринштейном Є.Р., ідеологією модерна, внесли зміни до ціннісних систем традиційної родини та структури суспільних відносин: поява робітничої солідарності, яка формувала соціально-економічні стосунки суспільства, виключаючи цінність ієрархії соціального та вікового статусу; рівень добробуту родини вже залежить більше від залученості батька в суспільні робітничі стосунки, ніж від його особистісних якостей; можливість самореалізації жінки у більш складному модерному суспільстві створює зсув родинних цінностей від функціонального значення жінки в родині в бік розвитку її особистісних якостей [2, с. 171].

Застосовуючи модель Мура *strategic triangle* до розглянутого прикладу, ми можемо констатувати наступне: в Західній Україні суспільство менше деформоване модерновими процесами індустріалізації ніж в Південній та Східні її частинах. (це говорить нам про істотність предмету патріотизму, традицій, релігії та мови в більш класичному суспільстві Західної України, ніж в більш індустріальному суспільстві Південної та Східної України) ; в Західній Україні програми по розвитку культурної та комунікативної політик в традиційному і національному дискурсі більш популярні серед платників податків, ніж на Півдні та Сході; можливості створення культурного та комунікативного середовища з традиційним та національним підґрунтям, в Західній Україні мають більше перспектив на реалізацію, ніж для суспільства Південної та Східної України.

Використання принципів моделі *Public Value Governance* в стратегуванні галузевих політик в Україні є актуальним і може сприяти зменшенню політичної напруги в регіонах, з не однорідним національним та культурним суспільством. Розробка та впровадження локальних стратегій розвитку культурної, молодіжної та комунікативної політик, заснованих на принципах Європейської стратегії розвитку культури в Південному та Східному регіонах, відповідали б потребам локальних суспільств та утримували б від появи масових сепаратистських настроїв.

Список використаних джерел:

1. Водотика Т. Модернізаційні та урбанізаційні процеси на Півдні України (друга половина XIX – початок XX ст.). – Регіональна історія України, 2016 – dspace.nbuv.gov.ua. Режим доступу: <http://surl.li/bajxb> (дата звернення: 21.12.2021).
2. Константінова В.М. Політична складова життя південноукраїнських міст в другій половині XIX – на початку XX ст. Режим доступу: <http://surl.li/bajxd> (дата звернення: 21.12.2021).
3. Кухарева Г.П. Впровадження світової теорії та практики при реформуванні публічного управління України. *Інвестиції: практика та досвід*. 10 (2018): 106–111. Режим доступу: <http://surl.li/bajxk> (дата звернення: 21.12.2021).

4. Пріоритетні завдання державної культурної політики в умовах подолання соціально-економічної кризи. Аналітична записка. Режим доступу: <http://old2.niss.gov.ua/articles/2225/> (дата звернення: 21.12.2021).

5. Поколение молодых украинцев жизненные приоритеты, политическая активность, и социальная память Социологический информационно-исследовательский центр «Пульс» (г. Одесса) в партнерстве с Международным экспертным клубом (МЭК) (г. Киев). Результаты массового репрезентативного выборочного опроса молодёжи Украины в возрасте 14-18 лет. Режим доступу: <http://surl.li/bajxm> (дата звернення: 21.12.2021).

6. Bryson, J. M., Crosby, B. C., & Bloomberg, L. (2014). Public value governance: Moving beyond traditional public administration and the new public management. *Public administration review*, 74(4), 445–456. Режим доступу: <http://surl.li/bajxn> (дата звернення: 21.12.2021).

7. Meynhardt, Timo, et al. «Public value performance: What does it mean to create value in the public sector?» *Public sector management in a globalized world* (2017): 135-16.0. Режим доступу: <http://surl.li/bajxo> (дата звернення: 21.12.2021).

8. Moore, Mark H. «Creating public value: Strategic management in government» (1995). Режим доступу: <http://surl.li/bajxq> (дата звернення: 21.12.2021).

9. Rutgers, M. R., & Overeem, P. (2014). Public Values in Public Administration Recognizing Public Value. *Journal of Public Administration Research and Theory: J-PART*, 24(3), 806–812. Режим доступу: <http://surl.li/bajxr> (дата звернення: 21.12.2021).

10. Williams, Iestyn, and Heather Shearer. «Appraising public value: Past, present and futures». *Public administration* 89.4 (2011): 1367–1384. Режим доступу: <http://surl.li/bajxt> (дата звернення: 21.12.2021).

Кочерга О.П.

аспірант,

Навчально-науковий інститут публічного управління

та державної служби

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

РОЗВИТОК ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В КОНТЕКСТІ ВТІЛЕННЯ РЕФОРМИ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ ВЛАДИ В УКРАЇНІ

З початку існування незалежної України на різних етапах державотворення було ініційовано ряд фундаментальних перетворень, які певною мірою вплинули на функціонування соціальних інститутів, економічних та політичних процесів в Україні.

Одне з головних завдань реформи – створити сприятливі умови для розвитку громад та територій, максимально спростити соціальні та адміністративні послуги, передати більшу частину фінансово-управлінських повноважень на базовий рівень та чітко розмежувати функції між різними рівнями управління. Реформа децентралізації – ключовий аспект трансформації суспільних відносин. Децентралізація влади в Україні виступає основоположним принципом державної політики регіонального розвитку, створює можливість ефективного впровадження інституційних перетворень [1, с. 144–150].

Без реформування місцевого самоврядування не можливе здійснення процесів децентралізації, забезпеченню справедливого розподілу повноважень між органами виконавчої та влади та місцевого самоврядування, соціально-економічного розвитку громад.

Реформування виконавчої влади на місцях в умовах децентралізації влади в Україні має здійснюватися через напрацювання ефективної моделі діяльності органів виконавчої влади. На наш погляд, формування підходів до реформування виконавчої влади має здійснюватися на основі ліквідації районних та обласних державних адміністрацій і створенні замість них нових інституцій – державних представництв префектурного типу. Лишається дискусійним питання, якими повноваженнями мають опікуватися створені органи державної влади, враховуючи те, що ОТГ перебрали на себе частину цих повноважень.

З цього слідує, що основним завданням майбутнього субрегіонального рівня має бути функціонування виконавчої влади, забезпечення виконання якої стане основою діяльності влади на даному рівні.

До повноважень, якими мають опікуватися органи виконавчої влади слід віднести:

- нагляд за дотриманням Конституції та законів прийнятих рішень ОМС;
- координація діяльності територіальних підрозділів Центральних органів виконавчої влади (ЦОВВ);
- координації співпраці між ОТГ [2, с. 30–35].

На даному етапі виникає твердження, що основними принципами існування та розвитку суспільства є ефективне функціонування державного апарату та підтримання балансу інтересів держави з одного боку, а діяльності новостворених адміністративних одиниць з іншого [3].

Результат, який очікується від реформування місцевого самоврядування в Україні має передбачати посилення організаційно-правової організації управління органами місцевого самоврядування, зростання матеріальної спроможності об'єднаних громад, органів місцевого самоврядування, де основним аспектом їхньої діяльності буде дотримання принципів Європейської хартії місцевого самоврядування. Доступ усіх верств населення до якісних адміністративних послуг та

підвищення якості їх надання. Здійсненням населення контролю за дотриманням місцевими органами влади законодавства та принципів передбачених концепціями реформування місцевого самоврядування, можливості утвореними громадами самостійно вирішувати питання, які пов'язані з функціонуванням відповідного органу. Запровадження та втілення механізмів пов'язаних із широким залученням населення до прийняття управлінських рішень [4, с. 185–187].

Вдосконалення організації та функціонування місцевого самоврядування в Україні в умовах децентралізації влади є одним з головних завдань у здійсненні реформи децентралізації, яке має реформуватися в контексті створення відповідної правової бази через внесення змін до Конституції України, та імплементацію в національне законодавство міжнародних стандартів діяльності органів місцевого самоврядування. Вдосконалення організаційно-правових засад діяльності органів місцевого самоврядування має втілюватися через:

- зміну механізму формування повноважень на місцях;
- оптимального розподілу повноважень між різними рівнями ОМС;
- формування належних умов для здійснення своєї діяльності та виконання власних та делегованих повноважень;
- створення умов для максимального залучення населення до управлінських процесів;
- удосконалення статусу територіальних громад через модифікації їхніх повноважень.

Отже, децентралізація є складним поняттям, яке можна інтерпретувати через його вплив на: систему органів виконавчої влади, адміністративно-територіальний устрій країни, органів публічного управління та самоврядування, розподіл функцій між ними. Необхідність впровадження реформи децентралізації, реформування адміністративно-територіального устрою, застосуванню ефективних систем у сферу публічного управління назрівала давно. Здійснення цієї реформи є одним з ключових завдань для подальшої європейської інтеграції. Реформа має на меті призвести до зміцнення фінансового потенціалу об'єднаних територіальних громад та як наслідок побудови демократичного суспільства. Побудові ефективного місцевого самоврядування та територіальної організації державної влади для створення і належної підтримки життєвого середовища громадян.

Список використаних джерел:

1. Соколов В., Хижняк Д. Місцеві державні адміністрації та органи місцевого самоврядування: взаємодія і розмежування повноважень. Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса. 2009. Вип. 44.

2. Янюк Н. В. Реформування місцевих державних адміністрацій у контексті децентралізації влади в Україні // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія: Юридичні науки : збірник наукових праць. – 2015. – № 827.

3. Концепція реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні: Концепція від 01.04.2014 № 333-р. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-%D1%80>

4. Мамонова В. Місцеве самоврядування // Енциклопедія державного управління у 8 т. / Нац. акад. держ. упр. При Президентіві України; наук.-ред. кол.: Ю. В. Ковбасюк (голова) [та ін.]. – Т. 5: Територіальне управління / наук.-ред. колегія: О. Ю. Амосов (співголова), О. С. Ігнатенко (співголова) [та ін.]; за ред. О. Ю. Амосова, О. С. Ігнатенка, А. О. Кузнецова. – Х.: Вид-во ХарPI НАДУ «Магістр», 2011.

Натолока Ю.В.

студентка,

Університет митної справи та фінансів

ВИКОНАВЧА ВЛАДА ЯК ФОРМА РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ

Поняття «державне управління» вживається в різних значеннях. Державне управління розглядається як цілісна сфера діяльності державної влади, всіх її гілок, всіх її органів, усіх посадових осіб, тобто як реалізація державної влади в усіх її формах і методах.

Одні державні органи мають власне владні, вирішальні повноваження (наприклад, парламент чи міністр).

Інші органи та посадові особи мають лише консультативні повноваження (наприклад, Економічна і соціальна рада у Франції, передбачений Конституцією), треті займаються перевіркою дотримання законів, контролем (наприклад, уповноважений з прав людини), спостереженням за виконанням (Рахункова палата).

Органи подібного роду, скоріше, беруть участь у державному управлінні, але участь – теж спосіб управління.

Прийняті ними правові акти з ряду питань можуть поширюватися на фізичних і юридичних осіб держав-членів або відповідні норми повинні бути включені у власне право таких держав. Європейський суд з прав людини після особливих процедур може приймати рішення, які зобов'язують держави вжити певні дії з метою дотримання прав людини.

Структура державного апарату залежить, по-перше, від того чи іншого підходу до організації державної влади (єдність, поділ, субсидіарність), по-друге, від політико-територіальної організації держави. Говорячи про державному апараті, важливо розрізняти посадових осіб та органи, що здійснюють владу.

Виконавча влада організована по-різному. У деяких країнах за конституцією вона належить монарху, але на ділі в парламентарних монархіях (Великобританія, Японія та ін.) він влади не має. Державний апарат в таких країнах фактично очолює уряд. У дуалістичних монархіях монарх реально управляє країною (Непал, Йорданія та ін.), а в абсолютних монархіях (Саудівська Аравія, Оман та ін.) в руках монарха знаходиться вся повнота влади.

У республіках виконавча влада зазвичай належить президенту, за знову-таки її реальне здійснення залежить від форми правління. У президентських республіках (Бразилія, США, Єгипет та ін.) президент одночасно є главою держави і главою виконавчої влади. Він очолює державний апарат, делегуючи міністрам ті чи інші повноваження, а ті в свою чергу делегують їх нижчестоящим державним службовцям.

Уряду як колегіального органу в президентських республіках зазвичай немає, а якщо воно є (Єгипет та ін.), то прем'єр-міністр, який призначається і зміщується президентом без відома парламенту, є лише так званим адміністративним прем'єром. Він діє за дорученнями президента, а фактичним главою уряду залишається президент. У парламентарних республіках, наприклад, в Індії чи Німеччині, державний апарат очолює уряд, точніше, прем'єр-міністр.

Норми конституцій, що надають широкі повноваження президентам, парируються іншими нормами тих же конституцій, згідно з якими президент повинен діяти тільки за порадою уряду, і всі його акти є недійсними, якщо на них немає дублюючої підпису прем'єр-міністра (правило контраcігнатури). У напівпрезидентських республіках інша ситуація. Буває, що існує «двоглова» виконавча влада – вона належить і президенту, і уряду (Франція та ін.)

Але у Франції у разі «розділеного правління» (коли президент – лідер однієї партії, а більшість в нижній палаті парламенту належить іншій або коаліції інших партій) президент фактично позбавляється частини своїх повноважень, хоча він як і раніше є главою цивільної та військової адміністрації.

Підводячи підсумок можна сказати, що виконавча влада як форма реалізації державного управління є важливою гілкою влади, на яку покладено функцію виконання. По відношенню до інших гілок влади має самостійність та виконує важливу роль в ефективному втіленню нормативно-правових актів держави і контроль за втіленням реформ.

Більшість перетворень в державі зазвичай починаються саме з реформування виконавчої гілки, що і підштовхує науковців все частіше звертатись до ролі та місця виконавчої влади в системі державної влади.

Список використаних джерел:

1. Алебастрова І.А. Конституційне право зарубіжних країн. – М.: Юрайт-М, 2001. – 640 с.
2. Арановський К.В. Державне право зарубіжних країн. – М.: ИНФРА-М, 1998. – 488 с.
3. Зеркин Д.П., Ігнатов В.Г. Основи теорії державного управління. – Ростов-на-Дону: МарТ, 2000. – 448 с.
4. Конституційне право зарубіжних країн / За ред. М.В. Баглая, Ю.І. Лейбо, Л.М. Ентіна. – М.: НОРМА, 2000. – 832 с.
5. Мішин А.О. Конституційне право зарубіжних країн. – М.: Білі альви, 1998. – 456 с.
6. Чиркин В.Є. Основи порівняльного державознавства. – М.: Артикул, 1997. – 352 с.
7. Чиркин В.Є. Державне управління. – М.: МАУП, 2001. – 320 с.

Паращенко М.О.

аспірант,

*ДЗВО «Університет менеджменту освіти»
Національної академії педагогічних наук України*

СУТІСНІ АСПЕКТИ ЦІННІСНИХ ЗАСАД ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

Ціннісні засади є основою ефективного управління в будь-якій сфері, формуючи певні ідейно-діяльнісні орієнтири. Вони забезпечують більш чітке спрямування дій, особливо якщо прийняті спільнотою.

Кожна сфера публічного управління працює зі своїм власним набором цінностей, які проявляються у щоденній політиці та послугах. Там, де ціннісні засади не визначені, вони формують агрегації такої поведінки, яка закінчується ризиком невідповідності, невизначеності та нестабільності, а там де ціннісні засади є виявленими та кодифікованими, вони формують певний механізм поведінки у реалізації поставленої мети, й така їх інтеграція зведе можливі ризики до мінімуму.

Сьогодні необхідно чітко розуміти, чим є цінності і як вони сприяють реалізації ефективної політики публічного управління, оскільки більшість

проблем проявляються через певний період часу, зводячись до постійного переосмислення кінцевих цілей, потенційних ресурсів, стратегій реалізацій. Зрештою, відсутність ціннісних орієнтирів породжує ще більші проблеми та зводить ефективність публічного управління до хаотичності.

Професор В.І. Абрамов зазначає, що ціннісні орієнтири в публічному управлінні це певна основа, навколо якої концентрується діяльність державних органів, що на основі поставлених цілей формує стратегію публічного управління, тактику його розвитку, розробляються прогнози та плани дій, оцінюються результати прийнятих рішень та прийнятих заходів [1]. У більш широкому понятті, ціннісні засади – це стовпи, що формують правильний шлях розвитку, що визначають важливі елементи діяльності певної форми громадського управління.

Цілісне, системне розуміння публічного управління неможливе без урахування феномену цінності, що одночасно постає як механізм інституювання влади та держави і як механізм стратегічного цілепокладання сенсу та розвитку державно-організованого життя суспільства. Слід зазначити, що з Т. Парсонсу, стратегічні цілі формуються виходячи саме з цінностей, що утворюють моделі майбутнього стану [2]. За П. Бурд'є, система цінностей створює як універсальні – політичні «правила гри» так і специфічні норми, що регулюють економічну, релігійну, культурну та інші сфери життєдіяльності, які можна уявити як автономні універсуми, свого роду «ігрові майданчики, на кожному з яких гра ведеться за своїми особливими правилами, відмінними від гри на сусідньому просторі» [3, с. 252–253].

Щодо визначення природи цінностей, в науковому світі звісно ж немає однастайності. За суб'єктивістського підходу цінності розуміються як виключно чуттєво-оціночний продукт нашої розумової діяльності, поза якою вони не мають жодного сенсу. Об'єктивістський підхід трактує цінність як незалежну від нашого особистого сприйняття реальність, якісну ознаку, певну характеристику різноманітних об'єктів буття. Релятивістський підхід намагається поєднати два попередні, розглядаючи цінність не як дихотомічну антиномію, а як діалектичну пару, де цінність є об'єктивною реальністю, що одночасно піддається нашій чуттєво-емоційній оцінці [4].

Гносеологічно всю різноманітність цінностей можна поділити на два типи – предметні та суб'єктні цінності, що виступають двома взаємодоповнюючими протилежностями. До першого типу наш співвітчизник О.О. Бандурка відносить «предмети людської діяльності, суспільні відносини та включені до їхнього кола природні явища як об'єкти ціннісного відношення», до другого – «установки й оцінки, імперативи та заборони, цілі та проекти, виражені у формі нормативних

увялень; іншими словами, це способи і критерії, що слугують основою самої процедури оцінювання відповідних об'єктів» [5, с. 78].

Важливо розрізняти об'єкт – носій цінності (як предмет – матеріальний, духовний, чуттєвий) та саму цінність (як відповідний симулякр, що позначає значимість цього предмету для людини чи суспільства). Отже, цінність має яскраво виражений символічний характер, і водночас вона надає об'єкту принципово нові якісні ознаки. Так, розглядаючи феномен цінностей, такі різні філософи як Г. Маркузе, Т. Адорно (з одного боку) та М. Хайдеггер (з іншого) «майже дослівно співпали у формулюванні висновку щодо своєрідності модусу існування цінностей: буття речей як речей у їх фізичних та інших якостях та буття тих же самих речей в якості цінності – це різні способи буття одних і тих же речей» [6, с. 68].

Якщо підсумувати, то *ціннісні засади публічного управління* – це правила та принципи діяльності, які визнані офіційно й закріплені в законодавстві, або є усталеними в системі суб'єктів публічного управління – органів державної влади, органів місцевого самоврядування, громадськості й визначають напрями інституційного та суспільного поступу. На нашу думку, ціннісні засади можуть зумовлювати як позитивні, так і негативні зміни, тому потребують ґрунтовного дослідження в контексті їх впливу на результати.

Список використаних джерел:

1. Публічне управління: ціннісні орієнтири, стандарти якості та оцінка ефективності : матеріали щоріч. Всеукр. наук.-практ. конф. за міжнар. участю (Київ, 26 трав. 2017 р.) : у 5 ч. / за заг. ред. В. С. Куйбіди, А. П. Савкова, С. В. Загороднюка. – Київ: НАДУ, 2017. – Ч. 3: Ціннісні орієнтири євроінтеграційних процесів. – 124 с. // В.І. Абрамов / Філософія публічного управління та значення цінності Української держави. – 7 с.
2. Американская социологическая мысль / Р. Мертон, Дж. Мид, Т. Парсонс, А. Шюц [Электронный ресурс]: тексты / [сост. Е. И. Кравченко; под общ. ред. В. И. Добренькова]. – Москва: РГБ, 2007. – Режим доступа: <http://orel721.rsl.ru/pdf/700000660.pdf>
3. Бурдьё П. Социология политики / Пьер Бурдьё; [сост., общ. ред. и предисл. Н. А. Шматко; пер. с фр. : Е. Д. Вознесенская и др.]. – Москва: Socio-Logos, 1993. – 333 с.
4. Радченко О. В. Ціннісна система суспільства як механізм демократичного державотворення: монографія / Олександр Радченко – Х.: Вид-во ХарPI НАДУ «Магістр», 2009. – 380 с.
5. Бандурка О. Єдність цінностей та істини у праві (філософський аналіз) / О. О. Бандурка: дис. ... д-ра філос. наук: 12.00.12. – К., 2003. – 403 с.
6. Перов Ю. Філософський поиск В. П. Тугаринова / Ю. В. Перов // Тугариновские чтения: Материалы научной сессии: выпуск 1. – СПб.: Санкт-Петербургское философское общество, 2000. – С. 62–68. – Серия «Мыслители».

Прийменко І.І.

магістр;

Щетініна Т.О.

кандидат історичних наук, доцент,

Полтавський державний аграрний університет

МУНІЦИПАЛЬНА ВАРТА: ОСНОВНІ НАПРЯМИ ДОСЛІДЖЕНЬ

Одним із важливих завдань, які постали перед територіальними громадами в Україні, є забезпечення публічної безпеки мешканців населених пунктів. Вирішити відповідні питання виключно силами правоохоронних органів, як в центрі, так і в регіонах, виявилось надзвичайно складною задачею. Тому її реалізацію відразу пов'язали з появою нових підходів до вирішення цього надскладного завдання, з використанням зарубіжного досвіду у цій царині. Зазначимо, що складність вирішення завдань, пов'язаних із публічною безпекою, полягає у фінансово-економічних та організаційних питаннях, які потрібно скоординувати та вирішити керівництву територіальної громади. Тобто йдеться про фінансування органами місцевого самоврядування діяльності правоохоронних структур, які будуть створені, та забезпечення цим структурам умов для виконання завдань із забезпечення публічної безпеки.

У даному контексті варто нагадати, що протягом останніх років на науковому, суспільному та законодавчому рівнях ведеться активна дискусія щодо формування основних правових засад діяльності муніципальної поліції та інституту «шерифів». У зв'язку з цим відпрацьовуються механізми та правові норми щодо можливості надання органам місцевого самоврядування права створювати місцеві органи муніципальної варти, які не дублюватимуть функції поліції. Однак створювати такі громадські формування є сенс, якщо вони будуть мати механізми забезпечення функції охорони правопорядку та підтримання публічної безпеки в окремих нанесених пунктах. Представники правоохоронних органів держави, на думку Я. В. Мельника, перевагою створення такої «муніципальної варти» вбачають те, що вона суттєво зможе розвантажити саму Національну поліцію від виконання «дріб'язкових функцій» [1, с. 161].

На рівні законотворчої роботи парламенту для вирішення цих завдань проведено проектну діяльність, у рамках якої парламентарі обговорювали питання створення муніципальної варти або інших споріднених структур

та намагалися юридично закріпити конкретний перелік завдань щодо їх функціонування. Це в свою чергу мало впливати на створення самої моделі функціонування в системі місцевого самоврядування муніципальних правоохоронних формувань, а також на особливості взаємодії таких муніципальних сил з територіальними підрозділами органів МВС, органами публічного управління, громадськістю.

Відразу декілька законопроектів з'являються в Україні, але жоден з них і до тепер не набув сили закону. Так, у червні 2014 року до Верховної Ради було подано (внесено народним депутатом М. Катеринчуком) проект закону «Про муніципальну поліцію» [2]. Ще майже через рік, у травні 2015 року, не чекаючи вирішення долі попереднього законопроекту, до парламенту внесено проект закону «Про муніципальну варту». У групу ініціаторів цього законопроекту увійшли відомі українські політичні діячі, а саме: Володимир Гройсман, Олег Ляшко, Андрій Кожем'якін, Юрій Луценко, Юлія Тимошенко та ряд інших [3].

Питання про спроби законодавчо закріпити правовий статус муніципальних структур із забезпечення публічної безпеки, зауважимо, що воно залишається і до тепер відкритим. Проект закону «Про муніципальну варту» після неодноразового доопрацювання було відкликано у серпні 2019 року і знято з розгляду.

Тим не менше у територіальних громадах, особливо в містах, в обласних та районних центрах, вже активно розгорнута робота із створення муніципальної варти. Муніципальна варта, відповідно до законопроекту, – «це виконавчий орган у системі місцевого самоврядування, який створюється з метою забезпечення на території, що перебуває під юрисдикцією відповідної ради, охорони громадського порядку, законності, прав, свобод і законних інтересів громадян та утримується за рахунок коштів відповідного місцевого бюджету» [3]. На практиці робота муніципальної варти (така назва набула найбільшого розповсюдження) реалізується у відповідності до Закону України «Про участь громадян в охороні громадського порядку і державного кордону» [4]. Створені органами місцевого самоврядування муніципальні варти діють в організаційно-правовій формі комунальних підприємств. Типовими є також ті повноваження, які вони покликані виконувати для забезпечення публічної безпеки в громадах: це забезпечення виконання окремих адміністративних стягнень; охорона громадського порядку, профілактика правопорушень; охорона комунальних об'єктів; сприяння МВС України, іншим правоохоронним органам у їх діяльності на території юрисдикції ради.

Список використаних джерел:

1. Мельник Я. В. Механізми децентралізації та взаємодії органів виконавчої влади у сфері охорони правопорядку : дис. ... д-ра філософії : 281 «Публічне управління та адміністрування» / НАДУ при Президентові України. Київ, 2021. 240 с.
2. Про муніципальну поліцію : проєкт Закону від 10.07.2014 року № 4276 а. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/JG3AS68A?an=3> (дата звернення: 01.12.2021).
3. Про муніципальну варту : проєкт Закону від 18.05.2015 року № 2890. *Верховна Рада України : офіційний веб-портал*. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=55192 (дата звернення: 01.12.2021).
4. Про участь громадян в охороні громадського порядку і державного кордону : Закон України від 22.06.2000 року № 1835-III (діє в редакції від 03.07.2020 року). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1835-14#Text> (дата звернення: 01.12.2021).

Савченко А.В.

студент,

Університет митної справи та фінансів

ЦИФРОВІЗАЦІЯ ЯК ПРИНЦИП НАДАННЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПОСЛУГ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

Набуття Україною незалежності стало поштовхом до переосмислення значення та основних засад теорії адміністративних послуг, вироблення свого погляду на цю сферу. Теорія адміністративних послуг продемонструвала еволюційний шлях від перших намагань теоретичного обґрунтування проблематики до оформлення цілком конкретного бачення, практичного втілення.

В умовах розвитку суспільства утворюється симбіоз соціальної організації та інформаційних технологій. Логічним наслідком цього є комп'ютеризація усіх сфер життя. Українські державні структури теж не залишаються осторонь. Останніми роками з'являється все більше мобільних додатків, спеціальних програм тощо, покликаних спростити комунікацію громадян у сфері надання адміністративних послуг. У зв'язку із цим постає важлива проблема залученості суспільства до цих процесів.

Як зазначають деякі дослідники, у часи цифрової трансформації суспільства актуальною залишається проблема підлаштування під потреби громадян діяльності органів державного управління нашої

країни. Саме цим і зумовлена необхідність активного використання інформаційних технологій управліннями різних ланок державного апарату.

Процес цифровізації стає очевидним, адже на офіційному рівні ухвалено низку документів для підтримки цього процесу: концепцій «Про схвалення розвитку системи електронних послуг» [2], «Про схвалення розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018–2020 роки та затвердження плану заходів щодо її реалізації» [3]; положень «Про Єдиний державний веб-портал електронних послуг» [4]; про Міністерство цифрової трансформації України [5] тощо.

Отже, можемо зробити висновок, що держава впевнено крокує вперед шляхом цифрової трансформації суспільства. Логічним підсумком цього в майбутньому має стати докорінна зміна управлінської системи в напрямку її дебіюрократизації.

Одним із важливих документів, який регламентує цифровізацію у сфері громадського управління є Концепція розвитку електронного урядування в Україні [6].

У ній подано таке визначення поняття «електронне врядування» – форма організації державного управління, яка сприяє підвищенню ефективності, відкритості та прозорості діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування з використанням інформаційно-телекомунікаційних технологій для формування нового типу держави, орієнтованої на задоволення потреб громадян [6].

До основних принципів зазначеної концепції можна віднести [6]:

1) цифровий за замовчуванням – забезпечення будь-якої діяльності органів влади (у тому числі надання публічних послуг, забезпечення міжвідомчої взаємодії, взаємодії з фізичними та юридичними особами, інформаційно-аналітичної діяльності) передбачає електронну форму реалізації як пріоритетну, а планування та реалізацію будь-якої реформи, проекту чи завдання – із застосуванням інформаційно-комунікаційних технологій;

2) одноразове введення інформації – реалізація підходу, за якого фізичні та юридичні особи лише один раз подають інформацію до органів влади, а у подальшому ця інформація повторно використовується органами влади для надання публічних послуг та виконання інших владних повноважень з дотриманням вимог захисту інформації та персональних даних;

3) сумісність за замовчуванням – здійснення проектування та функціонування інформаційно-телекомунікаційних систем в органах влади відповідно до єдиних відкритих вимог та стандартів для забезпечення їх подальшої сумісності та електронної взаємодії та повторного використання;

- 4) доступність та залучення громадян;
- 5) відкритість та прозорість;
- 6) довіра та безпека.

Успішна реалізація Концепції розвитку електронного урядування в Україні була б не можлива без модернізації шляху надання адміністративних послуг, а також оновлення самої системи державного управління. Передбачено запровадження електронних послуг в усіх сферах суспільного життя, реалізацію принципу єдиного вікна («one-stop-shop») завдяки функціонуванню Єдиного державного порталу адміністративних послуг, впровадження практики електронних публічних закупівель, рахунків, угод тощо, стимулювання використання електронних послуг фізичними та юридичними особами.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про адміністративні послуги». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5203-17#Text> (дата звернення: 29.11.2021).

2. Про схвалення Концепції розвитку системи електронних послуг в Україні : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 16.11.2016 № 918-р. Урядовий кур'єр. 2016. № 240.

3. Про схвалення Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018–2020 роки та затвердження плану заходів щодо її реалізації : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 17.01.2018 № 67-р. Урядовий кур'єр. 2018. № 88.

4. Положення про Єдиний державний веб-портал електронних послуг : Постанова Кабінету Міністрів України 04.12.2019 р. № 1137. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1137-2019-%D0%BF#Text>

5. Положення про Міністерство цифрової трансформації України : Постанова Кабінету Міністрів України від 18.09.2019 р. № 856. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/856-2019-%D0%BF#Text>

6. Про схвалення Концепції розвитку електронного урядування в Україні : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 20.09.2017 № 649-р. Урядовий кур'єр. 2017. № 181.

Хмелюк В.С.

аспірант,

Навчально-науковий інститут адміністрування

та післядипломної освіти

Національного університету «Львівська політехніка»

НАУКОВІ ІННОВАЦІЙНІ ЦЕНТРИ ЯК ПОТЕНЦІАЛЬНИЙ ГЕНЕРАТОР ВИКОНАННЯ ДЕРЖАВНИХ ЦІЛЮВИХ ПРОГРАМ В УКРАЇНІ

На сьогоднішній день діячі державної влади шукають інноваційні моделі для провадження державної політики. Існує гостра необхідність у створенні нових методів та способів функціонування економічних та політичних процесів для забезпечення економічної та соціальної стабільності. Держава шукає шляхи вирішення державних питань з урахуванням можливості забезпечити виконання державної цільової програми на всіх рівнях та галузях. Постійно змінюючи зовнішні фактори ускладнюють вирішення даних завдань, глобальні виклики пандемії, екологічні зміни та інформаційна безпека.

Тобто, виклик полягає у пошуку інтелектуальних знань, які можуть інтегруватися в динамічні дослідження, швидко надавати відповіді на поставлені питання державного регулювання саме в постійно змінюючому середовищі.

Формування в Україні високорозвинутої соціально-орієнтованої економіки, що базується на знаннях та інноваціях, є стратегічною метою. Проте в Україні відбувається поступова деградація інноваційного потенціалу: стрімко скорочується кількість дослідників, низька наукоємність ВВП, негативна динаміка кількості підприємств, що займаються інноваціями, незначні інвестиції у нематеріальні активи, низько частка видів діяльності, що відносяться до високотехнологічних та середньо високотехнологічних, в обсязі реалізованої промислової продукції [1].

Для підтримки економічної та соціальної стабільності державі необхідно проводити наукові дослідження, що будуть задовольняти потреби у виконанні державних цільових програм.

Державна цільова програма – це комплекс взаємопов'язаних завдань і заходів, які спрямовані на розв'язання найважливіших проблем розвитку держави, окремих галузей економіки або адміністративно-територіальних одиниць, здійснюються з використанням коштів Державного бюджету України та узгоджені за строками виконання, складом виконавців, ресурсним забезпеченням [2].

Науковими дослідженнями та розробками в Україні можуть займатися освітні інноваційні центри із залученням наукової спільноти. В сучасному світі такі центри, лабораторії, організації називаються технологічними, інноваційними, індустріальними парками, хабами, центрами. Серед приватних інноваційних центрів можна згадати про UNIT.City у Києві та «Пром-прилад. Реновація» в Івано-Франківську, проте вони займаються дослідженнями та розробками виключно для задоволення своїх пріоритетних цілей.

На сьогодні в Україні існує поняття про національні наукові центри, які утворюються на базі вищих навчальних закладів. Головним завданням якого є поєднання декількох напрямків у сфері наукового дослідження та створення інтелектуального продукту. Інноваційні центри можуть поєднувати декілька напрямків діяльності та дослідження, на кшталт, медицина і інформатизація, економіка і політика, виробництво і маркетинг. Поєднання різних напрямків дослідження для задоволення певної цілі. За основи розвитку інноваційних центрів можна взяти діяльність національних наукових центрів НАН України та МОН України які займаються розвитком науково-технічного потенціалу держави.

Статус національного наукового центру може бути надано науково-дослідній (науково-технічній) установі, університету, академії, інституту (об'єднанню науково-дослідних, науково-технічних установ чи університетів, академій, інститутів), що проводять комплексні наукові дослідження загальнодержавного значення, визнані на світовому рівні [3].

Тобто, вчений через науковий центр може бути залучений та скоординований для виконання важливих державних завдань пов'язаних із виконанням державної цільової програми у своїй профільній сфері.

Відомі Наукові центри НАН та МОН України: Донецький науковий центр НАН України та МОН України; Західний науковий центр НАН України та МОН України; Державна установа «Інститут ринку і економіко-екологічних досліджень Національної академії наук України»; Північно-Східний науковий центр Національної академії наук України і Міністерства освіти і науки України; Придніпровський науковий центр НАН України та МОН України. Із відомих центрів та лабораторій.

Організації, інститути та лабораторії, з профільними нахилами де можна реалізувати свій науковий потенціал в Україні: Головна астрономічна обсерваторія НАН України; Національний антарктичний науковий центр; Національний науково-природничий музей НАН України; Інститут математики; Інститут ботаніки ім. М.Г. Холодного НАН України; Інститут зоології ім. І.І. Шмальгаузена НАН України; Інститут теоретичної фізики ім. М.М. Боголюбова; Інститут молекулярної біології і генетики; Інститут фізіології імені О.О. Богомольця; Астрономічна обсерваторія Київського національного університету імені

Тараса Шевченка та Астрономічний музей; Українське товариство нейронаук; Інститут генетичної та регенеративної медицини.

Центр є державною неприбутковою бюджетною науковою установою, яка проводить дослідження в інтересах економіки та соціального розвитку регіону і за результатами досліджень спрямовує зусилля вчених відповідного регіону незалежно від їх наукової спеціалізації та відомчої належності на вирішення комплексних регіональних проблем переважно міжгалузевого характеру, а також залучає для цього фахівців з інших регіонів [4].

Утворений центр зосереджує свою діяльність для задоволення і вирішення пріоритетних питань затверджених спільно з НАН України та МОН України, співпрацює з місцевими органами місцевого самоврядування.

Питання напряму можуть бути закладені для вирішення завдань виконання державної цільової програми, для вирішення найважливіших проблем розвитку держави або певних галузей економіки. Моделюючи ситуацію співпраці зі створенням чи роботою в діючому науковому центрі можна впливати або брати участь у вирішенні актуальних питань інноваційного розвитку економіки держави.

Отже, наукові інноваційні центри можуть виконувати кризисний функціонал державного значення, брати участь у реалізації державної політики шляхом реалізації свого наукового та інтелектуального потенціалу. Дослідження та розробки створені в технологічних та науково-інноваційних парках можна ефективно використовувати в сучасних умовах як інтелектуальне ресурсне забезпечення виконання державних цільових програм.

Список використаних джерел:

1. Інститути державного регулювання в сфері інновацій; Інституціональна модель інноваційної економіки : колективна монографія. Київ, 2019; 74 ст. URL: <https://iie.org.ua/wp-content/uploads/2020/12/institutsionalna-model-innovatsijnoi-ekonomiky.pdf>

2. Закону України «Про державні цільові програми». Редакція від 24.10.2020 р. *Офіційний вебпортал парламенту України «Законодавство України»*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1621-15#Text>

3. Про затвердження Положення про національний науковий центр : Постанова КМУ № 174. Редакція від 18.03.1994 р. *Офіційний вебпортал парламенту України «Законодавство України»*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=174-94-%EF#Text>

4. Типовий статут регіонального наукового центру НАН України і МОН України : Затверджений Рішенням / Постановою Колегії МОН України та Президії НАН України від 22 листопада 2006 р. № 14/1-13/302; Нормативні акти НАН України. *Офіційний вебпортал Національної академії наук України*. URL: <https://www.nas.gov.ua/legaltexts/DocPublic/P-061122-302-0.pdf>

ІСТОРИЧНІ НАУКИ

Маркіна Л.А.

аспірантка,

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

ІННОВАЦІЇ В АРХЕОЛОГІЇ: ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Науково-технічний прогрес другої половини ХХ століття сприяв запровадженню нових інноваційних підходів в археологічній науці, а саме відбулось використання методів інформатики. Це зумовлено тим, що археологам доводилось оперувати величезним обсягом знань, що накопичилися, разом з цим, залучаючи фактичні дані, отримані в ході нових польових досліджень [1].

Розкриваючи археологічний шар для вивчення минулого, археологи часом виявляють сенсаційні речі. Однак, в умовах різкого збільшення кількості нових матеріалів дослідники зіштовхнулися з проблемою їхнього впорядкування.

Поряд з цим, використання вже накопиченої інформації навіть у вузьких областях археології, супроводжується значними труднощами, що пов'язані з розміщенням інформації в різних місцях зберігання, відсутністю відображення всіх деталей в повному обсязі про стратиграфічне становище контекстуальних взаємозв'язків культурних залишків, що часто надзвичайно складно діагностуються через зміщення або особливості мікрорельєфу, а також вибіркочку публікацію даних. Складнощі джерелознавчого аналізу посилюються диспропорцією між кількістю робіт, з якими археолог повинен ознайомитись, щоб опанувати необхідними для дослідження матеріалами та кількістю часу на опрацювання.

В сучасній археології, перша половина ХХІ століття, спостерігається значне збільшення темпів зростання археологічної інформації, що в свою чергу веде до систематичного накопичення необробленої та неопублікованої інформації фондів колекцій музеїв і науково-дослідницьких установ та робить їх практично неосяжними для вирішення поточних наукових та практичних завдань. Тому, вдосконалення методів археологічних досліджень потребує застосування більшсучасних методів обробки інформації. Виникає нова хвиля інновацій, які розглядаються як перспективні інвестиції в археологічну науку.

Насамперед це – 3D-візуалізація, 3D-фіксація, лазерне сканування, дрони, цифровізація. Запровадження цих інновацій створюють нові можливості технологічного прогнозування археологічних досліджень. Передові технології, особливо у цифровій сфері, відіграють важливу роль у розбудові архіологічних моделей з метою отримання найкращих результатів та збереження археологічної спадщини без руйнувань та пошкоджень.

В першу чергу необхідно розглядати такі методи, як: метод абсолютного датування – дендрохронологія, радіовуглецевий аналіз, метод візуального аналізу з використанням комп'ютерних програм та приладів дистанційного зондування. Віртуальні реконструкції особливо важливі для вивчення та збереження історико-культурної спадщини, для переведення їх у цифровий формат.

Сучасна археологія не обмежується лише традиційними і гуманітарними методами дослідження. В дослідницький процес все ширше залучаються геоінформаційні технології та різноманітні методи природничих наук. Враховуючи те, що археологія, будучи історичною наукою, зі своєю специфічною теорією та методами, займає рівноправне становище серед інших історичних наук, вирішуючи разом із ними завдання щодо пояснення відмінностей та подібності серед культурних систем минулого, їх різноманітних взаємозв'язків, важливими вимогами у вивченні стародавньої спадщини є: точні датування, збір інформації необхідними методами до початку проведення розкопок та створення віртуальних реконструкцій.

Науковці володіють інформацією, що різні структури та об'єкти, які знаходяться під землею, мають так звані теплові випромінювання, які можна зафіксувати з повітря, якщо встановити на літаки спеціальне обладнання, але такий метод дуже дорогий. Досягнення стрімкого технічного прогресу «приводять» в археологію дрони. З появою безпілотників археологи отримали можливість зазирнути у найвіддаленіші куточки на Землі та зробити чимало цінних відкриттів. Легкі та маленькі за розмірами безпілотники з потужними тепловими камерами допомагають науковцям ретельніше обстежити нові та складні об'єкти. За допомогою дронів пошуки зруйнованих міст та інших археологічних об'єктів проходять набагато швидше та ефективніше.

Археологи роками вивчали територію за допомогою теплових камер, які дозволяють дізнаватися про структуру ґрунту, про вміст у ньому вологи та про наявність рослинності. Перші камери були недостатньо потужні і точні, для максимального вивчення інформації кожного пікселя зображення. Також, значною проблемою є фізичні обмеження швидкості отримання даних людьми, в порівнянні з дроном, люди мають можливість отримувати дані лише з одного гектара за день.

Сутєвих змін на межі XX–XXI зазнає метод археологічної фіксації. Це пов'язано з винаходом цифрової фотографії та початком використання електронного тахеометра. Комплексне застосування цих винаходів призвело до збільшення точності та швидкості фіксації, а також до автоматизації завдань і стає причиною цифровізації, тобто переходу від фіксації на паперових носіях до електронних способів передачі та зберігання інформації.

Документування процесу розкопок стало можливим проводити на основі цифрової тахеометричної фіксації та фотозйомки з подальшою обробкою отриманих даних у різних SLB-програмах.

Запозичена з інженерних наук практика виконання на кресленнях всіх необхідних розрізів, дозволяє у подальшому подавати досліджувані об'єкти у тривимірних форматах. Усвідомлення проблем двовимірного зображення призвело до розуміння того, що археологічні об'єкти повинні фіксуватися і відображатися не двомірними площинними кресленнями, а їх моделями. Усвідомлення недоліків фіксування і відображення двомірними площинними кресленнями, призводить до відображення моделями. Створення таких моделей донедавна було можливим лише за участю фахівців з тривимірного моделювання, використання найскладнішого програмного забезпечення, а сам процес вимагав колосальних трудовитрат і при цьому зовсім не виключав спотворень і помилок польових вимірів. В останнє десятиліття з початком застосування лазерних скануючих систем та появою принципово нового програмного забезпечення для обробки даних наземної фотограмметрії в польовій археологічній фіксації застосовують новий прогресивний метод 3D фіксації.

Застосовувані технології 3D фіксації уможливили створення високоточних реалістичних тривимірних моделей як окремих археологічних об'єктів і розкопок загалом. Віртуальна тривимірна модель, що створюється в ході розкопок, дозволяє зафіксувати і зберегти якісно більший обсяг інформації про просторові характеристики досліджуваного археологічного об'єкта, ніж текстовий опис, креслення та фотографії.

Сучасні археологічні дослідження в процесі польових 3D фіксацій активно використовують дві альтернативні технології – тривимірне сканування та наземну фотограмметрію, що демонструють чудові результати у багатьох світових наукових проєктах.

Величезна цінність сучасних інноваційних технологій фіксації та візуалізації результатів розкопок полягає саме в тому, що досліджуваний об'єкт у всій його складності може стати доступним для вивчення та інтерпретації для необмеженої кількості зацікавлених дослідників.

Одним з перших проєктів, який послідовно застосував 3D фіксацію з розміщенням всіх результатів у відкритому доступі є проєкт з

дослідження всесвітньо відомого неолітичного поселення Чатал-Гююк в Анатолії, який здійснювався під керівництвом археолога І. Ходдера.

3D технології, що застосовуються на всіх об'єктах та етапах розкопок Чатал-Гююк, дозволяють створити віртуальне інтерактивне середовище та оперативно залучати максимально велику кількість фахівців із найрізноманітніших сфер до інтерпретації отриманих під час розкопок даних.

Сучасні інтерактивні технології фіксації та візуалізації, безумовно, роблять дослідницький процес більш об'єктивним внаслідок можливості необмеженої кількості альтернативних поглядів та інтерпретацій результатів археологічних розкопок.

Застосування сучасних інноваційних підходів дало можливість археологам зробити у 2021 році ряд значущих відкриттів.

На початку 2021 року археологами з Австралії та Індонезії було знайдено найдавніший у світі петрогліф на індонезійському острові Сулавесі зображений на відомих наскальних малюнках. Натуралістичне зображення бородавчастої свині, нанесене червоною охрою, приблизно 45,5 тисячі років тому, може підтвердити гіпотезу про незалежність зародження образотворчого мистецтва у Європі та Азії.

Знайдені зображення, що вирізані на чотириметровій «плиті з Сен-Белека», можуть бути найдавнішою 3D-картою Європи. Плита була виявлена ще у 1900 році в доісторичному могильнику 1900–1640 років до н.е. Тоді вчені побачили у ньому лише безформні «малюнки». Наразі 3D-сканування дало можливість розгледіти, що на поверхні каменю цілеспрямовано створені нерівності, що імітують рельєф місцевості на заході Англії.

В руїнах стародавнього міста Саньсіндуї на південному заході Китаю було знайдено 3000-річну золоту маску цивілізації Шу. Вона входить до переліку 500 реліквій, виявлених у шести жертвних ямах. Серед яких, також було знайдено фрагменти золотої фольги, бронзових масок, скульптур із слонов'ячої кістки, шматочки шовку та текстильних виробів. Усі виявлені археологами артефакти відносяться до доби стародавнього царства Шу [2].

Враховуючи те, що Китай належить до країн, на території яких розвиток цивілізації почався досить рано, китайські вчені ще в давні часи усвідомили необхідність дослідження пам'яток старовини та стародавніх артефактів. Епіграфічні дослідження, що мають певну наукову систематизованість, зародилися ще за доби Північна Сун. До доби Цин вони набули розвитку і перетворилися на предтечу китайської археології.

Сучасна археологія, що базується на польових дослідженнях та розкопках, зародилася в Китаї досить пізно. З кінця XIX століття і по 20-ті – 30-ті рр. XX століття до прикордонних районів Китаю стали

проникати спрямовані іноземними державами дослідники та експедиції. Наприкінці 20-х років ХХ століття китайські наукові установи починають проводити розкопки таких археологічних пам'яток, як Чжоукоудянь та Нінської, що знаменують народження китайської археології.

Зазначимо, що сучасні інноваційні технології дають нові знання про стародавній світ збагачуючи загальносвітову культуру. Нові розробки – від океанських роботів до віртуальних реконструкцій стародавніх міст є ефективними інструментами, що прогресивно змінюють археологію як ніколи раніше.

Список використаних джерел:

1. А.П. Дерев'янка, А.Ф. Фелінгер, Ю.П. Холлошкін. Методи інформатики в археології кам'яного віку. Н. : «Наука», 1989. 267 с.
2. DW. Археологічні сенсації 2021 року. URL: <https://www.dw.com/ru/sensazionnye-archeologicheskie-nahodki-2021-goda/g-58817837> (дата звернення: 20.12.2021).
3. 吉林大学考古学院赵宾福 : 《走中国道路 : 建设中国特色中国风格中国气派的考古学》【消息来源 : 2021年《考古》第9期】2021 作者 : 《考古》. URL: <https://news.jlu.edu.cn/info/1306/54695.htm> (дата звернення: 15.12.2021).
4. 中国考古站在新的起点. 来源 : 人民日报. URL: https://theory.gmw.cn/2021-10/23/content_35254073.htm (дата звернення: 18.12.2021).
5. 作者 : 孙庆伟 (北京大学考古文博学院教授) . 来源 : 人民日报. URL: https://theory.gmw.cn/2021-03/20/content_34701938.htm (дата звернення: 18.12.2021).
6. 创新 «公众考古模式», 让年轻人爱上世界遗产.良渚国家考古遗址公园. URL: http://www.xinhuanet.com/ent/2021-03/31/c_1127275652.htm (дата звернення: 19.12.2021).

Пшемицька Є.О.

*кандидат історичних наук, старший викладач,
Донецький національний університет імені Василя Стуса*

РОБІТНИЧИЙ ФОЛЬКЛОР НА ШПАЛЬТАХ ПЕРІОДИЧНИХ ВИДАНЬ ДОНЕЧЧИНИ ТА ЛУГАНЩИНИ У 1943–1945 РР.

Тема Донеччини та Луганщини в роки Другої світової війни, зокрема культурного життя, висвітлена в ряді робіт як радянських істориків, так й у сучасній українській історіографії. Варто зазначити, що увага дослідників зосереджується переважно саме на післявоєнному відновленні, період 1943–1945 рр. розглядається побіжно. Однак цей період є надзвичайно важливим, адже в країні ще продовжувалась війна, і радянський уряд розумів необхідність переглядати політику в країні, повертати не лише території та підприємства, а й людей. Унікальним джерелом для реконструювання світогляду та настроїв населення Донеччини та Луганщини за досліджуваній період є робітничий фольклор представлений частівками, приказками, байками, піснями, що друкувались не лише у тематичних збірниках («Поет душа шахтерская: песни, сказы, частушки, пословицы, поговорки»), «Шахтерские сказы: сказы, легенды»), а й у періодичних виданнях. При використанні робітничого фольклору як джерела, варто мати на увазі цензуру, яка застосовувалась до усної народної творчості. Критичне ставлення до матеріалів, які друкувались у пресі, та співставлення даних з іншими доступними відомостями дозволили повноцінно використати даний тип джерела для висвітлення теми.

Мета – дослідити робітничий фольклор на шпальтах періодичної преси Донеччини та Луганщини у 1943–1945 рр. Дотримуючись принципу історизму, географічні межі дослідження будуть охоплювати Донецьку та Луганську області України, станом на 1939–1945 рр. – Сталінську та Ворошиловградську області УРСР, які доцільно розглядати як український Донбас.

Для досягнення мети дослідження були використані фонди Державного архіву Донецької області (далі ДАДО), Державного архіву Луганської області (далі ДАЛО), Центрального державного архіву громадських об'єднань України (далі ЦДАГО України).

Донбас став одним з перших регіонів СРСР, в якому була відновлена радянська влада після нацистської окупації. Починаючи з вересня 1943 р. разом з реєвакацією розпочався процес відновлення культурного життя.

На жовтень 1944 р. в УРСР видавалося 852 газети. З них 11 республіканських і 33 обласних, щоденний наклад газет всіх типів становив 2 млн. 620 тисяч примірників. Це складало близько половини довоєнного тиражу [11, с. 47]. У травні 1944 р. у Ворошиловградській області працювала 1 обласна, 2 міських та 33 районних газети, поновили роботу багатотиражки. Проте післяокупаційні труднощі сприяли створенню лімітів на газети, наприклад, у Сталінській області ліміт на газету «Правда» становив 5000 примірників, «Известия» – 500, «Комсомольская правда» – 200, «Радянська Україна» – 8000, «Советская Украина» – 4000, «Соціалістичний Донбас» – 8000 [3, арк. 4; 4, арк. 16; 5, арк. 4; 13, арк. 17]. Однією з найбільш популярних регіональних газет була «Социалистический Донбасс», наклад якої на кінець 1945 р. становив 15000 екземплярів [6, с. 72–73].

До війни регіон вважався «Всесоюзною кочергаркою», «вітриною соціалізму». Героїзація шахтарської праці та інтернаціоналізм залишилися основою, фундаментом радянського культурного сценарію для регіону, і з 1943 р. увага також приділялась глорифікації подій війни та темі відбудови. Саме тому робітничий фольклор займав важливе місце, разом із фронтовим, в ідеологічних цілях радянської влади. До збирання фольклору війни закликали вчителів, працівників будинків народної творчості, письменників. Так, письменник та критик Левитський А.В. (псевдонім – Ключча) в своїй статті «Мистецтво відроджуваного Донбасу» зазначав, що збирання фольклору проходить важко й мало пишуть про Донбас [12, с. 72, 171, 200].

Найчастіше героями фольклору ставали шахтарі, в центрі уваги був їхній побут, праця, байки про підземного духа на ім'я Шубін. У періодичній пресі Донбасу друкували шахтарські приказки – «Видать издалека сколько нарубал уголька», «Молодцу и вода не беда – на воду не будет кивать никогда» [7], «Помни наказ горняка и горнячки: меньше раскачки, больше откачки» – призыв», «Камеронщик зазевается – подшипник нагревается», «Чтобы начос не был перегружен»; будівельні приказки – «Назвался плотником – будь трехсотником, а выполнишь пятсот – еще больше будет почет» [10]; частівки, пісні.

Однією з головних тем шахтарської частівки стало відродження регіону:

Я в колхозе под Полтавой
Шла в бригаде звеньевой.
А теперь я режу лаву,
С обушком хожу в забой [2, арк. 138].

З'являлись нові прислів'я: «Новичок шахту полюбит – шахта его приголубит» [2, арк. 150]. Імовірно це був так званий псевдофольклор, створений на замовлення. Псевдофольклор також представляє

джерелознавчу цінність, адже він відображає саме ті події і факти, які, на думку радянської влади, створювали найбільший резонанс у свідомості пересічних людей [1, с. 59].

Варто зазначити, що великою популярністю серед робітників в регіоні, як і напередодні війни, користувались багатотиражки, що пояснювалось концентрацією усіх сфер життя населення навколо містоутворюючих підприємств, зручністю розповсюдження видань. Багатотиражки орієнтувались на запити робітників: висвітлювали успіхи підприємств, новини заводу чи шахти тощо. Окрім інформаційної функції багатотиражки мали значний виховний, ідеологічний потенціал: насаджувався дух колективізму та корпоративізму, робітники уособлювали себе з професією, відстоювали інтереси свого підприємства. Переважно на шпальтах багатотиражок, в окремих рубриках «Гумор», «Беседи про Донбасс веде шахтер Тарас», «Крокодил на шахтах» в іронічній, саркастичній формі протягом 1943–1945 рр. буде з'являтися критика керівництва виробництв, установ, піднімалися теми важкого побуту робітників: 1) «Черные простыни (бывшие белые), как новшество, применяются в общежитиях шахтоуправления № 2 Ирмино, треста «Сергоуголь». Окрашиваются простыни механически: 2-3 месяца их не стирают, и полотно само собой становится чернее сажи»; 2) «Новое средство от клопов изобретено в общежитии шахты № 36 того же треста. Клопов морят... презрением: на них не обращают никакого внимания, что для клопного самолюбия весьма обидно»; 3) «Как сидеть, не имея ни стульев, ни табуреток? – интересную лекцию на эту тему прочтет на днях в нарядной начальник шахты № 6 Максимовка тов. Оридорога. Вход свободный» [11]; 4) «Начальником считается, но делом плохо занимается, с рабочими плохо обращается и в выраженьях не стесняется, частенько пьяным напивается. Как его фамилия называется? – загадка (товарищи шахты № 3-3 бис прислали правильный ответ и получили «крокодилью» благодарность)» [9]. Слід зазначити, що подібні рубрики хоча й існували у довоєнній практиці багатотиражок, але сатира на побутові теми стала віянням саме періоду відновлення регіону.

Отже, протягом 1943–1945 рр. на Донбасі окрім фронтової тематики в усній народній творчості, розповсюдженим був також робітничий фольклор. Основними темами були: героїзації шахтарської праці, відновлення регіону, критика керівництва виробництв та установ, сатира на важкі побутові умови робітників. Слід зазначити, що значна частина фольклору, який друкувався на шпальтах періодичних видань регіону протягом 1943–1945 рр. являла собою псевдофольклор. Для радянської влади важливо було відновити контроль над регіоном, робітничий фольклор став одним із інструментів політики на Донеччині та Луганщині, завдяки якому формувався специфічний культурний простір

в регіоні, який виконував не лише довоєнні функції вітрини радянськості та «всесоюзної кочегарки», але й «локомотиву відродження».

Список використаних джерел:

1. Грідіна І.М. Духовне життя населення України в роки Другої світової війни (1939–1945 рр.). Донецьк : ДонНУ, 2010. 419 с.
2. ДАДО, Ф.Р.5827.Оп. 1. Спр. 355. 9 арк.
3. ДАЛО, Ф.П-179. Оп. 1. Спр. 228. 41 арк.
4. ДАЛО, Ф.П-179. Оп. 1. Спр. 243. 25 арк.
5. ДАЛО, Ф.П-179. Оп. 1. Спр. 372. 46 арк.
6. Ляшенко Г.П. Успіхи культурного будівництва в Донбасі в післявоєнні роки (1943–1950 р р.). Донецьк, 1968. 90 с.
7. Правда. Выездная редакция в Донбассе (г. Кадиевка). 1944. 21 июля.
8. Правда. Выездная редакция в Донбассе (г. Кадиевка). 1944. 4 сентября.
9. Правда. Выездная редакция в Донбассе (г. Кадиевка). 1944. 2 октября.
10. Правда. Выездная редакция в Донбассе (г. Кадиевка). 1944. 7 октября.
11. Пресса Украинской ССР периода Великой Отечественной войны. Ленинград, 1984. 79 с.
12. Проценко Є.О. Культурні процеси на Донбасі в роки Другої світової війни / За ред. проф. І.М. Грідіної. Донецький національний університет імені Василя Стуса. Вінниця, 2020. 280 с.
13. ЦДАГО України. Ф. 1. Оп. 70. Спр. 162. 122 арк.

КУЛЬТУРОЛОГІЯ

Дубровіна І.В.

науковий співробітник,

Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського;

кандидат педагогічних наук, доцент,

Національний університет імені М.П. Драгоманова

ЕКСПЕРТИЗА СУЧАСНИХ НАУКОВИХ АРТ-ДЖЕРЕЛ: КУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ

За останнє десятиліття у вітчизняній науці з'явилося чимало досліджень, пов'язаних з арт-впливом як напрямом інклюзивної роботи з дітьми із затримкою в розвитку та психічними проблемами. Особливо це стає актуальним у контекст розвитку культурологічних практик освітнього дозвілля. Івентори-фахівці можуть використовувати арт-засоби на своїх заняттях з метою підтримки емоційно-вольової сфери та релаксації людей різного віку, для відновлення сил та попередження емоційного вигоряння. Враховуючи негативний вплив Covid-пандемії на комунікацію та соціалізацію особистість та потребу людей в психологічній підтримці у цей стресовий період, актуалізуються рекреаційні запити людини як культурологічні запити, як механізми особистісного захисту культурою. Можливість відновлення сил все більше вбачається в урізноманітненні форм організованого дозвілля, спрямованого на дотримання здорового способу життя, у зверненні до творчого потенціалу мистецтва, який досліджується і нині.

Ряд проаналізованих досліджень у наукових фондах Національної бібліотеки імені М.П. Вернадського складають наукові праці, присвячені *психології мистецтва, культурології, мистецькій педагогіці, психологічному впливу мистецтва* на розвиток особистості. Це роботи В. Анісімова, Л. Виготського, Є. Крупніка, О. Леонтєва, Д. Леонтєва, С. Рапопорта, В. Семенова, Б. Теплова та ін., які широко висвітлюють методики розвитку творчої активності учасників арт-студій в закладах культури, організацію аудіовізуальної творчості в соціально-культурному середовищі, упровадження арт-технологій у роботі з людьми похилого віку, соціалізація особистості підлітків з групи ризику тощо.

Під час культурологічної практики івенторів значної ролі набувають *арт-педагогічні форми і методи впливу музикотерапії, літературної*

трагедії (драми), ізотерапії у у рамках інтегрованого впливу потенціалу мистецтва під час засповадження тематичних спецкурсів.

На наш погляд, мистецтво виконує своєрідну роль посередника між особистістю та засобами мистецтва, його терапевтичної дії у просторі івент-освіти. В свою чергу художня основа арт-педагогіки орієнтована на чітко окреслену мету та завдання івент-освіти.

Мета арт-педагогіки спрямована на засвоєння знань про загальні основи арт-педагогіки, формування умінь і компетентностей впровадження арт-педагогічних методик та технологій, розуміння арт-терапевтичних засад, сучасних проблем освіти і арт-педагогіки, її закономірностей і принципів; алгоритм упровадження педагогічних технологій арт-педагогічної програми, проекту у процесі побудови позашкільних занять, виховних бесід, проектних малюнків (групової та індивідуальної форми).

Завдання арт-педагогіки впливають на формування:

- знань та закономірностей використання арт-педагогічних методик, суб'єктні засади дозвіллевої діяльності майбутнього педагога-організатора;
- умінь структурування і організації арт-педагогічного заняття;

- компетентностей розроблення методики проведення технологій арт-педагогіки;

- умінь логічного добору, доцільного компоювання, застосування комплексу методів арт-терапії, програми, мети і завдань арт-педагогічного впливу на особистість людей різного віку;

- вмінь і компетентностей з узагальнення результатів практичної апробації арт-педагогічного впливу та впровадження інноваційних здобутків арт-терапії в освітню практику педагога-організатора;

- наукової культури та творчої активності педагога-організатора, дотримання академічної доброчесності у теоретичній та практичній роботі;

- компетентностей використання різних арт-педагогічних технік у сучасному навчальному закладі;

- умінь розроблення певних критеріїв для проведення конкретної діагностики, спрямованої на підвищення якості навчання та виховання засобами дозвілля;

- досвіду проектування арт-педагогічних вправ, ігор та занять відповідно до вікових особливостей розвитку людей різних вікових категорій;

- світоглядних переконань особистості щодо впливу різних видів мистецтва на гармонізацію особистісного розвитку людини, її відношень з іншими людьми.

Інтеграція освіти та культурного просвітництва у арт-засобах сприяють налагодженню комунікативної функції роботи з інформаційними джерелами (пошук- процес передачі-висновки). У просторі Відділу музичних фондів Національної бібліотеки імені В.І. Вернадського на концертах, літературних вечорах та інших мистецьких заходах

відбувається читачами (людей різного віку) мистецького продукту; через що актуалізується бажання опрацювати наукові джерела, створити творчі малюнки, вірші, музичні твори. Це особливо відчутно при зустрічі з учнями спеціалізованих шкіл мистецтва, студентами вищих закладів освіти та культури під час культурологічної практики [1, с. 37].

Основним завданням арт-педагогіки є розвиток сенсорної культури особистості, залучення її до творчого процесу співдружності мистецтв (танцотерапія, словотерапія, римотерапія, музикотерапія, казкотерапія тощо).

Культурологічний науковий підхід арт-засобів широко розкрито у роботах Г. Васяновича, В. Гури, А. Погодіної, Г. Балла, В. Медінцева та ін.

Крім того, важливе культурологічне значення має культурне інформаційно-пізнавальне середовище, створене в осередку дозвілля. Вважаємо, що музеї, бібліотеки, арт-майданчики, арт-кав'ярні та ін. є таким культурним інформаційним середовищем, що сприяє засвоєнню людьми сукупності культурологічних знань, виробленню вмінь та навичок художньої арт-освіти. Вагомою рисою є відображення сутності особистісно орієнтованої технології навчання, яка є близькою до теоретичних засад арт-педагогіки, оскільки метою цієї технології є процес підтримки особистості в становленні її суб'єктивності, культурної ідентифікації, життєвому й професійному самовизначенні.

Основою креативно-педагогічної технології професійної підготовки фахівців на основі партнерських відносин, організації різноманітних форм творчості, пошукової розумової діяльності [1, с. 8]. Серед форм арт-педагогічної діяльності, які отримали теплий відгук у читачів бібліотеки Вернадського під час практики, були визначені наступні: бібліотерапевтична, драмотерапевтична, музикотерапевтична, фототерапевтична та ін. Специфіка арт-педагогіки полягає у вирішенні з її допомогою завдань не лікувального, а психопрофілактичного спрямування. При цьому арт-технології можуть використовуватися і бібліотекарями, і музейними працівниками для реабілітаційних процесів, а арт-педагогіка виконує компенсаторну, катарсисну й комунікативну функції по відношенню до розвитку особистості фахівця, чим забезпечує профілактику емоційної іррегуляції, сенсорного виснаження, емоційної нестабільності та ін.

На підставі проаналізованих нами наукових досліджень можемо сформулювати висновок, що арт-педагогіка фактично поєднує потенціал *педагогіки, мистецтва і психології*. Тому нині стали досить популярними дослідження в галузі мистецтва на основі атрибуції наукових джерел. Арт-педагогічний вплив на особистість проявляється у художній експресії, творчій діяльності задля вираження свого внутрішнього світу та адекватній оцінці себе у навколишньому світі.

Предметом впливу арт-засобів є почуттєво-емоційна сфера особистості, її соціалізація. Означені компоненти разом утворюють

сенсорну культуру особистості, яка залежить від вікових та індивідуальних особливостей, способу емоційної саморегуляції, відчуття внутрішньої гармонії особистості і формування внутрішньої культури. Арт-засоби пробуджують емоційну чуйність й ініціативну активність за допомогою доручення до знайомства з різними стилями мистецьких творів та художньої творчості, у тому числі і співзвучними нам сьогодні сучасними напрямками мистецтва постмодернізму.

Таким чином, експертиза сучасних арт-джерел розглядає мистецтво як комплекс засобів навчання і виховання особистості, його рекреацію та засіб відновлення сил на основі матеріально-технічних засобів демонстрації різних видів та типів мистецтва в он-лайн середовищі, домінуючим засобом реалізації арт-проектів лишаються культурологічні осередки бібліотек, музеїв, арт-майданчиків різних видів як арт-осередок безпосереднього впливу на особистість людини з метою корекції її емоційно-вольової сфери та розвитку творчого потенціалу засобами мистецтва.

Список використаних джерел:

1. Волошина О.В. Педагогіка інновацій у вищій школі : навчально-методичний посібник. Вінниця, 2014. 161 с.
2. Кармазін А., Дубровіна І. Особливості організації мистецьких заходів у вітчизняному музейному та бібліотечному просторі. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2019. № 24. С. 34–37.

Заблоцька Є.І.

студентка,

Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова

ІСТОРИЧНИЙ ЖАНР В ОБРАЗОТВОРЧОМУ МИСТЕЦТВІ

Впродовж історичного часу до сьогодні образотворче мистецтво змінювалося та зазнавало впливу разом з всесвітньою історією. У період класицизму з'явилося виокремлення жанрів за французькою Академією витончених мистецтв. За цією класифікацією історичний жанр уважався вищим, порівняно з портретом і пейзажем. Зокрема, живописець та вчений Леон Баттіста Альберті називав історичний живопис самою благородною формою мистецтва, оскільки при створенні полотна від художника потребувалася значна майстерність, щоби показати взаємодію та емоції всіх

зображених персонажів [2]. Поступово жанр зміцнювався під впливом різних суспільно-важливих подій та набував різних характеристик.

Метою нашого дослідження є узагальнення особливості, провідних характеристик та етапів становлення історичного жанру в образотворчому мистецтві.

Історичний жанр – це найдавніший жанр, який виник в образотворчому мистецтві. Цей жанр передбачає зображення як минулих подій, так і сучасних, які художник вважає значимими та відображує. Історичний жанр може також переплітатися з іншими жанрами образотворчого мистецтва. Наприклад, портретом. Тоді портрет історичної особистості може також розглядатися як також історичний живопис.

Цей жанр виник задовго до того, як у період класицизму французькою Академією витончених мистецтв були виокремлені жанри академічного живопису за ієрархією, а саме високі і низькі. Термін «історична картина» відноситься до будь-якого сюжету, який заснований на реальних подіях, міфології, біблійних текстах. Живописець та письменник Леон Баттіста Альберті [2] називав історичний живопис самою благородною формою мистецтва, оскільки при створенні полотна від художника потребувалася значна майстерність, щоби показати взаємодію та емоції всіх зображених персонажів.

Історичний жанр не обмежується лише живописом з використанням олійних фарб. На ранніх історичних етапах це були монументальні картини, які об'єднували історичну подію з міфологією, як у Стародавній Греції та Римі. Нерідко також ілюстрували військові події, здобутки, повернення після бою з тріумфом [3].

У період середньовіччя історичний жанр взаємодіє з релігійними сюжетами. Історія без релігійних мотивів не дуже цікава головним замовникам – церкві та аристократії. Відповідно, деякі науковці також відносять картини з релігійним сюжетом до історичного живопису [3]. В епоху Відродження цей жанр набув переосмислення: з'явилися світські настрої, сама історія набуває інтересу через художника, бо додалися героїчні сюжети античності. З'явилася велика кількість фресок з біблійними та античними сюжетами, для яких характерний великий формат та багатофігурна композиція. Натомість, в епоху романтизму приділяється увагу сучасним подіям, впливу набувають соціально-політичні проблеми. Наприклад, картина французького художника Ежена Делакруа «Свобода, що веде народ», яка присвячена липневій революції 1830 року, свідком якої був художник [4]. В центрі полотна зображена жінка, яка втілює образ Свободи та веде за собою людей до перемоги. В руці вона тримає прапор Французької революції та рушницю в іншій.

Художники, які були пов'язані з Україною, зокрема, Ілля Рєпін, Микола Ге, Михайло Врубель, Володимир Маковський, Микола

Ярошенко, також зверталися до мотивів історії України, відображали народний побут і краєвиди. Так, значна частина творчості І. Рєпіна належить історії українського мистецтва. Народна тема простежується в картинах «Українська селянка», «У волосному правлінні», «Екзамен у сільській школі», «Протодиякон», «Вечорниці». Українські мотиви займали важливе місце у творчості художника. У майбутньому творчі орієнтири українських живописців в галузі історичного жанру (С. Васильківський, Г. Крушевський, О. Мурашко, О. Сластьон, М. Самокиш) надовго визначила його картина «Запорожці пишуть листа турецькому султану». Як зазначає Т. Ямницька [6], відомо кілька варіантів цієї картини, які знаходяться в різних музеях. Історичній темі також присвячено твори Ф. Красицького, К. Трутовського, М. Пимоненка, які зафіксували на своїх творах сюжети українських обрядів, побут і працю селян, людські стосунки.

У сучасному мистецтві також є актуальною сюжетно-тематична історична картина, наприклад картина української художниці Олени Самойлик «Герої. Майдан», яка відображає важливу подію сучасної історії України [7]. Цікавим прикладом висвітлення історичної події є Всеукраїнський мистецький проект пересувної виставки «Майдан гідності», який виник в рік події. Художниця Марія Ділай об'єднала 18 молодих тернопільських живописців М. Кафтана, М. Ділай, О. Гудиму, Г. Мінчук, О. Якубовську, В. Каритун, О. Семціва, О. Степусишин та О. Шупляка, щоби донести до глядачів дух Майдану та розказати світові про українську революцію гідності [8]. Історичним композиціям сучасних художників властива виразність, на основі якої формується враження, персонажі та предмети, що створюють напружену атмосферу подій.

Отже, історичний жанр – це один із засобів формування культурної ідентичності, національного світогляду, уславлення предків та їх героїзму. Картини цього жанру присвячені зображенню конкретних історичних і суспільних явищ, діяльності видатних осіб. В основу сюжету може бути закладена реальна подія, біблійний мотив, сюжети міфології. Становлення жанру відбулося ще у давні часи і століттями цей жанр вважався найвищим, потребував високого рівня художньої майстерності. Історичний жанр має важливе суспільне значення для людства, він закарбовує всесвітньо важливі події, образи, характерні для певної епохи. Тому і звернення сучасних художників до історичного жанру є актуальним з огляду на формування ідеалів і цінностей суспільства.

Список використаних джерел:

1. Беда Г. В. Словарь специальных терминов живописи : веб-сайт. URL: <https://cosmograph.ru/culture/beda/termin.php>

2. Исторический жанр в картинах художников : веб-сайт. URL: <https://veryimportantlot.com/ru/news/blog/istoricheskij-zhanr-v-kartinax-xudozhnikov-proshlogo>
3. Путеводитель по искусству. Как русская живопись отражает историю : веб-сайт. URL: <https://apple.co/2Zr9VYh>
4. Свобода, що веде народ» : веб-сайт. URL: <https://bit.ly/3D7ThuF>
5. Основы и ценности православия. Византийский иконографический канон : веб-сайт. URL: <http://taketop.ru/articles/gymanit/pravoslavie/vizan-kanon>
6. Ямницька Т. Історія образотворчого і прикладного мистецтва: Український живопис кінця 19–20 століття : веб-сайт. URL: http://arshistorian.blogspot.com/2020/05/19-20_3.html
7. Олена Самойлик «Герої. Майдан»: KyivGallery 2015 р. : веб-сайт. URL: <https://kyiv.gallery/samoilyk-olena/kartyna-heroi-maidan-5788>
8. Майдан гідності на полотнах живописців: Інформаційний центр «Майдан Моніторинг» : веб-сайт. URL: <https://maidan.org.ua/2014/06/majdan-hidnosti-na-polotnah-zhyvopystsiv/>

Кан Їнчжен

аспірант,

Національна музична академія України імені П.І. Чайковського

СТАНОВЛЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ СИСТЕМИ ПІДГОТОВКИ ОПЕРНО-СИМФОНІЧНИХ ДИРИГЕНТІВ КИТАЮ В 1950–1960-Х РОКАХ

Розглядаючи витoki формування перших китайських симфонічних оркестрів неважко помітити, що колективи, сформовані у Шанхаї, Харбіні й Пекіні, очолювали не професійні диригенти, а інструменталісти. Тому необхідність відкриття класів оркестрового диригування була обумовлена, перш за все, потребою підготовки національних фахівців. Започаткування Хуаном Фейлі кафедри оркестрового диригування в Центральній музичній консерваторії давало можливість поступово вирішити існуючу проблему.

Важливим стимулюючим фактором для заснування класів диригування також стала активна творча діяльність Хуан Фейлі як диригента і постановника опер і балетів. В достатньо короткий період йому вдалося організувати творчий колектив із студентів та викладачів консерваторії [1, с. 19] і здійснити постановку опери П.І. Чайковського «Євген Онегін». Крім оперного спектаклю Фейлі також пізніше підготував серію балетів, включаючи «Жизель» А. Адана, та

різноманітні оркестрові твори [2]. Власним прикладом Хуан Фейлі намагається популяризувати західну оркестрову музику в Тяньцзіні, в якому в перші роки знаходилась Центральна музична консерваторія. Це було помічено керівництвом навчального закладу, котре запропонувало йому відкрити класи диригування.

Відкриваючи класи, а пізніше кафедру диригування, Хуан Фейлі, за його словами, намагається створити «китайську школу диригування», яка б відрізнялась від інших виконавських шкіл своїм самобутнім національним стилем, подібно до того як відрізняється унікальний спів та акторська гра Пекінської традиційної опери від західної [6].

Однак з часом, він на власному досвіді переконається, що здійснити подібну «реформу» «неможливо, непрактичною і навіть непотрібно», зважаючи на те, що навіть «незмінні» виконавські традиції Пекінської опери, знаходячись в нових умовах, еволюціонують.

Процес започаткування класів диригування в Національній консерваторії, згодом був продовжений в Шанхайській консерваторії. Створюючи Центральну консерваторію в Тяньцзіні, як провідний музичний навчальний заклад Китаю, уряд не міг ігнорувати великий досвід і досягнення музикантів Шанхаю. Майже чверть столітній період діяльності консерваторії дав можливість сформувати потужний педагогічний колектив, переважну частину якого склали музиканти симфонічного оркестру. На відкриття класу диригування у Шанхайській консерваторії також мали певний вплив рішення Першого Китайського національного конгресу діячів літератури та мистецтва. Саме під час зустрічей на форумі отримує запрошення від новопризначеного ректора Шанхайської консерваторії Хе Лютінга очолити процес формування національної системи підготовки професійних диригентів випускник Мічиганського університету Янг Цзярен [4, с. 192]. Після повернення на батьківщину Янг Цзярен, як і Хуан Фейлі, отримавши запрошення від Хе Лютінга, із вдячністю приймає пропозицію колеги і починає свою педагогічну діяльність в авторитетному музичному закладі. З відкриття класів диригування в Шанхайській консерваторії починається процес підготовки професійних диригентів Піднебесної. Саме сюди в клас Янга Цзярена поступають у 1956 р. Ся Фейюн і Бян Зушань, а в 1960 р. Чень Сеян, щоб опанувати майстерність диригента і оволодіти навичками композиції, а потім очолити провідні оркестри Китаю.

Із проголошенням КНР значно посилюється політичний вплив Радянського Союзу на всі сфери життєдіяльності суспільства і проходить поступове витіснення іноземних фахівців. Достатньо наочно цей процес простежується на кадровому складі Шанхайського симфонічного оркестру. Найбільш масовим став від'їзд іноземних оркестрантів у 1949 р., який продовжився до 1951 р., коли їх загальна кількість

зменшилась до 16 осіб, серед яких було 7 росіян, 3 філіппінці, 1 італієць, 1 австрієць, 1 чех і один оркестрант без громадянства [5, с. 147–148].

Дебют китайського диригента в оркестрі відбувся у 1953 році. На зміну італійському скрипалю-концертмейстеру Аріго Фоа, який очолював оркестр, приходить Хуан Цзюнь (1915–1995). Як виконавець на трубі Цзюнь був прийнятий в склад Шанхайського симфонічного оркестру ще у 1938 р. Він став одним із перших чотирьох китайських музикантів, які влились в колектив, основну частину котрого представляли іноземці.

Призначення Хуан Цзюня керівником Шанхайського симфонічного оркестру давало можливість повного контролю місцевим партійним органам над творчою діяльністю колективу і повністю відповідало духу політичного курсу на формування національних кадрів. Пріоритет в означених напрямках розвитку музичного мистецтва зберігався за Радянським Союзом, котрий на початку 50-х років ХХ століття служив еталонним зразком для моделювання всієї музично-освітньої інфраструктури КНР. Підписаний у 1950 р. радянсько-китайський договір давав надзвичайно широкий простір для співробітництва у всіх сферах економічного, політичного і культурного розвитку молоді країни, яка обрала комуністичні ідеї основою для побудови нового суспільства. Уряд країни намагається в повній мірі використати передбачені умовами документу всі означені види партнерської допомоги СРСР.

Одним із важливих напрямків співпраці у музично-освітній сфері була підготовка кваліфікованих фахівців у Московській, Ленінградській та інших консерваторіях Радянського Союзу. Серед китайських музикантів першого «ешелону», кого було рекомендовано для навчання в Московській консерваторії, виділяється Лі Делунь, котрий згодом займе одне із ключових місць у розвитку оперно-симфонічного оркестрового виконавства в Піднебесній. Важливу роль в організації навчання китайських студентів в СРСР і частково Демократичній Республіці Німеччини відіграв глава уряду Чжоу Еньлай. Саме він особисто домовився про відправку Лі вчитися в Московську консерваторію в 1953 р. [3, с. 26]. В подальшому Чжоу був покровителем диригента і постійно підтримував його, особливо під час культурної революції.

Свої заняття в Московській консерваторії Лі Делунь розпочав у класі відомого радянського диригента, професора М. Аносова (1900–1962), через «школу» якого пройшли й інші китайські музиканти. Як музиканта, котрий вже закінчив Шанхайську консерваторію і мав певний практичний досвід роботи із Центральним симфонічним оркестром, Лі Делуня, на відміну від інших китайських студентів, було зараховано в аспірантуру.

Роки навчання Лі Делуня в СРСР (1953–1957) стали важливим етапом у його творчій діяльності. Знаходячись у зрілому віці і маючи досвід роботи із симфонічним оркестром, він намагається не тільки підвищувати

свою виконавську майстерність диригента, але й вивчає структурні особливості радянської музично-освітньої системи, принципи роботи оркестрових колективів, репертуарну політику, процес підготовки оркестрових музикантів і диригентів, навчальні програми та ін. Всі ці важливі складові радянської музично-освітньої і оркестрової інфраструктури, як він вважав, повинні були стати визначальними у формуванні культурної політики батьківщини.

Лі Делунь був першим, але не єдиним китайським диригентом, хто отримав можливість отримати знання в консерваторіях СРСР. Впродовж 50-х – початку 60-х років ХХ століття вони стають *alma mater* для цілої плеяди музикантів, що навчалися: Цао Пен, Хуан Сяотун, Чжен Сяоін і Хань Чжунцзе. Вони стали випускниками Московської консерваторії, а Хань Чжунцзе – Ленінградської.

Знаковою подією в історії китайського диригентського мистецтва, творче сходження якої пов'язано із Московською консерваторією, стала перша жінка-диригент – Чжен Сяоін. Її навчання не було пов'язано із вивченням цілого циклу дисциплін, які вивчались студентами, а передбачало підвищення виконавської майстерності як оперного диригента. Завершальним етапом трирічного творчого відрядження Чжен Сяоін в СРСР став її дебют на сцені Московського академічного музичного театру імені К. С. Станіславського і В. І. Немировича-Данченка у 1962 р. з оперою Дж. Пуччіні «Тоска». М. Аносов залишився задоволений дебютом своєї вихованки, котра своєю майстерністю перевершила його очікування.

Закінченням творчого стажування Чжен Сяоін в Московській консерваторії у 1963 р. завершується активний процес співробітництва Радянського Союзу і Китаю у підготовці професійних диригентів, котрий був припинений через політичні розбіжності між країнами.

Список використаних джерел:

1. Цзо Чженьгуань. Русские музыканты в Китае. СПб. : Композитор, 2015. 334 с.
2. Chou Oliver. Musician who brought classics to communist China dies aged 99. South China Morning Post. 21 Feb, 2017. URL: <https://www.scmp.com/news/china/society/article/2072714/musician-who-brought-classics-communist-china-dies-aged-99>
3. Chou, Oliver K. Maeslro Li Delun and western classical music in the People's Republic of China: A personal account. AСMR Reports. 1999. Vol. 12. P. 23–46.
4. Melvin, Sheila, Cai Jindong. Rhapsody in Red: How Western Classical Music Became Chinese. Algora Publishing, 2004. 362 p.
5. Mengyu Luo. Shanghai Symphony Orchestra in 'C' Major (1879 to 2010). These Doctor of Philosophy. Loughborough University. 2013.
6. Robinson Paul E. Huang Feili: The Father of Chinese Conductors. La Scena Musicale, Vol. 17, 2012 June, No. 9. URL: http://www.scena.org/lsm/sm17-9/sm17-9_huang.html

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА

Гулько Л.В.

викладач;

Задорожний В.П.

викладач,

*Національна академія сухопутних військ
імені Петра Сагайдачного*

ЩОДО ШЛЯХІВ РОЗБУДОВИ ТА ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ СИСТЕМИ ДЕМОКРАТИЧНОГО ЦИВІЛЬНОГО КОНТРОЛЮ НАД СЕКТОРОМ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ І ОБОРОНИ В УКРАЇНІ

Основою діяльності сектора безпеки і оборони є розбудова цивільно-військових відносин, як однієї з рушійних сил розвитку демократизації громадянського суспільства. Визначальним чинником у цьому процесі є і продовжує залишатися цивільний контроль.

За часів незалежності України демократичний цивільного контроль набув активного розвитку. Так, розгляд положень законодавства, норм міжнародного права й досвіду країн-членів ЄС і НАТО свідчить, що в Україні сформовано розгорнуту систему демократичного цивільного контролю над сектором національної безпеки і оборони, до основних складових якої відносяться:

- президентський контроль;
- парламентський контроль;
- контроль органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування;
- судовий контроль;
- громадський контроль.

Україною, в цілому, реалізовані усі базові положення рекомендацій Парламентської Асамблеї Ради Європи щодо демократичного контролю за внутрішніми службами безпеки. З урахуванням вітчизняного та міжнародного досвіду найбільш поширеними в сучасних умовах є такі форми цивільного контролю як моніторинг, діяльність громадських рад, вивчення громадської думки, проведення громадських експертиз та консультацій з громадськістю.

Згідно з Концепцією розвитку сектору безпеки і оборони України подальше вдосконалення системи демократичного цивільного контролю, посилення парламентського контролю, а також розвиток системи управління сектором безпеки і оборони мають здійснюватися на таких принципах:

- налагодження співпраці та ефективних стратегічних комунікацій сектора безпеки і оборони;
- залучення громадянського суспільства до ухвалення найважливіших стратегічних рішень з питань забезпечення національної безпеки;
- чітка регламентація діяльності в секторі безпеки і оборони, що гарантує стабільний розвиток держави;
- застосування адаптивних стратегій управління, які передбачають залучення незалежних експертних організацій;

З урахуванням зазначеного та загальноєвропейських принципів формування і розвитку системи демократичного цивільного контролю над сектором безпеки і оборони можна визначити наступні шляхи розбудови та підвищення ефективності такої системи в Україні:

1) вдосконалення ефективності діяльності суб'єктів демократичного цивільного контролю, у т.ч. щодо розвитку системи державного управління сектором безпеки;

2) забезпечення ефективності роботи органів державної влади з питань розвитку Збройних Сил та інших військових формувань, оборонно-промислового комплексу з першочерговим визначенням концептуальних засад політичного управління сектором оборони, функцій і завдань всіх структур сектора безпеки і оборони;

3) наукове обґрунтування інституційних перетворень та управлінських рішень з питань безпеки і оборони. Розробка і впровадження у практику демократичного цивільного контролю науково обґрунтованих критеріїв і методик поетапної оцінки результатів функціонування всіх структур сектора безпеки, з урахуванням специфіки їх завдань, функцій та повноважень;

4) підвищення ефективності парламентського контролю, зокрема за рахунок:

- включення у практику діяльності Верховної Ради України питань розгляду і затвердження державних програм розбудови і розвитку суб'єктів сектора безпеки, що передбачає відповідальність за ефективність їх впровадження;

- посилення контролю оборонного бюджету в цілому і найважливіших його складових;

- створення умов для підвищення професійного рівня народних депутатів, а також інформаційно-аналітичного забезпечення їхньої діяльності;

– ініціювання відкритого суспільного діалогу зі стратегічних питань оборонної і безпекової політики з наступним впровадженням у життя підготовлених пропозицій;

5) оптимізація порядку надання періодичної звітності та персональної відповідальності вищих посадових осіб держави за якість і виконання прийнятих рішень у сфері воєнної реформи, воєнно-політичної та економічної ефективності витрат на оборону;

6) забезпечення прозорості процесів прийняття концептуальних рішень в оборонній і безпековій сфері, зокрема з питань оборонного бюджету, кадрової політики, соціально-правового захисту, що створить умови для незалежної експертизи, поінформованості громадян та суспільства;

7) відпрацювання механізмів залучення до практики формування державної оборонної політики і системи демократичного цивільного контролю наукових установ, інститутів громадянського суспільства, недержавних аналітичних центрів і засобів масової інформації.

Список використаних джерел:

1. Сіцінська М. Проблеми українського суспільства у сфері цивільно-військових відносин. URL: <http://visnyk.academy.gov.ua/wp-content/uploads/2013/11/2013-1-11.pdf> (дата звернення: 01.12.2021).

2. До питання демократичного цивільного контролю над Збройними Силами України (аспекти парламентського контролю: стан, світова практика, українські перспективи). URL: https://feao.org.ua/wp-content/uploads/2018/11/demcontrol_final_newadres_bm.pdf (дата звернення: 01.12.2021).

3. Демократичний цивільний контроль над сектором безпеки і оборони: теорія і практика : навчальний посібник / В. А. Ященко, В. Г. Пилипчук, П. П. Богущкий, О. Д. Довгань, І. М. Доронін, О. В. Петришин; за заг. ред. В. Г. Пилипчука; Науково-дослідний інститут інформатики і права НАПрН України. Київ-Одеса : Фенікс, 2020. 224 с. URL: http://ippi.org.ua/sites/default/files/demokratichniy_civilniy_kontrol.pdf (дата звернення: 01.12.2021).

ПОЛІТИЧНІ НАУКИ

Герин О.Т.

студентка,

Науковий керівник: Рудакевич О.М.

доктор політичних наук, професор,

Західноукраїнський національний університет

ДЕФІЦИТ ГЕНДЕРНОЇ ДЕМОКРАТІЇ ЯК ПРОБЛЕМА РОЗВИТКУ НАРОДОВЛАДДЯ В УКРАЇНІ

Досить часто заголовки ЗМІ чи гучні заяви інфлюенсерів переконують у тому, що наша держава забезпечує усі можливі права громадян та рівні їх можливості. Проте, розглянувши реалії більш критично, можна зробити висновок про дефіцит демократії в Україні. Дефіцит демократії – це той стан суспільства, коли держава, політичні партії та інші добровільні об'єднання, на які покладається обов'язок відстоювати демократичні цінності, не виконують належним чином цю функцію. Наприклад, в Україні прийнято закон «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» (2005 р.), проте рівність їх не реалізована у повній мірі. Проблематика дефіциту демократії полягає і у тому, що вдосконалення народовладдя вимагає визначення причини такого стану речей і накреслення шляхів подальшого розвитку демократії, а це не просте завдання.

Для ілюстрації дефіциту демократії ми не випадково вибрали саме цей приклад, адже світовий досвід цивілізаційного розвитку засвідчує істотний потенціал вирішення гендерних проблем, особливо у політичній сфері життєдіяльності суспільства, тобто розвитку гендерної демократії. Гендерна демократія – це система суспільних відносин, за якої жінки та чоловіки мають правовий і політичний статус як рівні між собою у правах, обов'язках, відповідальності та можливостях, закріплених і реально забезпечених у політико-правових і моральних принципах, діях, створенні суспільних і державних структур із урахуванням гендерних інтересів та потреб [2, с. 62]. Гендерна демократія у широкому трактуванні поняття, крім політичної сфери, охоплює відповідні явища і процеси в інших глобальних підсистемах суспільства – соціальній, економічній, духовній та ін., що має істотний вплив на політичні відносини в суспільстві.

З формальної політико-правової точки зору становище жінки у суспільстві виглядає безпечним та рівним із становищем чоловіка, оскільки

в Україні є закони, що гарантують рівність прав та можливостей обох статей. Проте реальна ситуація є не настільки оптимістичною. Наприклад, розрив в оплаті праці між жінками та чоловіками у 2020 рік становив 20,5% на користь чоловіків. Така ситуація в соціально-економічній сфері наочно ілюструє дефіцит гендерної демократії в українському суспільстві. Не краща ситуація і в соціально-побутовій сфері. За даними Мінсоцполітики України за 2020 рік у числі усіх звернень про домашнє насильство найбільше поступало від жінок – 86% ; 90% постраждалих від насильства складають саме жінки. Жінкам також доводиться стикатись із великою кількістю фактів сексизму у суспільному житті. Показовим, наприклад, є те, що 44% українських медіа мали дискримінаційні матеріали щодо жінок [1]. Проблематику гендерних стереотипів і патріархальних соціальних норм щодо ролей жінки та чоловіка в сім'ї, посилила пандемія коронавірусу-19, оскільки значне навантаження з сімейно-побутової та доглядової праці вдома покладається на жінок. Жінки, які працюють удома, вимушені поєднувати професійну діяльність, хатні справи та догляд за дітьми, що залишаються вдома через карантин у навчальних закладах. Зокрема, 63,5% респонденток відзначили збільшення часу, який вони витрачають на прибирання, 50,5% – на приготування їжі, 53,3% – на психологічну й емоційну підтримку дорослих членів сім'ї. Жінки становлять 83% працівників медичної сфери, що знаходяться на «передній лінії» боротьби з корона-вірусом. Вони змушені працювати у складних обставинах, витратити власні кошти на купівлю засобів індивідуального захисту та піклуватись про свою родину в умовах карантину в дошкільних та загальноосвітніх закладах [3, с. 46].

Для того, щоб гендерна демократія реалізовувалась відповідним чином, у державах прийнято запроваджувати цілеспрямовану та активну гендерну політику. Це діяльність державних інституцій, що спрямована на здійснення та забезпечення рівних прав, свобод і можливостей для жінок і чоловіків, утвердження гендерної демократії та формування гендерної культури в суспільстві.

Для оцінки рівня реалізації гендерної демократії застосовують індекс глобального гендерного розриву. У рейтингу індексу глобального гендерного розриву лідирують Швеція, Данія та Нідерланди, які набрали 84, 78 та 76 балів відповідно [4, с. 10]. Задля кращого соціального захисту від гендерно зумовленого насильства ці та ряд інших країн ратифікували Стамбульську конвенцію, що покликана запобігати насильству щодо жінок, захищати постраждалих і припинити безкарність злочинців». У країнах Скандинавії активно запроваджують гендерні квоти – різновид позитивної дискримінації, що передбачає певні пільги, заборони і компенсації, які спрямовані на покращення соціального статусу жінок.

Про дефіцит гендерної демократії в Україні свідчить те, яке місце вона посіла в рейтингу «Глобального гендерного розриву». За 2021 рік українці посіли 74 місце з-поміж 156 країн, що оцінювалися. До того ж, українська держава опустилася з 59 на 74 місце за згаданим індексом, попри те, що у 2019 році було прийнято Виборчий кодекс, який передбачає введення гендерних квот в Україні на рівні 40%. Згідно з нормами Кодексу, в кожній п'ятірці партійного виборчого списку повинно бути не менше двох чоловік іншої статі. Завдяки цим квотам жінки отримали істотно більший доступ до прийняття рішень в територіальних і об'єднаних громадах, де ситуація з представництвом жінок до цього була найгіршою. Проте вважати це перемогою у боротьбі за гендерну демократію ще надто рано; шлях жінок у політику продовжує бути сповненим гендерних стереотипів та упереджень. Так, чоловіки-депутати дозволяють собі давати критичні коментарі щодо зовнішнього вигляду своїх колегинь. Сексизм також проявляється в застарілих упередженнях про те, що жінка не може бути міністеркою оборони України, головою парламенту тощо. Даючи оцінку діяльності жінки у будь-якій сфері суспільної праці, увага звертається ще й на ті аспекти, що не визначають її професіоналізм: зовнішній вигляд, одяг, сімейний стан тощо.

Усвідомлюючи дефіцит демократії в Україні і, зокрема, дефіцит гендерної демократії, слід зазначити, що ряд проблем пов'язані з тим, що політики та громадські активісти надто спрощено сприймають закони, які мають забезпечувати гендерну рівність жінок і чоловіків. Проте, ці закони видаються нам не зовсім коректними та справедливими: основою настановою у них є забезпечення рівності, однак рівність не тотожна справедливості. Закон, що позиціонується, як однаковий для обох статей, не завжди може забезпечити рівні можливості чи права. Для усунення дефіциту гендерної демократії більш доцільно вибудовувати стратегію подолання гендерної нерівності через призму законів, що забезпечуватимуть рівні права та можливості, враховуючи біологічні відмінності обох статей. Ще один крок на зустріч гендерній демократії – ратифікація Стамбульської конвенції в Україні. Стамбульська конвенція покликана протидіяти домашньому насильству. Може здатися, що в Україні достатньо законів, що запобігають домашньому насильству, однак статистика сімейних конфліктів свідчить про інше – ця протидія не є ефективною і достатньою. Ще одним важливим засобом розвитку гендерної демократії є просвіта громадян, особливо молоді, використання для цього інтерактивних форм пропаганди. Якщо суспільство не розуміє засад гендерної політики, то дефіцит гендерної демократії не просто буде зменшуватися. Освітня реформа повинна передбачати перегляд освітніх програм та заміну підручників із застарілим підходом до гендерного питання. Наприклад, якщо підручник «Основи здоров'я» містить параграф про віктимну поведінку – такі книги не повинні слугувати навчальним матеріалом для дітей, оскільки містять інформацію,

що дискримінує певну стать. Окрім книг, працівниці та працівники освітньої сфери, повинні пройти курси та скласти іспит на гендерну толерантність. Згодом цю практику можна застосувати і в інших сферах, однак спершу саме в освітній царині, оскільки це взаємодія із дітьми, чия свідомість є найбільш сприйнятливою до нових ідей.

Список використаних джерел:

1. Дослідження гендерного балансу українських ЗМІ на сексизм. ГО «Інститут масової інформації». 2020. URL: <https://imi.org.ua/monitorings/zhinky-i-choloviky-v-ukrayinskyh-media-spilne-doslidzhennya-imi-ta-dm-i37976>
2. Демократія гендерна. *Новітня політична лексика (неологізми, okazionalizmi та інші новотвори)*. Енциклопедичний словник-довідник / [І. Я. Вдовичин, Л. Я. Угрин, В. Г. Шипунов та ін.]; за заг. ред. Н. М. Хоми. Львів : «Новий світ – 2000», 2015. С. 62.
3. Assessing the lights and shadows of COVID-19: A gender analysis of pandemic-related impacts on women and girls in Europe and Central Asia/ [Elisabeth Duban] Editor: Jen Ross. Istanbul, 2021. P. 46. URL: <https://eca.unwomen.org/en/digital-library/publications/2021/6/assessing-the-lights-and-shadows-of-covid19/>
4. The Global Gender Gap Report Copyright © 2021 by the World Economic Forum page. URL: <https://www.weforum.org/reports/global-gender-gap-report-2021/>

Крохмальний Я.А.

аспірант,

Науковий керівник: Рудакевич О.М.

доктор політичних наук, професор,

Західноукраїнський національний університет

ПОНЯТІЙНА КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЯ НЕЗРІЛИХ ДЕМОКРАТИЧНИХ РЕЖИМІВ

Третя хвиля демократизації, що дала поштовх до розгортання демократичного транзиту в пострадянських країнах, та в країнах блоку неприєднання, привнесла в демократологію таке явище як гібридна демократія. Гібридний характер демократичних режимів цих країн виражається у неповному впровадженні громадянських прав, свобод, відповідних інститутів та законодавства, що не дає змогу вважати дані політичні режими однозначно авторитарними, проте, водночас, і не дає змогу вважати їх однозначно демократичними. В зв'язку з цим, з середини ХХ століття у політичному науковому полі виник запит на теоретичне

осмислення гібридних демократій та їх концептуалізацію. Наслідком спроб західної політичної науки в теоретичному окресленні як поняття гібридної демократії, так і похідних від нього термінів, стала поява ряду понять, близьких за змістом, проте дещо різних за своїми суттєвими ознаками, що потребує більш чіткого їх теоретичного розмежування. *Метою* дослідження є порівняльний аналіз та теоретичне відокремлення поняття дефіциту демократії від таких понять як демократичний дефіцит, дефектна демократія, імітаційна демократія та керована демократія.

Дефіцит демократії у політологю ввів французький політолог Ж. Бешлер в праці «Демократія. Аналітичний нарис». Він трактував це поняття як процес згортання демократичних свобод, що виражається через низку таких факторів: зниження рівня участі громадян в політичному житті, ріст впливу корупційних схем, (як наслідок – неефективна діяльність державного управління), підвищення політичних ризиків для бізнесу, поглиблення гендерної нерівності та поширення ксенофобії. Ж. Бешлер виділяв два типи демократичного дефіциту. Дефіцит демократії першого типу виражається невідповідністю між демократичним ідеалом та дійсністю, викликаний розтягненістю в часі процесу демократичного транзиту, через що виникають розбіжності між тим, що має бути втілено й тим, що вже реалізовано (наприклад, відсутність ефективних механізмів взаємодії між сформованими інститутами громадянського суспільства та інститутами держави). Другий тип дефіциту проявляється як набір об'єктивних та/або суб'єктивних факторів, що перешкоджають процесу демократизації (наприклад, наявність необхідних демократичних інститутів і, водночас, низька активність громадян в політичному житті в зв'язку з специфікою політичної культури тощо) [1].

Поняття **демократичного дефіциту** виражає такий стан демократичного режиму, при якому громадяни позбавлені можливості контролю за виконанням рішень певного політичного інституту, а також невідповідність теорії та практики демократії в країні. Поняття демократичного дефіциту та дефіциту демократії є близькими за змістом, проте перше з них у наукових працях застосовується здебільшого до Європейського Союзу, як міжнародної організації, хоч це жодним чином не применшує здобутків у розбудові демократичних режимів всередині самих держав-членів ЄС. Наявні проблеми співвідношення повноважень національних урядів та наднаціонального уряду ЄС стали наслідком нового досвіду міжнародних відносин, а не продовженням протиріч всередині самих держав-членів ЄС.

Поняття **дефектної демократії** впровадили В. Меркель та А. Круассан. Автори даного терміну визначали такий вид гібридної демократії як систему врядування, при якому проявляються мінімальні критерії демократії, але присутні й значні відхилення від норм зрілої

демократії. Наявність таких відхилень дає змогу визначити демократію як дефектну. В межах даного поняття виокремлюється три різновиди дефектних демократій: демократії, що виключають (режим, в якому з демократичних процесів виключено чисельні групи населення за певною ознакою), демократії з анклавом (режим, в якому наявні невідконтрольні демократичному уряду державні сфери), та неподілені демократії (режим з відсутньою, або частковою незалежністю гілок влади) [2, с. 4]. Таким чином дане поняття ми можемо вважати складовою більш загального поняття дефіциту демократії, а саме – дефіциту демократії першого типу. Власне, переліченими різновидами дефектних демократій, які, в свою чергу, є складовими більш загального поняття дефектної демократії, вважались, або й досі вважаються, пострадянські країни, та окремі країни колишнього блоку неприєднання. Оскільки ці країни розпочали проводити демократичні реформи (тобто, розпочався рух в сторону до демократичного ідеалу), це дає підстави вважати поняття дефектної демократії складовим поняття дефіциту демократії.

Поняття **імітаційної демократії** застосовується в науковій літературі по відношенню до держав, в яких наявне виборче законодавство, демократичні інститути та процедури, проте участь громадян у політичному житті є мінімальною. Характерною ознакою таких держав є однопартійність, або наявність домінуючої партії, яка надає змогу приймати закони та впроваджувати владні рішення без широкого і вільного обговорення у суспільстві. Яскравими прикладами таких режимів виступають, колишні республіки СРСР, і, в першу чергу, такі як Білорусь, Російська Федерація, Узбекистан та Туркменія. При імітаційній демократії, все ж, у громадян наявні певні свободи, проте вони дозволені лише в тих сферах громадського життя, які не спроможні порушувати монополію домінуючої політичної сили на владу. Виходячи з тлумачення даного поняття, не має змоги трактувати його як похідне від поняття дефіциту демократії, оскільки дефіцит демократії передбачає наявність реальних демократичних процесів. Поняття імітаційної демократії підкреслює наявність лише зовнішніх ознак демократії, і, як наслідок, відсутність фактичних проявів демократії.

Розрізнення зазначених понять дає можливість глибше вникати у сутність процесів демократичного транзиту у тій чи іншій країні, в тому числі чіткіше бачити проблеми розвитку народовладдя в Україні.

Список використаних джерел:

1. Бешлер Ж. Демократия. Аналитический очерк: пер. с фр. / Ж. Бешлер. – М.: ИВИ РАН, 1994. – 206 с.
2. Merkel W. Formale Institution und informale Regein in defecten Demokratien / W. Merkel, A. Croissant // Politische Vierteljahresschrift. – 2000. – Bd. 41. – № 1. – P. 3–30.

Кручініна О.Ю.

доктор філософії, асистент;

Лемко Ю.Р.

кандидат політичних наук, асистент,

Національний університет «Львівська політехніка»

РОЛЬ МІЖНАРОДНИХ НЕУРЯДОВИХ ОРГАНІЗАЦІЙ ПІД ЧАС ВИРІШЕННЯ МИРОТВОРЧИХ ПРОБЛЕМ В УКРАЇНІ

На сучасному етапі розвитку суспільства змінилися суспільно-політичні умови, в якій вирішуються завдання у сфері забезпечення миру та безпеки. Адже, раніше держава мала чітко розподілені межі своєї діяльності – внутрішню та зовнішню. З цього випливало, що держава, яка досягала внутрішньої стабільності, зможе відстояти свою позицію на світовій арені. Проте зараз, коли йде бурхливий розвиток інформаційної діяльності, постійно є ризик того, що ця інформація зможе досить швидко зламати внутрішню складову сильної та стабільної держави.

Як бачимо, пройшло досить багато часу після здобуття Україною незалежності, проте окремі процеси, що відбуваються на міжнародній арені, і досі несуть загрозу її національній безпеці, зокрема, як державному суверенітету, так й територіальній цілісності. Очевидно, що у 2014 році лише декларативний характер Закону України «Про основи національної безпеки України» не зміг гарантувати національну безпеку України без злагодженої системи безпеки, яка б мала сприяти реальному виконанню цього закону. Тому потенційні загрози національній безпеці України, котрі були визначені у цьому Законі [4], а саме прояв сепаратизму в Автономній Республіці Крим, Донецькій та Луганській областях, посягання на територіальну цілісність з боку іншої країни, в 2014 році перетворились на реальні, тоді, коли РФ розпочала відверту агресію проти нашої держави. Російсько-українська війна на Сході України внесла свої корективи щодо співробітництва України та міжнародних неурядових організацій (МНУО). Оскільки військовий конфлікт на Донбасі з самого початку його розв'язання потребував активного залучення МНУО. Тому на цей час в Україні функціонують різноманітні МНУО у різних сферах діяльності.

Доцільно відзначити, що з початком війни на Донбасі найбільше активізувалась діяльність саме миротворчих МНУО в Україні. Зокрема, Центр за гуманітарний діалог розпочав свою роботу на Сході України з

грудня 2013 року. Тоді організація висунула низку ініціатив щодо діалогу, який був спрямований на впровадження конструктивних перемовин та запобігання подальшій поляризації між конфліктуючими сторонами. В подальшому миротворча діяльність Центру за гуманітарний діалог на Сході України розгортається в напрямку доповнення офіційного Мінського процесу методом привертання уваги всесвітньо відомих експертів з різних тематичних питань щодо врегулювання конфлікту, наприклад, правосуддя перехідного періоду [6].

Міжнародна неурядова організація «Ініціатива управління кризовими ситуаціями» здійснює підтримку мирного розвитку України, починаючи з 2009 року, а з 2014 року сприяє діалогу між політичними представниками та іншими впливовими громадськими діячами. Посередницька діяльність Ініціативи управління кризовими ситуаціями в Україні здійснює діяльність за трьома основними напрямками: внутрішній та міжнародний діалог; підтримка потенціалу національної миротворчості; підтримка офіційного мирного процесу [1]. На офіційному сайті Міжнародної кризової групи, члени організації постійно відслідковують конфлікт та здійснюють регулярні експертні дослідження щодо ситуації на Донбасі й надають рекомендації щодо його подолання як уряду України, так і міжурядовим організаціям [8].

Міжнародний комітет Червоного хреста (МКЧХ) також здійснює посередницьку діяльність щодо миротворчого процесу в Україні. Наприклад, участь представників МКЧХ в ролі нейтрального посередника під час одночасного звільнення та передачі затриманих або відвідування політичних в'язнів та військових полонених [5]. На цей момент, в Україні актуальною є проблема дотримання норм міжнародного гуманітарного права (МГП) в умовах збройного конфлікту на Донбасі. МКЧХ, співпрацюючи зі ЗМІ, розповсюджує знання про МГП, тобто в такий спосіб виконує дуже важливу інформаційно-просвітницьку діяльність. МКЧХ також здійснює інформаційно-просвітницьку діяльність не лише у розповсюдженні інформації про МГП, а й щодо мінної небезпеки [2].

International Alert здійснює миротворчу, науково-дослідницьку та інформаційно-просвітницьку діяльність в Україні. Ця організація розпочала працювати в Україні з 2015 року у відповідь на нагальні потреби українського суспільства. International Alert за допомогою свого представництва в Україні здійснює проект розробки стратегії миробудівництва як усередині громад, які безпосередньо постраждали від військового конфлікту, так і на національному експертному рівні. У березні 2017 році International Alert за підтримки ЄС, виконуючи науково-дослідницьку діяльність, опублікувала аналітичне дослідження на тему: «Питання ідентичності для російськомовних в Україні в контексті збройного конфлікту на Сході України», де чітко зазначено, що «загроз,

порушень або утисків прав росіян і російськомовних громадян в Україні, проведення урядом цілеспрямованої політики дискримінації російськомовних українців за мовною ознакою до конфлікту не існувало [3]. Загалом International Alert допомогла реалізувати понад 45 проєктів по всій Україні в різних сферах життя, які спрямовані на об'єднання та зміцнення громадянського суспільства в країні.

Інститут миру США здійснює науково-дослідницьку діяльність щодо врегулювання конфлікту на Донбасі. Зазначимо, Інститут миру США є незалежною дипломатичною організацією, яка впродовж майже 35 років бере безпосередню участь у врегулюванні конфліктів у гарячих точках нашої планети. Конфлікт на Сході України також привернув увагу цієї неурядової інституції. Зокрема, 23 березня 2015 року Інститутом миру США було опубліковано спеціальний звіт: «Українсько-російський конфлікт», який резюмував такі факти: 1) анексія Росією Криму та військові операції на Сході України скасували норми, прийняті після холодної війни, які забезпечували стабільність та розвиток колишнім радянським, а тепер і суверенним країнам, що межують з Росією; 2) сусідні країни переглядають свою політику безпеки та зовнішню політику через призму України, при цьому оцінюючи свою власну безпеку та динаміку конфліктів, ґрунтуючись на новій агресивній політиці Росії в Україні та реакції Заходу; 3) конфлікт в Україні спричинив реакцію у всіх країнах на кордоні з Росією; 4) країни регіону активно тестують нові контури взаємодії Росії та Заходу, регіональних альянсів і відносин, а також динаміку регіональних конфліктів; 5) війна між Грузією і Росією в 2008 році та анексія Криму в 2014 році є символічними конфліктами та демонструють стратегічний характер втручачь В. Путіна [7].

Не зважаючи на усі миротворчі заходи та конкретні кроки, на наш погляд, посередницька діяльність МНУО в Україні є досить поверхневою, адже міжнародні експерти, котрі реалізують миротворчі проєкти, як правило, не володіють достатньою обізнаністю особливостей конфлікту, вони не завжди розуміють ментальні особливості місцевого населення, що, в свою чергу, обмежує їхній вплив на сторони конфлікту. Варто також зазначити, що миротворчі ініціативи МНУО досить часто є лише декларативними, інколи вони є несистемними, або знаходяться на початковій стадії, яка передбачає тільки оцінку ситуації, а не конкретні дії щодо виходу з неї.

З іншого боку, проведене дослідження дає можливість зробити висновок, що залучення МНУО для врегулювання конфлікту на Сході України має низку переваг, зокрема: у МНУО є багатий досвід щодо врегулюванні міжнародних конфліктів різного характеру (військового, політичного, соціального); МНУО, як правило, виступають у ролі міжнародних посередників, які незацікавлені в інтересах жодної із сторін;

вони висвітлюють та доносять правдиву інформацію до міжнародної спільноти; МНУО надають важливі рекомендації щодо врегулювання конфлікту як уряду, так і міжурядовим акторам.

Список використаних джерел:

1. Національна платформа «Діалог про мир та безпечну реінтеграцію» // The Ukrainian Center for Independent Political Research (UCIPR). URL: http://www.ucipr.org.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=1073:osinka-parlamentskih-vibor-v-kr-z-prizmu-prav-lyudini2&catid=23&Itemid=163&lang=en
2. Основні напрями та результати діяльності МКЧХ в Україні за квітень 2019 року // МКЧХ. URL: http://ua.icrc.org/2019/05/27/icrc-activities-highlights-apr_19-ukr/
3. Питання ідентичності для російськомовних в Україні в контексті збройного конфлікту на Сході України // International Alert – Український незалежний центр політичних досліджень. 2017. URL: http://www.ucipr.org.ua/publicdocs/Russophon_UK.pdf
4. Про основи національної безпеки України. Закон України від 19.06.2003 № 964-IV. Редакція від 08.07.2018. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/964-15>
5. Червоний хрест вперше допустили до полонених в Донецьку: кому і чим вони допомогли // Hromadske. URL: <https://hromadske.ua/posts/yak-predstavnyku-chervono-ho-khresta-vpershe-potrapyly-do-polonenykh-u-donetsku>
6. Activities / Ukraine // Center for Humanitarian Dialogue. URL: <https://www.hdcentre.org/activities/ukraine/>
7. Metre Van L., Gienger V. G., Kuehnast K. The Ukraine-Russia Conflict Signals and Scenarios for the Broader Region // United States Institute of Peace: Special Report. 2015. URL: <https://www.usip.org/sites/default/files/SR366-The-Ukraine-Russia-Conflict.pdf>
8. Ukraine // The International Crisis Group (ICG). URL: <https://www.crisisgroup.org/crisiswatch/march-alerts-and-february-trends-2020#ukraine>

Орлов С.Ю.

студент,

Науковий керівник: Івасечко О.Я.

кандидат політичних наук, доцент,

Національний університет «Львівська політехніка»

ДЕЗІНФОРМАЦІЯ ЯК ЗАГРОЗА МИРУ ТА БЕЗПЕЦІ ЄС

З початком збройної агресії Росії щодо України 2014-го року, практика стосування так званої «інформаційної/гібридної війни» проти демократичних країн шляхом, головню, введення кампаній з дезінформації, перманентно зростає. Також слід констатувати і той факт, що прослідковується посилення взаємозалежності в інформаційній сфері між демократичними та авторитарними акторами на міжнародній арені. На думку експертів, поширення дезінформації призвело до формування періоду «пост правди», в якому вкрай важко відслідкувати межі правди та брехні. Особливо гостро ця категорія загроз миру та безпеці постала і для офіційного Брюсселю, в умовах COVID-19.

Дезінформація потрактовується Європейською Комісією як «підтверджено неправдива або оманлива інформація, створена, представлена та поширена для отримання економічної вигоди або для навмисного обману громадськості» [10] Попри це, дезінформація визначається як загроза мирного співіснування держав-членів ЄС. Методи поширення дезінформації перманентно видозмінюються [8], а це, ускладнює процес виявлення фейкової інформації та протидію її поширенню. Мережа Інтернет – це можливість публікувати інформацію кожному, хто має доступ до нього, й продовжуючи тенденцію до певного перетворення її на доступне та масове явище, соціальні мережі подали альтернативні канали дистрибуції новин серед громадськості, не проходячи, у такий спосіб, через фільтр традиційних медіа. За словами проф. Штефана Гойдмана «якісний журналізм, що націлений на ретельну та незалежну процедуру факт-чекінгу є у занепаді», у той час як їхні опоненти збільшують свою присутність на ринку та роблять усе «сміливіші спроби домінувати та спотворити нове медіасередовище», підриваючи у такий спосіб «демократичне підґрунтя ЄС» [12].

На сьогодні виокремлюються дві категорії груп впливу, що мають у своєму арсеналі «*sharp power*» («*гостру силу*») дезінформаційні інструменти. Першу категорію можна окреслити як зовнішніх, поза-союзних міжнародних акторів, діяльність яких, спрямована на деструкцію або ж, що найменш, сповільнення інтеграційних процесів у ЄС. Серед

них, ключовими акторами є Російська Федерація та Китайська Народна Республіка.

З моменту пандемії CoViD-19, висвітлення антиєвропейських наративів російськими медіа, такими як Sputnik, Russia Today, Russia-24, в європейському інформаційному просторі стало більш чітко прослідковуватись. Таким чином, використовуються досить успішні, на думку Яни Бровдїй, наративи, що були застосовані ще за часів референдумів у Каталонії та Брекзиту [1] – «руйнування Європейського Союзу», «збільшенню анти-американських настроїв у ЄС», а також «колапсу та двоїстості європейської системи цінностей» [1].

Аналогічно, прослідковується дезінформаційна діяльність Росії у сфері медіа-покриття щодо питань енергетичної політики як ЄС загалом, так і окремих держав-членів Співтовариства. Офіційна Москва стверджує, що Європа залежить від поставок енергетичних ресурсів із Росії, принагідно забуваючи про європейський «Green Deal» та завважливість європейських країн про використання Росією енергетики як потужного інструменту політичного впливу. Тут використовуються й тези щодо неспроможності деяких країн щодо переходу на зелену енергетику (як-от новини щодо неспроможності німецьких відновлювальних джерел енергії функціонувати узимку [6]).

Китайські ж деструктивні дезінформаційні кампанії йдуть у дещо іншому напрямку, а матеріали, утворені у їхніх рамках, є менш видимими як фейкові. Здебільшого це є інформаційна політика, котра покриває питання про пандемію CoViD-19 та розповсюдження самого вірусу – наративи про «народження ковіду в американських лабораторіях» або ж інформаційні матеріали щодо того, що «КНР стримував ковід» (а не приховував інформацію про нього) та дав шанс іншим країнам ретельніше підготуватись до боротьби із вірусом [4].

Паралельно із цими російськими стратегіями, КНР звинувачує саме ЄС у дезінформаційній діяльності. Особливо це прослідковується, якщо темою виступають спірні питання щодо напрямів китайської зовнішньої політики (політики «Одного Китаю» та «Одна Країна, дві системи»), а також порушень прав людини у Гонконзі, Синьцзяні та Тибеті [3]. Таким чином, це спричинило діалог про утворення ініціативи Далекосхідного StratCom'у (Far East StratCom Task Force) [7].

Другою ж рушійною силою дезінформації у Європейському Союзі є внутрішні євроскептичні рухи та політичні партії, частина з яких, у свою чергу, пов'язана із зовнішніми дезруптивними акторами (здебільшого Росією). Як приклад, за словами Мікаеля Ярлнера, в іспанських виборах 2019-го року праворадикальні угруповання були найактивнішими у проведенні дезінформаційної діяльності [9].

Так, внутрішньоєвропейські актори як на національному і міждержавному, так і на загальноєвропейському рівні, просувають наративи про «нетривкість Європейського Союзу», «зменшення кількості євро-позитивістів», «цінічність ЄС та лідерів країн-членів», а також про наростаючу міць євроскептицизму (і, разом із цим, націоналізму та правих сил) по всій Європі, а таким чином, зазначають про необхідність так званої «альтернативної думки» [2]. Серед них це децентралізовані спроби деструктивної діяльності усередині країн ЄС проти про-європейських кандидатів. Показовою є історія із фейковою інформацією про фіндування кампанії Макрона Саудівською Аравією, яка з'явилась на добре перекопійованій версії сайту Le Soir (річ у тім, що інформація була виставлена на сайті LeSoir.info, у той час як справжня новина розміщена за адресом LeSoir.be). Ця фейкова інформація навколо тоді іще кандидата у Президенти, збрала більше 10 тисяч вподобань статті та поширень лише у Фейсбуці [5].

Резюмуючи, можна дійти висновку про те, що інструментарій утворення та розповсюдження дезінформації перманентно еволюціонує, виходячи зі зміни інформаційного середовища у світі та загального технологічного прогресу. Для такого актора міжнародних відносин як ЄС, особливо з моменту початку пандемії, питання боротьби із дезінформацією стає пріоритетним. Загально, дві найбільші групи впливу (зовнішні та внутрішні розповсюджувачі дезінформації) мають своєю метою сповільнити або ж зупинити інтеграційні процеси у ЄС, просуваючи різноманітними засобами дезруптивні наративи. Найбільш популярною технологією серед них й досі залишається утворення фейкових новин.

Список використаних джерел:

1. Brovdiy Y. Disinformation in Times of COVID-19: Reinforcing the Responses of the European Union and the United States [Електронний ресурс] / Yana Brovdiy. – 2020. – Режим доступу: coleurope.eu/sites/default/files/research-paper/brovdiy_cerob_5-2020_0.pdf
2. Butcher P. Disinformation and democracy: The home front in the information war [Електронний ресурс] / Paul Butcher. – 2019. – Режим доступу: <https://core.ac.uk/reader/199181470>
3. Chinese companies blame «misinformation» for difficult political climate in EU [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.euractiv.com/section/economy-jobs/news/chinese-companies-blame-misinformation-for-difficult-political-climate-in-eu/>
4. European Commission accuses China of peddling disinformation [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.politico.eu/article/european-commission-disinformation-china-coronavirus/>

5. Fake news: Five French election stories debunked [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.bbc.com/news/world-europe-39265777>

6. German solar, wind power did not fail in cold weather [Електронний ресурс] // AFP. – 2021. – Режим доступу: <https://factcheck.afp.com/german-solar-wind-power-did-not-fail-cold-weather>

7. Parliament sets out its vision for a new EU strategy on China [Електронний ресурс]. – 2021. – Режим доступу: <https://www.europarl.europa.eu/news/en/press-room/20210910IPR11917/parliament-sets-out-its-vision-for-a-new-eu-strategy-on-china>

8. Peace and Security in 2021 [Електронний ресурс] // EPRS | European Parliamentary Research Service. – 2021. – Режим доступу: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2021/690669/EPRS_STU\(2021\)690669_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2021/690669/EPRS_STU(2021)690669_EN.pdf)

9. Tackling Disinformation – Experience From Denmark, Latvia, Lithuania [Електронний ресурс] // Baltic Centre for Media Excellence. – 2019. – Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=MkdXAQfkMFs>

10. Tackling online disinformation [Електронний ресурс] // European Commission. – Режим доступу: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/online-disinformation>

11. THE KREMLIN IS MAKING AN OFFER THAT THE EU CANNOT REFUSE [Електронний ресурс]. – 2021.– Режим доступу: euvsdisinfo.eu/the-kremlin-is-making-an-offer-that-the-eu-cannot-refuse/

12. Yes, we should! EU priorities for 2019–2024 [Електронний ресурс] // European Policy Centre. – 2019. – Режим доступу: <https://core.ac.uk/reader/199181478>

ПСИХОЛОГІЧНІ НАУКИ

Дударенко А.А.

студент,

Науковий керівник: Сидоренко Ж.В.

кандидат психологічних наук, доцент,

Донецький національний університет імені Василя Стуса

(м. Вінниця)

РОЛЬ ДОФАМІНЕРГІЧНОЇ СИСТЕМИ У ФОРМУВАННІ ЦІЛЕСПРЯМОВАНОЇ ПОВЕДІНКИ

Незважаючи на те, що представники людського роду схильні тлумачити власні поведінкові тенденції як результат прийняття переважною мірою раціональних рішень, їхня активність, як правило, ґрунтується на численних імпліцитних нейробіологічних процесах, перебіг яких зводить нанівець ідею про абсолютну свободу волі. Заглиблюючись в сутність та детермінанти певного людського вчинку, вкрай важливо співвіднести динаміку кількісних та якісних змін, що відбувалися в організмі за секунду, за кілька годин, за кілька днів, за кілька тижнів, за кілька місяців та за кілька тисячоліть до моменту звершення відповідної поведінки, із конкретними умовами середовища, в межах яких здійснювались органічні трансформації. Зазначений підхід спонукає зосередити увагу на комплексній діяльності нейромедіаторів, гормонів, окремих мозкових структур, нейронних мереж, а також генетичної програми як першооснови, водночас враховуючи контекст. Хоч на актуальному етапі філогенезу людство накопичило доволі потужний пізнавальний потенціал, втілити в життя холистичну революцію поки що не здається можливим; отже, в межах науки продовжує панувати принцип подрібнення дійсності з подальшим компонуванням відносно повноцінної картини з фрагментів, роль яких в загальній п'єсі ввижається зрозумілою. Саме тому дослідження дофамінергічної системи як функціонального домену, безпосередньо пов'язаного із мотивацією, радше породжують спектр проблем та гіпотез, аніж однозначно відповідають на нагальні питання, проте рух в даному напрямку здійснює колосальний вплив на розвиток системи знань в цілому.

Мета даної роботи полягає у висвітленні морфо-фізіологічних особливостей компонентів дофамінергічної системи головного мозку людини, задіяних в формуванні цілеспрямованої поведінки.

Дофамінергічні нейрони являють собою гетерогенну групу клітин, тіла яких переважно мірою локалізуються в межах середнього (мезенцефалон) та проміжного (діенцефалон) відділів мозку (рис. 1) і спеціалізуються на продукуванні нейромедіатора дофаміну. Мезодіенцефальний комплекс містить такі фундаментальні структури дофамінергічної системи, як вентральна область покришки (VTA) та чорна субстанція (SNc). Відростки нейронів, розташованих в вентральній області покришки, проєктуються в лобну частку головного мозку (мезокортикальний дофаміновий шлях), а також прямують до прилеглого ядра (NAc) та складових лімбічної системи, таких як мигдалеподібне тіло, гіпокамп тощо (мезолімбічний дофаміновий шлях). В зоні чорної субстанції розпочинається нігостріальний дофаміновий шлях, кінцевим пунктом якого вважають смугасте тіло (striatum). Незважаючи на те, що нігостріальний шлях ідентифікують як найбільш потужний компонент дофамінергічної системи, його діяльність в цілому пов'язана з моторною активністю, розкриття сутності якої в контексті даної роботи не здійснюється; проте слід зауважити, що дегенеративні процеси, що передбачають нейронну деструкцію в чорній субстанції, першочергово обумовлюють етіопатогенез хвороби Паркінсона [4].

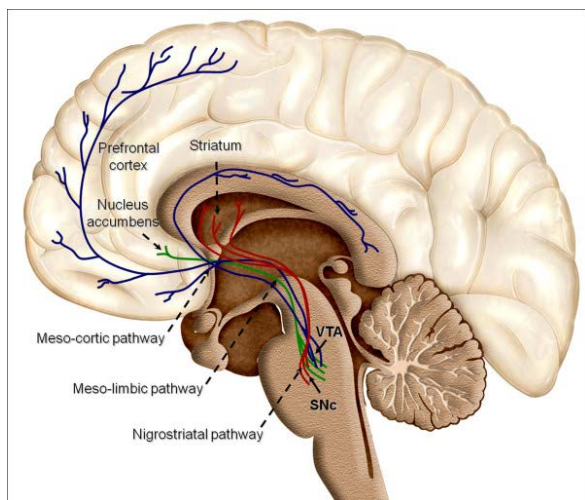

Рис. 1. Дофамінергічна система мозку

Існує думка, згідно з якою мезокортикальний та мезолімбічний дофамінові шляхи варто тлумачити як елементи цілісної мезокортиколімбічної системи, адже особливості функціонування даних нейронних контурів вкрай взаємопов'язані; проте варто пам'ятати, що активація зазначених структур може відбуватися асинхронно. Мезокортиколімбічна система спеціалізується на формуванні як актуальної поведінки (мотивація, «look forward»), так і майбутньої (навчання, «look backward»). Мезолімбічний шлях відіграє суттєву роль на площині переживань, пов'язаних із винагородою: мотиваційна значущість, задоволення, позитивне підкріплення, відраза; мезокортикальний шлях бере участь в діяльності виконавчих функцій, перебіг яких здійснюється в межах префронтальної кори головного мозку (ПФК). Префронтальну кору вважають наймолодшим з погляду еволюції елементом лобової частки, яку можна ідентифікувати як своєрідний центральний диспетчерський пункт, пов'язаний із прийняттям рішень. Рациональний аспект людської поведінки ґрунтується на діяльності дорсолатеральної ПФК (длПФК), що забезпечує індивіда здатністю відволітись від миттєвого задоволення на користь перспективи більшої винагороди; порушення в межах даної структури обумовлюють прояви надмірної агресії та гіперсексуальності. Прагматичність длПФК урівноважується її співпрацею з вентромедіальною ПФК (вмПФК), що характеризується тісним взаємозв'язком з лімбічною системою та відповідає за вирішення емоційних задач; особи з дефектами вмПФК демонструють доволі незграбні реакції на площині соціальних взаємодій. Нормальне функціонування длПФК (оперативне запам'ятовування, вирішення нагальних проблем, тобто організація інформації з її подальшим стратегічним втіленням в діяльності, відтермінування задоволення, довгострокове планування, стримування імпульсивних тенденцій тощо) обумовлюється адекватним перебігом процесів насамперед в мезокортикальному дофаміновому шляху [1; 4].

Результати низки досліджень свідчать про те, що деструктивні трансформації мезокортиколімбічної системи значною мірою пов'язані з шизофренією, синдромом дефіциту уваги та гіперактивності (СДУГ), а також з адикціями (залежностями від зовнішніх агентів) [4].

Незважаючи на те, що частка дофамінергічних нейронів (80% яких функціонує в межах нігрозтріального дофамінового шляху) становить приблизно 0,01 від загальної нейронної популяції головного мозку, їхній вплив на діяльність центральної нервової системи переоцінити вкрай складно. Нейротрансмітер (біологічно активна речовина, за допомогою якої одна нервова клітина має змогу впливати на іншу крізь призму синаптичної щілини) дофамін бере участь в оцінюванні того, чи варто витратити внутрішній ресурс у відповідь на певний контекстуальний

стимул (співпраця прилеглого ядра із вентромедіальною ПФК), а також відіграє значну роль в ході розподілу зазначеного ресурсу, визначаючи, наскільки багато енергії слід актуалізувати; дофамін дозволяє мінімізувати кількість помилок процесу прогнозування [3].

Деякі вчені вважають, що активність дофамінових клітин сигналізує про помилки в передбаченнях: якщо винагорода відповідає очікуванням, то дані клітини не продукують сигналів; якщо ж винагорода виявилась ліпшою або гіршою, аніж очікувалось, то дані нейрони демонструють позитивну або негативну реакцію відповідно. До речі, представникам підліткового віку властиві специфічні особливості на площині перебігу дофамінових реакцій. Якщо якісні або кількісні властивості винагороди перевершують їхні сподівання, то спостерігається значно інтенсивніша активація дофамінергічних нейронів (мезолімбічний шлях), аніж у дітей або зрілих індивідів. Якщо ж винагорода характеризується меншими параметрами, ніж очікувалось, то вона викликає у підлітків переживання відрази (у дітей та дорослих подібний розвиток подій тільки дещо пригнічує рівень задоволення) [1; 2].

Як правило, дофамін бере участь як у формуванні мотивації, так і в ході навчання (рис. 2). Мотиваційні процеси пов'язані із передбаченням майбутньої винагороди задля адекватної організації поточної поведінки; навчання ж передбачає визначення цінності минулих переживань, що можуть сприяти оптимізації прийняття майбутніх рішень, зокрема у випадку, коли спостерігається повторення певних фрагментів індивідуального досвіду [3].

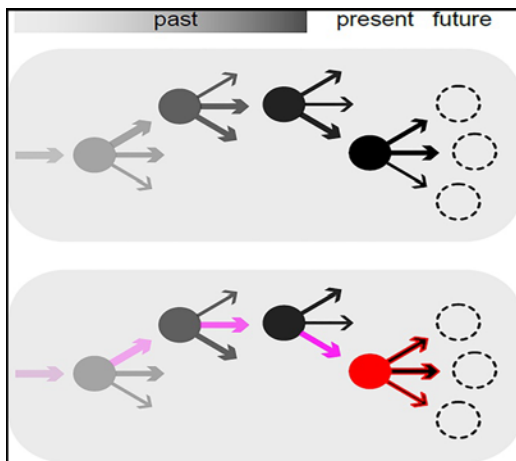

Рис. 2. Дофамін: оновлення минулого, активізація сьогодення

Отже, можна зробити висновок, згідно з яким синтез нейромедіатора дофаміну здійснюється в багатьох зонах головного мозку, зокрема дофамінергічна система функціонує на базі консервативної вентральної області покритки. Дофамін не лише обслуговує очікування винагороди, а й підживлює цілеспрямовану поведінку, необхідну задля отримання задоволення; мотивація народжується в дофамінергічних нейронах, що проєктують свої відростки в дорсолатеральну префронтальну кору лобної частки.

Список використаних джерел:

1. Сапольски Р. Биология добра и зла: Как наука объясняет наши поступки. Москва : Альпина нон-фикшн, 2016. 766 с.
2. Фрит К. Мозг и душа: Как нервная деятельность формирует наш внутренний мир. Москва : Издательство АСТ: CORPUS, 2012. 335 с.
3. Berke JD. What does dopamine mean? Nat Neurosci. 2018 06; 21(6):787–793. PMID: 29760524.
4. Oscar Arias-Carrión, Maria Stamelou, Eric Murillo-Rodríguez, Manuel Menéndez-González and Ernst Pöppe. Dopaminergic reward system: a short integrative review. Int Arch Med. 2010; 3: 24. PMID: 20925949.

Свдокімова Н.О.

доктор психологічних наук, професор;

Тимців М.М.

поліцейський капелан,

викладач державної установи «Академія патрульної поліції»;

аспірант медико-соціономічного факультету,

Міжнародний класичний університет імені Пилипа Орлика

ПСИХОЛОГО-ЮРИДИЧНІ АСПЕКТИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПРАВОСВІДОМОСТІ МАЙБУТНІХ ПОЛІЦІАНТІВ

Сучасні умови розвитку української державності диктують особливі умови психологічного, юридичного та політичного буття, які зумовлюють нагальну необхідність розширення сфер правового регулювання. Враховуючи вплив на суспільство військових дій зони операції об'єднаних сил та інших впливів, пов'язаних з незаконною пропагандистською діяльністю країни-агресора, набувають особливого значення підвищення

ролі законності та правопорядку в запобіганні соціального регресу, питання правосвідомості громадян, шляхів, форм і засобів її формування. Досягнення законності у суспільстві, реалізація конституційних прав і свобод людини та громадянина через формування правової свідомості значною мірою залежать від соціально-психологічної та правової активності суб'єктів права, їх законослухняності та професійної підготовки кадрів силових структур, зокрема працівників поліції.

Правосвідомість є системою почуттєвих і мислених образів комунікативно-вольової спрямованості, через які відбувається безпосереднє і опосередковане сприйняття правової реальності – ставлення до чинного, минулого і бажаного права, до діяльності, пов'язаної з правом, до правових явищ та поведінки людей у сфері права [3].

Правосвідомість визначається як процес, за допомогою якого люди осмислюють свій досвід, спираючись на правові категорії та концепції, здійснюючи це навіть тоді, коли особисто не ознайомлені з деталями і дрібницями законодавства чи правової системи [4].

Через виконання широкого кола повноважень (превентивна і профілактична діяльність; виявлення, припинення, розслідування кримінальних, адміністративних правопорушень; забезпечення публічної безпеки; регулювання дорожнього руху і контроль за дотриманням Правил дорожнього руху тощо) до поліціантів висуваються підвищені вимоги: не лише знати і вміти застосовувати норми права, мати спеціальну правову освіту, але й бути висококваліфікованим працівником із високим рівнем правосвідомості, яку слід розглядати як найважливішу умову ефективності його професійної діяльності, що формується у процесі правового виховання [2].

Наше дослідження проведено на аудиторії державної установи «Академія патрульної поліції» із використанням опитувальника «Рівень активності особистості в системі морально-правових відносин» (Сохан І.), методики «Дослідження схильності до відхильної поведінки» (Орел О.), а також тесту-анкети «Вивчення рівня розвитку правосвідомості» (Ясюкової Л.). У дослідженні взяло участь двісті тридцять шість респондентів – слухачів первинної професійної підготовки поліціантів.

За результатами першого етапу дослідження, нами було отримано статистично рівнозначні результати рівня правової свідомості та правової культури респондентів за вказаними методиками (рис. 1-3).

Згруповані результати рівня правосвідомості слухачів первинної професійної підготовки свідчать про необхідність здійснення психолого-просвітницької корекційної діяльності з метою поліпшення правової культури та правової свідомості респондентів.

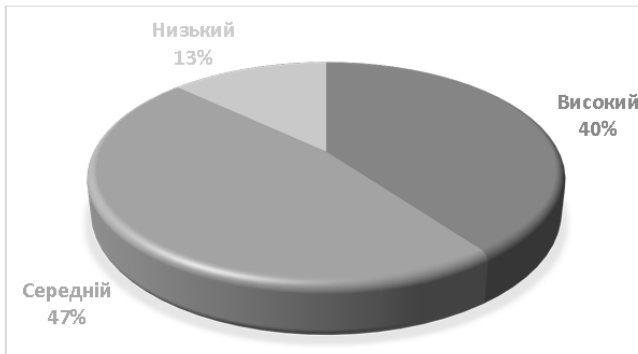
Рис. 1. Дослідження рівня правосвідомості із використанням опитувальника «Рівень активності особистості в системі морально-правових відносин» (Сохан І.)

Рис. 2. Дослідження рівня правосвідомості із використанням методики «Дослідження схильності до відхиленої поведінки» (Орел О.)

Особливості правосвідомості працівників правоохоронних органів формуються саме у процесі юридичного навчання і становлять загальну та спеціальну правову підготовку та інші знання і вміння. Це загальна правова підготовка, спеціальна правова підготовка, загальна фізична підготовка, бойова підготовка, в тому числі володіння табельною зброєю, оволодіння засобами зв'язку, уміння керувати транспортними засобами та ін. [1].

Таким чином, сформований під час навчання рівень правової свідомості поліціанта значною мірою вплине на його подальше виконання своїх службових обов'язків, отже саме в цей період необхідно якісно

Рис. 3. Дослідження рівня правосвідомості із використанням тесту-анкети «Вивчення рівня розвитку правосвідомості» (Ясюкової Л.)

сформувати усі складові професійної правосвідомості за допомогою процесу навчання і виховання. Станом на сьогодні в нашій країні слабо розвинена психологічна служба правоохоронних органів, психологи в поліції є атестованими працівниками, на яких поширюється дія Дисциплінарного статуту і підпорядковані відділам кадрового забезпечення, що не завжди дозволяє якісно реалізовувати психологічні послуги у зв'язку із низкою інших службових обов'язків [5].

Важливість і актуальність вирішення цієї проблеми визначається, на наш погляд, і тим, що формування відповідної правосвідомості співробітників повинно привести до оздоровлення морально-психологічного клімату в підрозділах поліції, створення в демократичному суспільстві привабливого образу поліціанта, що володіє високою правовою культурою і достатнім імунітетом проти негативного кримінального тиску [5].

Таким чином, формування правосвідомості майбутніх поліціантів є найважливішим елементом соціально-психологічного аспекту управління в органах та підрозділах поліції. Досконала правосвідомість працівників, що відповідає сучасним вимогам суспільства, дозволить істотно підвищити ефективність вирішення основних завдань, поставлених перед Національною поліцією, пов'язаних із забезпеченням особистої безпеки громадян, охороною громадського порядку та забезпеченням громадської безпеки, попередженням і припиненням злочинів, адміністративних правопорушень, розкриттям злочинів, консультуванням громадян, посадових осіб, підприємств, установ, організацій у забезпеченні їх законних прав та інтересів.

Список використаних джерел:

1. Алексеева І. М. Правова освіта та правове виховання провізорів у контексті демократизації суспільства та європейських стандартів освіти в Україні / І. М. Алексеева // Актуальні питання фармацевтичної і медичної науки та практики. – 2015. – № 1. – С. 96–100.
2. Андрусишин Р.М. Правове виховання працівників оws: теоретико-правовий вимір : дис. канд. юрид. наук / Р.М. Андрусишин. УДК 340.12:17]:351.74(043.5). – Львів, 2016. – 213 с.
3. Про затвердження Положення про організацію службової підготовки працівників НПУ : наказ МВС України від 26 січня 2016 року № 50 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/ru/z0260-16>
4. Ewick; Silbey, Patricia; Susan. The Common Place of Law: Stories from Everyday Life. – Chicago: University of Chicago Press, 1998. – P. 22.
5. Євдокимова Н.О., Тимців М.М. Особливості дослідження правосвідомості поліцейських, які проходять первинну професійну підготовку / Перспективи розвитку сучасної науки та освіти: матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції м. Львів, 25-26 вересня 2021 року. – Львів: Львівський науковий форум, 2021. – С. 27–30.

Ладик В.Є.

аспірант,

Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова

СОЦІАЛЬНА ПСИХОЛОГІЯ, ПСИХОЛОГІЯ В СОЦІАЛЬНІЙ РОБОТІ

У сучасному світі знання з психології стали дуже затребуваними. Адже, чи не на кожному підприємстві людям доводиться спілкуватися один з одним, встановлювати довірчі взаємини, домовлятися про спільну роботу у певні періоди, отримувати та надавати співробітникам допомогу, вирішувати конфлікти тощо.

Найбільш поширеними сферами роботи, в яких необхідні психологічні знання, є: педагогіка, медицина, політика, економіка, сфера купівлі-продажу, сфера надання соціальних послуг, реабілітаційні центри для дітей, які потребують підвищеної педагогічної уваги, військова служба [4].

Тому в багатьох із вищеперелічених областей почали працювати практичні психологи: медичний та шкільний психолог, психологи в ЦСССДМ та ЮНІСЕФ, психологи в реабілітаційних центрах, які працюють з розумово відсталими дітьми та психологи у військових службах, які

тестують на психологічну профпридатність кандидатів на військові посади, надають психологічну допомогу постраждалим внаслідок воєнних дій. Більше того, знання психології необхідне також для тих, хто працює у сфері купівлі-продажу товарів: для того, щоб зацікавити клієнта придбати певну продукцію, співробітник підприємства повинен вміти встановити з ним теплий довірчий контакт, правильно презентувати вигоду товару (з огляду на якість та вартість), тим самим зацікавивши потенційного клієнта свого підприємства. У разі продажу певної продукції працівники підприємства повинні вміти заохочувати своїх клієнтів до подальшої співпраці [3].

Робота практичних психологів дуже затребувана й у Центрах соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді, де вони надають психологічну підтримку важким дітям, сім'ям, інвалідам, людям, які вийшли з місць позбавлення волі, людям похилого віку тощо. Вони проводять із цією категорією клієнтів психодіагностичну роботу (вивчення рівня розвитку пізнавальної та емоційно-вольової сфери), результати якої допомагають психологу у виконанні профілактичної, просвітницької, корекційно-реабілітаційної та консультативної роботи [4].

Під час *психодіагностичної роботи* для практичного психолога (соціального працівника) дуже важливо встановити зі своїм клієнтом емоційно теплий довірчий контакт. Під час проведення даного напрямку роботи спеціаліст отримує інформацію про загальний емоційний стан людини, її життєву мету, особливості взаємовідносин з оточуючими, причину звернення до практичного психолога (соціального працівника). Стан здоров'я та його власне ставлення до проблеми, що виникла. У цей час головне спостерігати за перебігом емоційного стану клієнта та дати можливість клієнту висловитися, застосовуючи, при цьому, активне слухання.

Після здійснення психодіагностичної роботи співпраця практичного психолога (соціального працівника) та клієнта може бути припинена, якщо клієнт усвідомив власну проблему та став на вірний шлях її вирішення, а може й мати продовження. Під час продовження даної співпраці застосовуються наступні напрями роботи: профілактична, консультативна, корекційно-реабілітаційна та просвітницька та складається індивідуальна програма потреб дитини (людини) та її сім'ї.

Під час здійснення профілактичних, корекційно-реабілітаційних та просвітницьких заходів спеціаліст веде індивідуальну та групову роботу. Під час індивідуальної роботи ведеться безпосередньо робота з клієнтом, а під час групової – клієнтом та його близьким оточенням (сім'єю, родичами та друзями).

Профілактична робота поділяється на три види: первинна, вторинна та третинна.

Первинна профілактика спрямована на виявлення та попередження певних загроз для фізичного, психологічного та соціального благополуччя людини і їх усунення.

Вторинна профілактика спрямована на попередження підвищення впливу загрозливих факторів на благополуччя людини та усунення цих факторів.

Третинна профілактика спрямована на відновлення особистості людини та її соціального статусу, усунувши при цьому негативні фактори.

Тобто профілактична робота з клієнтом – це здійснення комплексу заходів, що спрямовані на попередження впливу загрозливих факторів на фізичне, психологічне та соціальне благополуччя людини, на їх усунення та на відновлення особистості людини та її соціального статусу. Під час цієї роботи проводяться індивідуальні та групові бесіди з клієнтом і його оточенням, мета яких попередити людей про певні загрози та надати професійну допомогу в їх запобіганні.

Корекційно-реабілітаційна робота здійснюється за умови створення оптимального середовища для повноцінного розвитку особистості і спрямована на усунення негативних проявів у поведінці та на розвиток соціально важливих людських якостей. Під час корекційно-реабілітаційної роботи проводяться індивідуальні та групові розмови з клієнтом та його сім'єю, ігри та заняття на розвиток комунікативних навичок, психічних пізнавальних процесів, емоційно-вольової сфери тощо [1].

Просвітницька робота полягає у тривалому поширенні соціально-психологічних знань серед молоді, надання їх клієнту та його сім'ї.

Просвітницька діяльність має наступні **завдання**:

1) Розуміння цілей, можливостей роботи соціально-психологічної служби та кола проблем, вирішенням яких вона займається;

2) Підвищення рівня соціально-психологічної компетентності молоді, розуміння поширеності загрозливих чинників, вміння знаходити шляхи вирішення певних проблем;

3) Підвищення соціально-психологічної культури суспільства в цілому (вміння вирішувати соціально-психологічні проблеми різного масштабу та конфліктів, вміння працювати в команді тощо).

Під час просвітницької роботи проводяться індивідуальні та групові бесіди з клієнтом та його сім'єю, залучення їх до участі в семінарі, круглому столі, лекціях, виховних годинах, тренінгах тощо.

Наприклад, психолог у школі проводить класні години з учнями, розповсюджує соціально-психологічну інформацію для підвищення психологічної компетенції учнів, педагогів та батьків щодо вікових особливостей учнів, феноменів певного віку, правил батьківського виховання дітей, запобігання та протидії явища булінгу, кібербулінгу та домашнього насильства, запобігання та протидії професійного вигорання тощо [2].

Соціальні працівники, соціальні педагоги та практичні психологи із соціальних служб проводять тренінги, круглі столи, лекції, семінари, де розкривається тема про особливості негативних чинників, які загрожують фізичному, психологічному та соціальному благополуччю людей та шляхи їх уникнення та подолання. Також відбувається розповсюдження пропагандистської інформації щодо запобігання та протидії вищезазначеним факторам.

Список використаних джерел:

1. Абрамова Г.С. Практическая психология. – М.: Издательский центр «Академия», 1997. – 368 с.
2. Лишин О.В. Педагогическая психология воспитания. – М., 1997. – 256 с.
3. Психологія особистості: Словник-довідник / За ред. П.П. Горностая, Т.М. Титаренко. – К.: Рута, 2001. – 320 с.
4. Шахрай В.М. Технології соціальної роботи: Навчальний посібник. [Електронний ресурс] / В. Шахрай. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 464 с. – Режим доступу: <http://www.twirpx.com/file/302484/>

Ружицька І.В.

студентка,

КЗВО «Вінницька академія безперервної освіти»

МЕТОДИ КОРЕКЦІЇ АГРЕСИВНОЇ ПОВЕДІНКИ У ПІДЛІТКІВ

Агресію як форму поведінки людини вивчають багато століть у аспектах філософських, етичних, психологічних, проте залишається велика кількість нерозкритих питань та аспектів. Окремо варто зазначити, що проблема виховання підлітків залишається актуальною останні десятиліття. У сучасних умовах процес формування особистості підлітка залежить від впливу різноманітних позитивних і негативних факторів. Агресивна поведінка дітей та молоді негативно впливає на особистість: перешкоджає якісній освіті, спорту та праці, порушує психіку, порушує соціальні зв'язки, знижує загальний інтелектуальний і духовний рівень.

Прояви агресії в підлітковому віці слід завчасно відслідковувати і попереджати, оскільки у підростаючої дитини агресивність переходить в індивідуально-типологічну ознаку, що позначає всі прояви поведінки в майбутньому. Іншими словами, у підлітка формується не тільки звичка до

агресивної реакції, а й внутрішньо-особистісна потреба здійснювати власні дії, використовуючи елементи агресії.

Виходячи з вищевикладеного, доцільно зосередитися на розробці комплексу заходів, які включають не лише поведінкові (тобто зовні виявлені) аспекти підліткової агресії, а й враховують особистісний аспект. Тому програма корекції агресивної поведінки в підлітковому віці має бути спрямована на розширення кола ключових продуктивних соціально-особистісних умінь підлітків з агресивною поведінкою.

Сутність, причини, характер, структуру та спрямованість агресії було неодноразово досліджено такими науковцями: А. Басс, У. Мак-Дауголл, З. Фрейд, М. Левітов, Л. Берковіц, Х. Хекхаузен, А. Адлер, О. Дроздов та ін.

Причини агресивної поведінки підлітків та способи її попередження стали основною темою досліджень Ю. Антоняна, А. Глоточкіна, Г. Абрамова, К. Ігошева, В. Кондрашенкова, І. Дубровіна, Г. Міконський. Зокрема, питання профілактики та корекції агресивної поведінки не раз привертало увагу дослідників, таких як Т. Карпінська, І. Мазоха, Л. Галушко. Так і підліткова агресивність не раз ставала предметом досліджень, зокрема у таких науковців, як В. Павелкін, Т. Ломова, І. Федук, О. Мізерна, Т. Румянцева, С. Щербанова та інші дослідники.

Види та форми агресії досліджували А. Басс, А. Єрмеєва, Д. Рідчардсон, А. Дмитрієв, Е. Фромм та ін.

Останнім часом центром наукових досліджень стали проблеми, які загострилися в сучасних умовах: агресія як проблема інклюзивної освіти (В. Азаєв, 2015); агресивність у студентському середовищі (О. Холіна, 2015); агресивна та ауто-агресивна поведінка підлітків з девіантною поведінкою (Л. Богинська, 2016); гендерний фактор агресивної поведінки (Л. Міщенко, О. Сивкова, 2013; деструктивне спілкування як фактор агресії (Я. Волкова, 2012); Ю. Стрюкова, А. Деркач, 2019); форми мовленнєвої агресії та особливості їх реалізації у процесі реконструкції інвективної моделі в англomовному політичному дискурсі ЗМІ (О. Кузик, 2011); проблема утисків у вітчизняній та зарубіжній науці (Н. Сошина, 2017) та ін.

Актуальність і важливість цих подій незаперечна, але феноменологія агресії тісно пов'язана з сучасними соціально-економічними та культурними тенденціями суспільного розвитку, в цьому сенсі постійно змінюючи специфіку агресивної поведінки. Основним завданням у цій статті є виявлення умов і шляхів корекції агресивності підлітків у сучасних умовах життя підростаючого покоління.

Дослідити основні методи психокорекційної роботи над агресивною поведінкою підлітків.

Об'єкт дослідження: методи корекції агресивної поведінки підлітків.

Предмет дослідження: агресія як форма поведінки підлітка.

Єдиного визначення поняття «агресія» не існує. У другій половині ХХ ст. науковець Л. Берковіц вказував, що одна з головних проблем у тлумаченні терміна полягає в тому, що в англійській мові це поняття означає значну кількість різноманітних дій деструктивного характеру [4].

Залежно від того, які дії можна вважати агресивними, вчені дають пояснення терміну «агресія». Так, американський психолог А. Басс стверджує, що агресія – це будь-яка поведінка, яка загрожує іншим або завдає шкоди [3].

Л. Берковіц наголошує, що дії людини можна кваліфікувати як агресію, якщо вони містять навмисні образи, а не лише призводять до таких наслідків [4].

Третя точка зору, висловлена Д. Зілманом, обмежує використання терміна агресія у спробі заподіяти тілесні ушкодження іншим [14].

У зв'язку з різноманітністю проявів агресії у людей дослідження доцільної поведінки бажано обмежити концептуальними рамками, запропонованими А. Басом. На думку багатьох вчених, концепція А. Басса найбільш доцільна для класифікації видів агресивної поведінки. Відповідно до його концепції, агресію можна виміряти за такими шкалами: фізична – вербальна, активна – пасивна та пряма – непряма. Їх поєднання визначає відповідні категорії, до яких належать різноманітні агресивні прояви [3].

Неадекватність поведінки, її відхилення від норми, прояви агресивності найчастіше проявляються в підлітковому віці, що обумовлено віковими та психологічними особливостями [2; 5; 8].

Профілактика та корекція агресивної поведінки учнів здійснюється в процесі навчання, виховання та безпосереднього самовдосконалення. Кожна з цих сфер має свої специфічні форми, методи, засоби. Разом вони створюють операційну складову цілісного процесу самовдосконалення майбутнього громадянина. Таким чином, у навчанні вирішуються не лише дидактичні завдання, а й виховні – формування, перш за все, загально-людських моральних якостей, у тому числі неагресивної поведінки.

Але це здебільшого здійснюється не шляхом «словесних відступів», а через організацію навчально-пізнавальної діяльності учнів. Кожен урок виховує в учнів позитивні морально-етичні якості працьовитості, поваги до вчителя, навчальної дисципліни, однокласників, почуття відповідальності, етичної поведінки тощо. Мова йде не тільки про форми навчального процесу [10].

Через свою складність і суперечливість цей віковий період чутливий до виникнення ситуацій, які порушують нормальний хід розвитку особистості, створюючи об'єктивні умови для прояву агресивних тенденцій. Тому можливості превентивного виховного процесу значно ефективніші за інші засоби стримування. Наприклад, заходи правової профілактики мають увійти у свідомість підлітка, стати частиною його

переконань. Форми, методи, прийоми виховання людини, стосунки взаємної довіри та поваги руйнують асоціальні установки неповнолітніх.

Вони формують якості доброти, чуйності, емпатії до інших. Ефективними формами профілактичної роботи з підлітками можуть бути: демонстрація прикладів різних моделей поведінки; рольові ігри з навчальними ситуаціями, які дають можливість перевірити на практиці:

- позитивна поведінка;
- формування зворотного зв'язку у вигляді поведінкових реакцій;
- методи перенесення позитивних якостей поведінки з навчальної ситуації в реальне життєве середовище тощо.

В результаті проведеного дослідження було встановлено, що агресія у підлітків – актуальна проблема сучасності. Було визначено причини та форми агресії у підлітків. Систематизовано основні методи корекції агресивної поведінки підлітків. Поданий матеріал не повністю розкриває проблему агресії у підлітків та методи колекційної роботи, що дає підстави для більш глибокого аналізу цього питання.

Список використаних джерел:

1. Бандура А., Уолтерс Р. Подростковая агрессия: Изучение влияния воспитания и семейных отношений. – М.: Эксмо-Пресс, 2000. – 508 с.
2. Басс А.Г. Психология агрессии. *Вопросы психологии*. – 1967. – № 3. – С. 60–67.
3. Берковиц Л. Агрессия: причины, последствия и контроль. – СПб.: Прайм – ЕВРОЗНАК, 2009. – 512 с.
4. Златогорская О. Метод в теории и на практике. Программа коррекции агрессивного поведения подростков / О. Златогорская // Школьный психолог. – 2003. – № 30.
5. Карпінська Т. Основні методи та прийоми попередження і контролю агресивної поведінки / Т. Карпінська // Психологія і суспільство. – 2010. – № 4(42). – С. 104–110.
6. Лаут Г.В. Коррекция поведения детей и подростков / Лаут Г.В. и др. – М.: «Академия», 2005. – 224 с.
7. Маценко В.Ф. Индивидуальный розвиток дитини. – К.: Главник, 2007. – 128 с.
8. Можгинский Ю.Б. Агрессия подростков: эмоциональный и кризисный механизм / Ю.Б. Можгинский. – СПб, 1999. – 267 с.
9. Подоляк Л.Г. Основы вікової психології. – К.: Главник, 2006. – 112 с.
10. Семенюк Л.М. Психологические особенности агрессивного поведения подростков и условия его коррекции. – М.: Педагогика, 1996. – 86 с.
11. Шевандрин Н.И. Психодиагностика, коррекция и развитие личности / Н.И. Шевандрин. – М.: ВЛАДОС, 2000. – 184 с.
12. Zillmann D. Hostility and Aggression. Taylor & Francis Group, 1979. 272 p.

СОЦІАЛЬНІ КОМУНІКАЦІЇ

Бірюков Є.Ю.

студент,

Київський університет культури

ГЕНДЕРНІ ПИТАННЯ ЖІНОЧИХ І ЧОЛОВІЧИХ ТЕЛЕПЕРЕДАЧ В СИСТЕМІ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ЖУРНАЛІСТИКИ

У сучасному суспільстві питання гендеру в цілому стоїть достатньо гостро. Відмінність між гендерними медіа стираються, стереотипи руйнуються. У розвинених демократичних країнах не прийнято акцентувати увагу на гендерних відмінностях, натомість самих гендерів з часом стає все більше, люди отримують можливість взагалі його не визначати або обирати на власний розсуд.

В українській журналістиці питання гендерних розбіжностей у журналістиці достатньо розмите. І чоловіків, і жінок у професії достатньо багато. Телевізійна аудиторія в Україні зараз переважно жіноча, тому й контенту, відповідно, більше призначено саме на жінок, зокрема на найрейтинговіших українських телеканалах сімейного типу: 1+1, СТБ, телеканал Україна, Інтер. Проте, для чоловіків також існують тематичні телеканали: ICTV, НТН, 2+2, Футбол 1/2/3, «Трофей», «Рибалка» [3].

На сьогоднішній день засоби масової комунікації, зокрема і телебачення, переживають період бурхливого розвитку. Багато уваги приділяється і так званій «жіночій» і «чоловічій» журналістиці – хоча багато фахівців вважають, що розділяти журналістику на «чоловічу» і «жіночу» не дуже коректно. Проте існує багато факторів, які впливають на текст, оформлення, зйомку матеріалу, якщо їх розглядати крізь призму гендерних відмінностей.

Це пояснюється і з психологічної точки зору: чоловіки, як правило, менш емоційні і більш прагматичні. Жінки ж підходять до вирішення проблем комплексно, в той час як чоловіки використовують логіку і факти. Тому у жіночих матеріалах частіше фігурують фарби, красиві образи, риторичні питання, оклики тощо. Чоловічі матеріали наповнені перевіреними свідченнями, логікою і точними цифрами (наприклад, не «близько 40 %», а «39,95 %»).

Телебачення та гендер – це відносини між ТБ та гендерною проблематикою, а також репрезентацією гендеру на телеплатформах.

Існують ресурси, спрямовані на заохочення гендерної рівності та посилення розширення прав і можливостей жінок у галузі медіа, зокрема і на телебаченні [4].

Зараз практично немає наукових досліджень про те, як саме проявляються гендерні особливості у формі та змісті журналістських матеріалів. Переважно, вчені досліджують гендерні стереотипи при висвітленні жінок в ЗМІ. Ще менше інформації про вплив на журналістику природних особливостей чоловічого і жіночого. Стільки ж питань з приводу впливу на сучасну журналістику потреби чоловіка і чоловіка-журналіста активно цей світ змінювати. Також досі трапляються випадки чоловічого шовінізму у професії, яка, разом з тим, все більш стає жіночою.

Процеси активної, інколи навіть надмірної фемінізації ЗМІ, з одного боку, говорять про гендерну рівність в країні, з іншого боку, створюють умови для проблем і протиріч, пов'язаних, у тому числі, з конкуренцією серед чоловіків і жінок, які працюють в медіа, що все збільшується. В той же час фемінізація здійснює істотний вплив на зміст самої журналістики, а також створює умови для змін всередині професії, в тому числі в її культурі.

Сучасні жіночі і чоловічі телепередачі мають велику соціальну значущість. Медіапростір України складається з багатьох телеканалів, на яких виходить велика кількість гендерно-спрямованих передач, кожна з яких, в умовах конкурентної боротьби, повинна зацікавити аудиторію, створити контент, який відрізняється від конкурентів. Жіночі і чоловічі телепередачі мають високий рейтинг і готують унікальний контент, який протягом тривалого часу утримує увагу своєї аудиторії.

Ще у 2011 році фахівці почали заявляти про фемінізацію як сталу тенденцію. Через домінування жінок у медіасередовищі виникає небезпека приниження положення чоловіків, відсутнє адекватне висвітлення гендерних стосунків, залишається консерватизм у висвітленні гендерної проблематики. Через відмінності між традиційними жіночими та чоловічими інтересами і з'являється окрема «чоловіча» і «жіноча» журналістика, зокрема й телевізійна.

Існують гендерні стереотипи, що чоловіки готують більш лаконічні, чіткі і сміливі журналістські матеріали – їх можна відправляти в «гарячі точки», вони стають більш впливовими, у них глибше аналітика і логіка, більше конкретики. Жінки ж, зі свого боку, готують більш емоційні матеріали, описують сентиментальніше історії, в них більше розвинене почуття самозбереження, їм більше поблажок і заохочень у роботі, вони більш суб'єктивні.

Одна із небагатьох сфер, де жінок досі не дуже багато – це економічна журналістика. «Чоловікам більше подобаються логічні конструкції», –

вважає О. Шалайський, засновник і керівник телепроєкту «Наші гроші» [2]. У цій сфері журналістики набагато більше грошей – як за замовні матеріали, так і зарплата.

Жінки і журналістика ще кілька сотень років тому були зовсім несумісними поняттями, сто років тому – сміливим викликом, а зараз – є практично нормою. Чоловіків-журналістів частіше призначають на керівні посади. Чоловіків від журналістської діяльності також може відлякувати низький вплив преси, вважає експерт. Жінки, на його думку, менше залежать від владних амбіцій.

Розглянемо гендерний аспект подачі інформації у чоловічих та жіночих телепередачах. Можна порівняти жанрово-тематичну оригінальність телепередач на українських телеканалах. Тематика жіночих бесід здебільшого обумовлюється соціальною роллю спікерів: зазвичай це виховання дітей, кулінарія, мода. Наприклад, денний телевізійний журнал, який протягом 6 років трансливався на телеканалі СТБ «Все буде добре» багато в чому слідував цій традиції. Там були рубрики, присвячені моді, догляду за собою, стосунками з чоловіками, дітам і кулінарії, вихованню дітей.

У передачах, орієнтованих на чоловічу аудиторію (наприклад, на телеканалі ICTV) тематика присвячена більше автомобілям, військовим, спорту, бізнесу та економіці. Чоловіки більше зацікавлені у подіях навколишнього світу, ніж у самоаналізі, що підтверджується дослідженнями телевізійної аудиторії і вкладається у рамки гендерних стереотипів: жінка часто показується «домашньою берегинею», схильною до роздумів, незважаючи на її амбіції, а чоловік позиціонується скоріше як невпинний шукач, що жадає пригод, навіть коли вони полягають виключно у перегляді телепередач.

Можна проаналізувати і лексичні особливості подачі матеріалу у жіночих та чоловічих телепередачах. Більша літературність мови використовується у жіночих передачах. Згідно з традиційними поглядами, вихованням дітей займається більше жінка, що й накладає відбиток на її мову. Вона у меншому ступені насичена неологізмами та термінами. І у жіночих передачах неприпустимі грубі слова або лайка.

У чоловічих телепередачах можуть використовуватись більш грубі слова чи лайливі вислови. Чоловіки також часто вживають терміни і у повсякденному житті та легко оперують новими словами, хоча здебільшого це і є частиною їхньої гри з телеглядачами: спроба поставити їх у незручне положення через незнання певного терміну, що вживався.

Чоловіки представлені на телебаченні значно більше, ніж жінки, але те, як їх зображають телевізійники – теж критикується за сексистські погляди. У сучасній культурі справжній чоловік має бути спортивним і сильним, мати можливість продемонструвати свої м'язи, а також повинен

дотримуватися консервативного стилю в одязі та зачісках. У рекламі чоловіки часто рекламують алкогольні напої, банківські продукти або авто.

Також у мові жінок часто використовуються оцінчні суфікси, чому є багато прикладів в ефірах телеканалів: «подружка», «сковорідка» тощо. У чоловічих телепередачах дуже нечасто використовують такі слова. Відношення автора до предмету обговорення проявляється або через контекст, або за допомогою використання іронічних слів та образів.

Жінки дуже емоційні, наслідком чого є використання афектованої лексики і слів, що описують психологічний стан людини. «Мій чоловік жахливо любить машини», «Коли я дізналась про вагітність – в мене була істерика». Чоловічі телепередачі не багаті подібними прикладами. Чоловічий стереотип поведінки передбачає, що чоловік повинен якомога ретельніше приховувати свої емоції та почуття від оточуючих. Навіть у рубриках про психологію, де торкаються питань стосунків, почуття чоловіками приховуються під маскою іронії та цинізму.

Вибір лексики у телепередачах визначається гендерною приналежністю не лише авторів, але й глядачів. Цільовою аудиторією жіночих телепроектів є жінки з чітко вираженим фемінним типом мислення. Цільову аудиторію чоловічих телепроектів не так просто визначити, оскільки їх дивиться, як правило, більш широка аудиторія. Як показують дослідження, жіночі телепередачі чоловіки переглядають не часто, а от чоловічі телепроекти жіноча аудиторія дивиться регулярно – про що свідчить і зворотний зв'язок з боку глядачок.

Ще однією особливістю чоловічої мови є посилання на авторитети. Це може проявлятися у прямому цитуванні. Така велика кількість звернень до чужої думки є наслідком чоловічого прагнення до точності і достовірності [1].

На телебаченні існує традиційний поділ на передачі для жіночої та чоловічої аудиторії. Жіночими здавна вважаються різноманітні серіали, ток-шоу («Один за всіх» на СТБ, «Стосується кожного» на Інтері, «Говорить Україна» на телеканалі «Україна»), реаліті («Міняю жінку», «Холостяк», «Одруження наосліп»), тележурнали («Все буде добре» на СТБ, «Твій день» на 1+1), споживчі передачі («Знак якості», «Корисна програма» на Інтері), дитячі телеканали («Малює ТБ», «Плюс Плюс»).

Чоловічі телеканали – окремий сегмент українського телебачення. Це телеканали, орієнтовані переважно на чоловічу аудиторію і з відповідним контентом: серіалами про військових, великою кількістю новин, у тому числі про надзвичайні події («Свідок», «Магнолія-ТВ», «Надзвичайні новини»), спорту (телеканали Футбол 1/2/3), телеканали про полювання («Трофей») і риболовлю («Рибалка»), про хобі (телеканал «Перший Автомобільний»).

Попри те, що на планеті майже рівна кількість жінок і чоловіків, сприйняття світу через призму медіа посилює стереотипи про чоловічість та жіночість: жінкам присвячується лише близько чверті медіаматеріалів, а історії про них частіше відображають стійкі гендерні стереотипи.

Гендерно-чутлива журналістика засуджує стереотипи, які применшують і тривіалізують образ жінки та чоловіка, зображуючи викривлену картину світу та його можливостей. Боротьба зі звичними стереотипами, які пронизують наше повсякденне життя – наприклад, коли вважається, що роль жінки полягає у догляді за дітьми або коли жінка сприймається як сексуальний об'єкт для задоволення статевих потреб – є серйозним викликом, адже у журналістиці вкрай важливо об'єктивно відображати стан суспільства і забезпечувати повне та всебічне висвітлення проблем.

Телебачення продовжує лідувати серед ЗМІ як за показниками оперативності, швидкості донесення інформації, так і за широтою охоплення аудиторії. Журналістика може ділитись на «жіночу» та «чоловічу» як за способом створення журналістських матеріалів, так і за направленістю контенту. У кожній з цих сфер є свої переваги і недоліки. Медіа, а зокрема телебачення завжди відображає наявні у суспільстві проблеми, стереотипи та прояви нерівності. В Україні достатньо поширений побутовий сексизм, тому сюжети, коментарі, а також цілі формати телевізійних проєктів це підтримують. Вони навіть зустрічаються у рутинній риторичі телевізійного мовлення – і самі телевізійники можуть цього не помічати.

Список використаних джерел:

1. Выговская Н. Журналистика и пол: почему профессия все больше становится женской. Повага. URL: <https://povaha.org.ua/zhurnalystyka-y-pol-pochemu-professyya-vse-bolshe-stanovytsya-zhenskoj>
2. Про сексизм і гендерні стереотипи в українських медіа. Національна рада України з питань телебачення і радіомовлення. URL: <https://www.nrada.gov.ua/pro-seksyzm-genderni-stereotypu-v-ukrayinskyh-media>
3. Як змінились уподобання та інтереси українців до засобів масової інформації після виборів 2019р. та початку пандемії COVID-19. Разумков Центр. URL: <https://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/yak-zminylysupodobannia-ta-interesy-ukraintsiv-do-zasobiv-masovoi-informatsii-pisla-vyboriv-2019r-ta-pochatku-pandemii-covid19-serpen-2020r>
4. Gender-Sensitive Indicators for Media. Communication and Information. URL: <http://www.unesco.org/new/en/communication-and-information/crosscutting-priorities/gender-and-media/gender-sensitive-indicators-for-media>

Ревкало Є.М.

студент,

Київський національний університет культури та мистецтв

СТОРИТЕЛІНГ НА ТЕЛЕБАЧЕННІ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ІНСТРУМЕНТ ДЛЯ ВПЛИВУ НА АУДИТОРІЮ

Люди люблять історію, а історія керує людьми. За останні роки, коли пандемія увірвалася в життя суспільства – сторітелінг набрав все більшої популярності, зокрема на телебаченні. Адже воно виконує 3 функції: перетворює все сказане на історію, просуває бізнес за допомогою реклами та транслює історію із прихованою чи не прихованою рекламою. Тоді простежується такий механізм – цікава історія + глядачі = гроші.

Насамперед, поняття «сторітелінг» походить від англ. «story» (історія) «telling» (розказувати) – це захоплююча розповідь з метою впливу на емоційну, когнітивну та мотиваційну сфери глядача. Започаткував методику сторітелінгу Девід Армстронг і протестував її на власному досвіді, який потім описав у книзі «MBSA: Managing by Storying Around». Також він розкрив найголовніший психологічний фактор, на якому будується вся історія – розповідь сприймається легко, коли вона емоційно забарвлена, аніж сухі факти. Історії – це ефективний інструмент, оскільки торкається наших емоцій і схожих поглядів на життя. Почуті факти можуть залишитись байдужими. Однак, історію, яка містить початок, середину та кінець, має власного героя та його переживання – неможливо пропустити чи забути. Як все відбувається в людей, які слухають розповідь?

Насамперед, активізуються ділянки мозку за допомогою нейронних зв'язків, що призводить до власних асоціацій та ідей. Окрім цього, мозок виділяє дофамін і це допомагає краще запам'ятати почуте. Існує твердження – чим яскравіші емоції, тим результат буде ефективніший. Емоції можуть бути різного забарвлення. Стівен Фоллоус стверджує, що «Когда нам не все равно, мы делимся», тобто розповідь буде мати сенс, коли вона викликати емоцію. За його теорією, емоції діляться на ті, які мають сильний вплив і слабкий. Останній – це сум і задоволеність, а із сильних – хвилювання, захоплення, розваги, гнів, страх чи тривога [2]. Для того, щоб історія працювала, треба будувати її за трикутною структурою. Наприклад, конфлікт чи перешкоди, що відбувається навколо героя та його почуття. Дизайнер Леонід Фейгін вважає, що історія неможлива без героя, а ним може бути навіть будь-який предмет, який можна перетворити у суб'єкт [4]. А ось Максим Ільяхов каже, що в історії

головну роль відіграє людина, а не річ [3]. Загалом історія буде цікавою тоді, коли виникне питання «а що далі?». Варто запам'ятати, що сторітелінг не окремий жанр, а тільки технологія. І вона присутня у всьому: маркетингу, медіа, концертах, публічних виступах, психології, бізнесі, книзі тощо.

Таким чином сторітелінг вважається актуальною технологією передавання інформації та вплив на аудиторію, щоб досягти бажаного результату. При створенні сюжету сторітелінг повинен врахувати такі ознаки, як: актуальність, доречність, реалістичність, емоційність, щирість, зрозумілість та проста, цілісність структури тощо. Сторітелер – це своєрідний сценарист, який повинен усвідомлювати для кого він пише, які людські цінності, володіти талантом оповідача та вміти поєднати факти із уявою. Історія повинна бути структурованою – без цього ніяк, адже вона відображається елементами, які взаємодіють між собою заради певної мети. Відповідно історію потрібно будувати за тричастинною структурою: зав'язка (містить інформацію про місце, час, героя), розвиток подій (перепони, злети, падіння), розв'язка (вирішення проблем). Важливим також є кульмінація – без неї не було б історії. Варто свою розповідь завжди завершувати у позитивному настрої. Втім, історія будується на важливих елементах: герой, сюжет, емоції, деталі та висновки.

Розглянемо сторітелінг на прикладі телеканалу «1+1» – бренд, який працює з емоцією. На сьогоднішній день конкуренція на ринку контенту висока, і хочеться не тільки якості, але й з доповненням емоції. Телеканал 1+1 відрізняється тим, що здатний викликати сильну емоцію у глядачів і доторкнутися до найбільш актуальних тем. У сучасних умовах інформаційного перевантаження та карантину, людям потрібні розважальні телепрограми. Одні з таких вважається «Танці з зірками», «Маскарад», «Голос країни», які побудовані за допомогою технології сторітелінгу. Важливим фактором успіху проектів – це поява очікуваної емоції у глядача. Асоціація глядачів «Танці із зірками» була із святом. Окрім емоції, людям потрібні яскраві відео чи зображення. Проекти «Твій день» та «Сніданок» – це також про історії людей. На телеканал регулярно запрошують людей, яким є про що розповісти, зокрема поділитися власним досвідом із глядачами.

Серіал «Школа» створювався за допомогою технології сторітелінг. Сюжет був заснований на реальних історіях, які сценаристам розповідали батьки та їхні діти. Через це серіал виявився успішним і доторкнувся до сердець тінейджерів. Оскільки вони бачили ситуації та конфлікти, які виникають у їхньому повсякденному житті. Відповідно ідея серіалу – людина не самотня і її можуть почути та підтримати. Після «Школи» створюється новий соціальний продукт «Тільки нікому не кажи», де

кожен підліток може анонімно розповісти свої переживання, які зазвичай не може розказати рідним. Сторітелінг – це технологія, яка за головну роль ставить людину, і його місія – це допомогти та вирішити з метою викликати емоцію у глядача.

Список використаних джерел:

1. Бакунин М. Сторителлинг: главные правила и основные ошибки.
URL: <https://bakunin.com/storytelling/>
2. Горбачева И. Как создавать расшариваемые истории.
URL: <http://mfive.ru/expertise/storitelling-kak-sozdavat-rassharivaemyie-istorii/>
3. Ильяхов М. Почему иногда не получаются истории.
URL: <http://maximilyahov.ru/blog/all/personal-story/>
4. Фейгин Л. Сторителлинг в картинках и поступках.
URL: <https://www.youtube.com/watch?v=Cg1w42zg4sM>

Шушляк І.Я.

студентка,

Київський університет культури

ЕФЕКТИВНІСТЬ PRODUCT PLACEMENT ЯК ІНСТРУМЕНТА РЕКЛАМИ ДЛЯ БРЕНДІВ У КІНО

Інструментом реклами у кінематографі являється «Product placement». Це технологія вплітання бренду, товару чи послуги в сюжет фільму, а також є побудовою довіри та асоціацій між брендом і споживачем [1].

Не можливо встановити ефективність використання технології product placement, так як ефект прихованої реклами в кіно може виявитися тривалим й масштабним, а може пройти непоміченим та не принести ніяких результатів.

Щоденно з'являються нові ефекти, прийоми та способи зйомок. Разом з тим розвиваються методи прихованої реклами у кіно, які стають більш гармонійними та менш нав'язливими.

Для створення великого бюджету у фільмі продюсери намагаються залучити якомога більше спонсорів. Від якісного показу товару спонсора, його періодичності та ракурсу кадру багато в чому залежатимуть продажі, впізнаваність та імідж компанії-спонсора. Тому ці компанії попередньо теж аналізують всі ризики для себе, особливо коли вкладають досить велику суму.

У світовому кінематографі існує багато фільмів, завдяки яким товари, показані на екранах, стали дуже популярними. Яскравим прикладом буде фільм «Трансформери» (2007). «Трансформери» – американський фантастичний бойовик, знятий іменитим режисером Майклом Беем. Бюджет фільму склав 150 млн доларів [2]. Касові збори фільму 708 272 581 доларів (і це лише перша частина саги). Для того, щоб заощадити бюджет, режисер уклав контракт з армією США та «General Motors», завдяки чому він отримав у своє користування необхідну техніку для зйомок. Головні ролі, крім людей, у фільмі виконували машини, які за сюжетом трансформувалися у автоботів. Зокрема, марка Chevrolet. Майже всі машини у фільмі належать цій марці. Найвідомішим автомобілем став Chevrolet Camaro, якій у фільмі дісталася роль автобота Бамблбі, що став обличчям франшизи. Саме Chevrolet Camaro 1977 став першим автомобілем, що з'явився в кадрі. Майкл Бей зміг покрити витрати на виробництво спецефектів шляхом спонсорської підтримки з боку GM, а автовиробник отримав небачений інтерес до своєї моделі. За даними Yahoo!Autos, у 2009 році Camaro став лідером за кількістю пошукових запитів в Інтернеті. У 2010 році Camaro вперше за 24 роки обійшов Ford Mustang і очолив продаж спортивних автомобілів США, а у 2011 році зумів зберегти їх шляхом поповнення лінійки новим Camaro Convertible. З виходом «Трансформерів» також на 10% зросли продажі жовтих Chevrolet Camaro [3].

Після такого успіху і збільшення продажів «General Motors» оголосили про спеціальну серію машин Chevrolet Camaro Bumblebee в честь одноіменного персонажа. Автомобіль пофарбований у жовтий колір мав характерні чорні смуги. Впізнаними у цієї моделі стали логотипи автоботів, що розташовувалися на колесах, порогах та центральній консолі машини. Таким чином, яскраво-жовтий Chevrolet Camaro з чорним декором побудував стійку асоціацію з «Трансформерами» і тому навіть інші, більш дорогі та ексклюзивні автомобілі, приходять у сагу та йдуть з неї, часом відзначаючи лише епізодичними ролями, а «народне» купе продовжує битву зі злом вже п'ять фільмів поспіль.

Навіть такий бездоганний, з погляду product placement, не уникнув скандалу. Він пов'язаний із виходом останньої частини саги у 2017 році. Китайська туристична компанія Wulong Karst Tourism подала до суду на творців фільму «Трансформери: Епоха винищення», звинувативши студію Paramount у невиконанні умов угоди щодо розміщення product placement. Як зазначено у матеріалах справи, Wulong Karst Tourism інвестували у створення «Трансформерів 4» 750 тис. доларів, які мали стати платою за демонстрацію логотипу компанії в одному з епізодів фільму. Однак, у фінальну версію картини ця сцена не потрапила [4].

Вкладаючи свої гроші у кінопроекти, компанії йдуть на ризик пов'язаний не тільки з грошима, але і з майбутнім іміджем усієї компанії. Якщо фільм «вистрілить», то на бренд чекає успіх у вигляді збільшення продажів, впізнаваності, а якщо ж фільм «провалиться» у прокаті, то компанія може зазнати збитків. Але, безумовно, успіх фільму не гарантує й успіх для компанії.

Таким чином перевагою product placement у просуванні продуктів, брендів і компаній в цілому, полягає в тому, що образ продукту, що просувається, виникає перед очима реципієнта, який зацікавлений в ході подій, що відбуваються на екрані [1]. Іншими словами, сучасний product placement – це тонкий процес взаємодії багатьох осіб: представника компанії, продюсера, режисера, акторів. І, звичайно ж, не варто забувати про роботу сценариста, адже дуже часто від його роботи залежить успіх продукту у фільмі або серіалі.

Список використаних джерел:

1. Блекуелл Р.Д., Мініард П., Енджел Дж. Поведінка споживачів. 2007.
2. Трансформери. URL: <http://kino-teatr.ru/kino/movie/hollywood/22965/annot>
3. Трансформери, Chevrolet Camaro та все-все... URL: <https://www.drive2.ru/b/476136914412372220>
4. Paramount загрожують позовом на \$27 млн. за недостатній продакт-плейсмент у «Трансформерах 4». URL: <https://www.filmprom.ru/materials/46881>

СОЦІОЛОГІЧНІ НАУКИ

Куниця Т.Ю.

*кандидат педагогічних наук,
завідувач лабораторії соціальної педагогіки
та соціальної роботи,*

*Інститут проблем виховання
Національної академії педагогічних наук України*

СОЦІАЛЬНІ ОЧІКУВАННЯ СУЧАСНОЇ МОЛОДІ: НАПРЯМИ ВИВЧЕННЯ

В умовах глобальних політичних, економічних та соціокультурних трансформацій сучасного українського суспільства актуалізуються питання ролі та місця в них молоді, їх соціальні орієнтації та очікування.

Соціальна адаптація сучасної молоді відбувається в надзвичайно динамічно змінюваних умовах. В останні два десятиріччя відбувається докорінна переоцінка соціального досвіду попередніх поколінь, їхніх ціннісних орієнтації та життєвих цілей. Усталені погляди та стереотипи не здатні пояснити суспільну ситуацію, що склалася, зорієнтувати на адекватну в цих обставинах поведінку, закласти підвалини для чіткого і зрозумілого планування майбутнього. Окрім того, існують розбіжності у вимогах суспільства щодо уявлення про виконання соціальних ролей його членами й прогнозами щодо свого майбутнього та місця молодого покоління у суспільстві.

Соціальні очікування як наукова проблема переважно досліджувалися у психології (Е. Толмен, К. Левін та ін.), соціальній психології (А. Хиршман та ін.) та соціології (Є. Головаха, В. Ворона, М. Шульга та ін.). В них розкривається онтологічний статус очікувань як «гіпотетичний конструкт» (Х. Хекхаузен), як експектації (О. Скрипченко, Л. Долинська, В. Огороднійчук та ін.), як процес і результат відображення, конструювання соціальної дійсності і психічної регуляції поведінки (І. Попович), як прояв самосвідомості особистості і механізм саморегуляції поведінки (Г. Андреева, М. Боришевський, R. Berns, Т. Титаренко), як складової комунікативно-рольової взаємодії (П. Горностай), як феномен соціального настрою (Ж. Тощенко) та ін.

Соціальний розвиток особистості, засвоєння соціального досвіду, соціальних ролей, норм, цінностей, необхідних для успішної

життєдіяльності в суспільстві, становлення суб'єктної позиції особистості – є складовими процесу соціального становлення особистості.

Виходячи з того, що життя людини протікає в соціальному середовищі, в якому вона виконує різні ролі та вступає у різного роду стосунки, то й життя має бути соціально впорядкованим, організованим, а діяльність – свідомою, цілеспрямованою й орієнтованою на певні досягнення. У повсякденному її житті відстежується вибіркоче ставлення до соціальної дійсності. Вона обирає об'єкт своєї діяльності. Ним може бути суспільство в цілому чи окремі його сфери. Цей вибір детермінований як об'єктивними, так і суб'єктивними факторами, внутрішніми й зовнішніми чинниками. Інтелектуально розвинена особа легше орієнтується у розмаїтті соціальних явищ і процесів. Вона може правильно оцінити свої можливості й обрати ту чи іншу сферу прикладання своїх зусиль. Вибір її соціальних орієнтирів залежить від типу суспільства, його відносин, держави, соціально-політичного ладу, загальної та політичної культури тощо [4].

Межі соціальних орієнтацій постійно змінюються. Історія цивілізації, тенденції сучасного розвитку суспільства засвідчують, що спектр соціальних орієнтацій особистості постійно розширюється. Спочатку вона реалізується в мікроколективі (сім'я, школа тощо), потім – у макроколективі (студентський, трудовий тощо). У них формуються, реалізуються, відтворюються потреби, інтереси, здібності, ціннісні орієнтації, соціальні норми тощо. Сукупність соціальних очікувань є системою очікувань або вимог стосовно норм виконання індивідом соціальних ролей.

Соціальні норми – стандарти діяльності та правила поведінки, виконання яких очікується від члена групи або спільноти і підтримується за допомогою санкцій. Соціальні норми упорядковують і регулюють соціальну поведінку, міжособистісні взаємини.

Формування соціальних очікувань особистості супроводжується побудовою моделі очікуваного майбутнього, а реалізація їх – досягненням бажаного результату діяльності. Конструювання моделі очікуваного майбутнього – це побудований особистістю проект результату [3, с. 194].

Суттєвий вплив на очікуваний результат має система переходів особистості з однієї соціальної ролі до іншої (наприклад, від члена батьківської сім'ї до створення власної та самостійного життя; від статусу учня/студента до статусу працівника тощо). У молодіжному середовищі планування майбутнього має певні особливості, що пов'язані з сутнісними характеристиками молоді як соціальної групи.

Наявність стратегій життя, за К. Абульхановою-Славською, – це критерій зрілості особистості як цілісного суб'єкта діяльності, що виявляється у вмінні поєднувати три складових: свої індивідуальні можливості, власні прагнення та вимоги оточуючого середовища [1, с. 67].

Одним із важливих системоутворюючих чинників формування соціальних очікувань є цінності, якими керується особистість у процесі планування власного майбутнього. Вони відіграють вирішальну роль у регуляції поведінки, формуванні світогляду, переконань, виборі життєвого шляху, особливо на етапі становлення професійно-трудової діяльності в юнацькому віці. Саме завдяки цінностям особистість відчуває себе цілісно в оточуючому її світі. Ціннісні орієнтації не мають такої визначеності, як у сформованих цілей та планів. Тому вони гнучкіші, їх легше регулювати. Якщо життєві цілі й плани не реалізуються, ціннісні регулятори забезпечують сталість особистості в момент «кризи нереалізованості». А якщо певних життєвих цілей досягнуто (вони втрачають спонукальну силу) – тоді ціннісні орієнтації спонукають до постановки нових [2].

Результати вивчення ціннісних орієнтацій серед учнів 9-11 класів закладів середньої освіти показали, що переважаючими у системі термінальних та інструментальних цінностей виявились особистісні цінності: життєва мудрість, здоров'я, любов, наявність хороших та вірних друзів, розвиток, щасливе сімейне життя, впевненість у собі, охайність, вихованість, життєрадісність, відповідальність, сміливість, чесність, чуйність.

Серед не надто важливих цінностей переважають професійні: цікава робота, матеріально забезпечене життя, продуктивне життя, творчість, освіченість, терпимість, тверда воля, ефективність у справах та частина суспільних – незалежність, терпимість до поглядів і думок інших, широта поглядів. До індиферентних належать практично всі суспільні цінності: активне життя, суспільне покликання, краса природи і мистецтва, розваги, свобода, щастя інших, непримиренність до недоліків у собі та інших.

Реалії життя засвідчують, що в Україні останнім часом руйнуються традиційні стереотипи і відмічається перехід до західної моделі шлюбності, зокрема спостерігається збільшення незареєстрованих шлюбів, нуклеаризація сімей, зростання віку вступу до першого шлюбу тощо. Ще задовго до офіційного одруження у молодих людей формуються певні уявлення про шлюб, погляди на способи внутрішньосімейних взаємин, розподіл сімейних ролей тощо. Однак не завжди правильне розуміння їхнього змісту призводить у майбутньому до психологічного несумісництва подружжя, виникнення внутрішньосімейних конфліктів, зумовлює руйнування шлюбів і появу неповних сімей. Такий стан актуалізує важливість формування в учнівської молоді усвідомленого ставлення не тільки до майбутнього шлюбу, а й до способів його зміцнення і збереження.

Суспільне середовище, його повсякденні вимоги зумовлюють формування життєвої позиції особи, яка забезпечує її орієнтацію в суспільстві (світі). Всюди вона є людською, соціально орієнтованою,

оскільки спрямовується на ціннісне відношення до дійсності, формування світу цінностей, вироблення ціннісних орієнтацій. Досить яскраво життєва позиція особи виявляється через її ставлення до інших людей, через суспільні установки й готовність до здійснення певних дій та їх реалізації.

Таким чином, дослідження проблеми сформованості соціальних очікувань сучасної учнівської молоді за такими напрямками як соціальні орієнтації, ціннісні орієнтації, сімено-спрямовані очікування дасть можливість коригування та удосконалення виховного процесу у закладах освіти різних типів, підвищення майстерності соціальних педагогів, соціальних працівників та вчителів у системі післядипломної педагогічної освіти, у професійній підготовці майбутніх соціальних працівників.

Список використаних джерел:

1. Абульханова-Славская К. А. Стратегия жизни. Москва : Мысль, 1991. 299 с.
2. Котловий С.А. Ціннісні орієнтації як передумова виникнення конфліктної поведінки учнів професійного ліцею. *Актуальні проблеми державного управління педагогіки та психології* : збірник наук. праць Херсон. нац. університету. Вип. 2(7). Херсон, 2012. С. 362–366.
3. Попович І.С. Психологія соціальних очікувань особистості : дис. ... канд. психол. наук : 19.00.05 / Херсон. Нац. ун-т, Східноукр. Нац. ун-т імені Володимира Даля. Херсон, 2017. 541 с.
4. Щерба С.П., Заглада О.А. Філософія : підручник для студ. вищих навч. закл. / за ред. С.П. Щерби. Київ : МАУП, 2004. 216 с.

Роменська В.І.

студентка,

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара

НАСИЛЬСТВО В СІМ'Ї ЯК АКТУАЛЬНА СОЦІАЛЬНА ПРОБЛЕМА: ПРИЧИНИ ТА ШЛЯХИ ПОДОЛАННЯ

Наша країна пережила багато історичних подій, що сформували для її громадян особливий і неповторний менталітет. Багато подій формували громадську думку українців, патріотичний дух, прагнення незалежності і вміння себе захистити, але через деякі проблеми Україна, все ж таки, страждає роками і століттями, головною з них є проблема домашнього насильства.

Така проблема є у багатьох країнах світу, і кожна з них вирішує її по-своєму: через законодавство, аналізуючи особистий досвід і досвід

сусідніх держав, роблячи наукові дослідження і відстежуючи динаміку поліпшення ситуації. Україна, з часів придбання незалежності, прийняла багато законів і підписала багато міжнародних конвенцій, але проблема не зникає. Що правильно ми робимо у боротьбі і протидії насильству, а що ні, і чи є для країни шлях назавжди здолати цю проблему?

Актуальність проблеми домашнього насильства полягає ще в тому, що багато людей страждає від цього соціального явища, а також виокремити верству населення, що страждає більш за всіх неможливо. Жертвою домашнього насильства може стати будь-хто: діти, літні люди, особи з інвалідністю та хворобами, повнолітні люди. Окрім цього насильство не має гендеру, тобто потерпають від насильства як жінки так і чоловіки.

Домашнє насильство – діяння або бездіяльність фізичного, сексуального, психологічного або економічного насильства, що вчиняються в сім'ї чи в межах місця проживання або між родичами, або між колишнім чи теперішнім подружжям, або між іншими особами, які спільно проживають однією сім'єю, але не перебувають у родинних відносинах чи у шлюбі між собою, незалежно від того, чи проживає особа, яка вчинила домашнє насильство, у тому самому місці, що й постраждала особа, а також погрози вчинення таких діянь.

Кривдник – особа, яка вчинила домашнє насильство у будь-якій формі.

Кривдниками можуть бути не тільки повнолітні, але й неповнолітні члени сім'ї. Дитина-кривдник – особа, яка не досягла 18 років та вчинила домашнє насильство у будь-якій формі.

Жертвами домашнього насильства також можуть бути неповнолітні особи. Дитина, яка постраждала від домашнього насильства – особа, яка не досягла 18 років та зазнала домашнього насильства у будь-якій формі або стала свідком такого насильства [1].

Часто насильство має гендерний підтекст. Воно виникає саме внаслідок нерівних власних стосунків. Важлива ознака гендерного насильства – жертва особисто знає свого кривдника та живе з ним поряд. Таким чином проблема цього соціального явища в тому, що саме домашнє насильство остерігаються найменше, бо люди чекають від своєї домівки затишку, а не болю. Тому помітити явище важко, адже залишається без свідків [3, с. 7].

Через те, що жертвами може стати будь-яка людина з усіх верств населення тому необхідно замислитись над поведінкою саме кривдників. Тому міністерство соціальної політики України ще у 2018 році розробили наказ про затвердження Типової програми для кривдників. Цією програмою передбачено комплекс заходів спрямованих на зміну насильницької поведінки кривдника, формування в нього нової моделі поведінки, відповідальності за свої вчинки, оволодіння навичками безконфліктного спілкування, виконання батьківських обов'язків і

викорінення дискримінаційних уявлень. Її метою є корекція поведінки кривдників. Кривдника може бути направлено на проходження цієї Типової програми на строк від трьох місяців до одного року у випадках, передбачених законодавством за рішенням суду, окрім цього люди можуть брати участь за власною ініціативою [2].

Типова програма для кривдників – дуже вдала ідея, але звичайній людині знайти програму дуже не легко, тому її необхідно зробити більш доступнішою для звичайних людей і можливо зробити частиною соціального супроводу і проводити тренінг для можливих кривдників. Цей тренінг можуть розробляти соціальні працівники з відповідною освітою, та застосовувати придбанні знання.

Список використаних джерел:

1. Про запобігання та протидію домашньому насильству : Закон України № 2671-VIII від 17.01.2019. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19#Text>

2. Про затвердження Типової програми для кривдників : Наказ Міністерства соціальної політики 01.10.2018 № 1434. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1222-18#Text>

3. Юлія Ц. Насильство: короткий інструктаж для консультантів та консультанток [Електронний ресурс] / Царевська Юлія // МБФ «Альянс громадського здоров'я». – 2017. – Режим доступу: <https://aph.org.ua/wp-content/uploads/2017/06/Violence-booklet-press.pdf>

ТЕХНІЧНІ НАУКИ

Бондарук С.Л.

викладач технологічних дисциплін,

Відокремлений структурний підрозділ

«Фаховий коледж технологій, бізнесу та права

Волинського національного університету імені Лесі Українки»

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ БОРОШНЯНИХ КОНДИТЕРСЬКИХ ВИРОБІВ З ВИКОРИСТАННЯМ РОСЛИННОЇ СИРОВИНИ

Борошняні кондитерські вироби набувають дедалі більшої популярності у харчуванні українців, задовольняючи смаки як дорослих так і дітей. Але не завжди вони мають високу ступінь поживної та біологічної цінності, збалансований хімічний склад за рахунок вмісту різноманітних синтетичних добавок. Рослинна сировина є джерелом натуральних біологічно активних речовин (БАР) із різними функціонально-фізіологічними властивостями. Сучасний асортимент борошняних кондитерських виробів все ще недостатньо використовує рослинну сировину. Тому стає актуальним завдання розробки інноваційних технологій борошняних кондитерських виробів, збагачених біологічно – активними речовинами з екологічно чистої рослинної сировини.

В цьому напрямку представляються перспективними різні рослинні добавки. Впровадження інноваційних технологій в області кондитерського виробництва дає змогу розширити асортимент борошняних кондитерських виробів, який збагачений важливими нутрієнтами.

Важливими овочами у харчуванні населення України є морква та гарбуз, які містять значну кількість вітамінів, мінеральних речовин, мікроелементів, харчових волокон. Харчові волокна (целюлоза, геміцелюлоза, лігнін та пектинові речовини) беруть участь в побудові оболонки клітин рослинного походження. Надають позитивний вплив на обмін речовин, на утилізацію білків, жирів, вуглеводів. Морква часто включається в раціон людей з цукровим діабетом. З'єднань калію в моркві в 10 разів більше, ніж з'єднань натрію. Це разом з харчовими волокнами дає коренеплоду сечогінні властивості, сприяє оздоровленню кишківника. А вміст в ній значної кількості заліза, міді, марганцю, кобальту, вітамінів надає властивості, які важливі при анемії. В технології приготування

борошняних кондитерських виробів доцільно використовувати олію з насіння гарбуза, яка відновлює функцію клітинних мембран, має виражену антиоксидантну та гепатопротекторну дію, нормалізує біохімічний склад жовчі, зменшує набряк і покращує мікроциркуляцію в стадіях трофічних розладів та епітелізації, надає протекторну дію на грануляцію, стимулює трофічні і обмінні процеси в тканинах, зменшує вираженість запальних процесів, виявляє бактеріостатичну дію [1]. Має антисклеротичну, противиразкову і антиалергічні властивості, нормалізує склад жовчі; в раціони людей повинна входити овочева сировина. Введення в технологію борошняних кондитерських виробів овочевої сировини та олії з насіння гарбуза веде до зниження калорійності та покращення поживної цінності готових виробів.

Хімічний склад олії з насіння гарбуза, на відміну від соняшникової олії, представлений великою кількістю таких необхідних організму людини полінасичених жирних кислот, як омега-6 та омега-3, загальна кількість яких складає до 53 г на 100 г продукту, насичених кислот – 20,5 г на 100 г продукту, мононенасичених кислот до 26,6 г на 100 г продукту [2].

При виробництві виробів з пісочного та прісного тіста з додавання морквяного пюре та олії гарбуза утворюється приємний смак та аромат, яскраво виражений овочевий присмак у готових виробів не відчувається, енергетична цінність виробу при цьому залишається на рівні контролю. Із збільшенням кількості овочевої добавки знижується вміст легкозасвоюваних вуглеводів, але вологість виробу підвищується за рахунок внесення овочевої сировини. З метою усунення даного недоліку моркву перед використанням доцільно запікати. При цьому відбувається інтенсивне випаровування вологості при незначних втратах поживних речовин. Науковці розробили технологію нових борошняних кондитерських виробів з використанням морквяного пюре та олії з насіння гарбуза, згідно якої олія додається в збиту суміш вершкового масла з цукром, після чого збивання продовжується до з'єднання зі збитими яйцями і морквою [4], яка пройшла попередню механічну обробку, була запечена, очищена і протерта. Далі технологічний процес протікає по традиційній технології – додається решта інгредієнтів. Введення в технологію приготування борошняних кондитерських виробів морквяного пюре та олії з насіння гарбуза покращує поживну цінність виробів, збільшується вміст мінеральних речовин: натрію, калію, магнію; збільшилася кількість вітамінів, а саме: вітамін А, Р-каротин, вітамін РР. Вироби також збагачуються селеном, цинком, поліненасиченими жирними кислотами, вітамінами Е, С. Додавання морквяного пюре до виробів сприяє зменшенню кількості вуглеводів, що відповідно зменшує калорійність виробу.

Впровадження асортименту борошняних кондитерських виробів за інноваційними технологіями у виробничу програму харчових підприємств розширить асортимент готових виробів, збагативши їх мінеральними речовинами та вітамінами; знизить енергетичну цінність за рахунок зменшення вмісту цукру та жиру.

Список використаних джерел:

1. Павлоцька Л. Ф. Основи фізіології, гігієни харчування та проблеми безпеки харчових продуктів: навч. посіб. /Л. Ф. Павлоцька, Н. В. Дуденко, Л. Р. Дмитрієвич. – Суми: Університетська книга, 2007. – 441 с.
2. Нечаев А. П. Пищевые добавки (понятие, аспекты современного использования в пищевых технологиях, проблемы, тенденция развития) // Пищевая промышленность. – 2008. – № 2. – С. 12–15.
3. Ростовський В. С., Новікова О. В. Технологія виробництва борошняних кондитерських виробів: навч. посіб. – К.: Ліра-К, 2009. – 547 с.
4. Сборник рецептур мучных кондитерских и булочных изделий для предприятий общественного питания / М-во торговли СССР ; [разраб. А. С. Ратунный и др.]. – Москва: Экономика, 1985. – 294 с.

ФІЗИЧНЕ ВИХОВАННЯ ТА СПОРТ

Білокурова О.М.

студент;

Довгань О.В.

аспірант, в.о. викладача,

Чорноморський національний університет імені Петра Могили

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ КІНЕЗІОТЕЙПУВАННЯ В ПРОЦЕСІ РЕАДАПТАЦІЇ ОСІБ З ПРОБЛЕМАМИ ОПОРНО-РУХОВОГО АПАРАТУ

Серед реабілітаційних заходів особливе значення мають активна лікувальна гімнастика та механотерапія, спрямована на відновлення навичок, які використовуються пацієнтом в повсякденному житті і трудовій діяльності [2; 6]. В даний час доведено ефективність комплексного застосування лікувальної фізкультури в поєднанні з масажем і фізіотерапією (магнітотерапія, електростимуляція, пневмокомпресія, віброакустичний вплив, ультразвукова терапія та ін.) [1; 10].

Однак, дослідження, спрямовані на оптимізацію, а також розробку і впровадження нових високоефективних методик медичної реабілітації проводяться до теперішнього часу. Одним з перспективних напрямків в подальшому підвищенні ефективності медичної реабілітації пацієнтів з дистальними переломами кісток передпліччя є застосування методик кінезіологічного тейпування – методу, в основі механізмів лікувальної дії якого лежить відновлення та модулювання деяких фізіологічних процесів, а також створення сприятливих умов для саногенетичних процесів в тканинах, за допомогою впливу на сенсорну функцію суглобів і м'язів. Не менш важливо, включення в програму медичної реабілітації вправ, спрямованих на поліпшення рухливості кисті, дрібної і великої моторики травмованої кінцівки [5; 7; 11].

Кінезіологічне тейпування (КТ) є методом профілактики та лікування травм опорно-рухового апарату, в тому числі спортивних травм (розтягнення зв'язок, м'язових болів і ін.) та різних неврологічних розладів з застосуванням еластичною клейкою стрічки (тейпа).

В даний час, КТ розглядається фізіотерапевтами як метод, в основі механізмів лікувальної дії якого лежить відновлення і модулювання

деяких фізіологічних процесів, а також створення сприятливих умов для саногенетичних процесів в тканинах [9].

КТ впливає на сенсорну функцію суглобів, на функції м'язів, збільшуючи їх біоелектричну активність і амплітуду руху, сприяє зниженню рівня больового синдрому, підвищенню активності лімфатичної системи та ендогенних анальгетичних механізмів, а також поліпшенню мікроциркуляції [3; 4].

Ряд авторів вказують на ефективність застосування кінезіотейпів у пацієнтів з хронічним болем у спині, субакроміального імпінджмент-синдромом, гострою хлисловою травмою шийного відділу хребта безпосередньо після і протягом 24 годин після травми [3].

Застосування кінезіотейпування в комплексній програмі реабілітації у пацієнтів після хірургічного лікування ізольованих переломів передпліччя дозволяє істотно знизити вираженість больового синдрому в середньому на 22,7%, кількість пацієнтів з набряком передпліччя в 1,5 рази, а також підвищити показники суб'єктивної оцінки функції верхньої кінцівки за шкалою DASH в середньому на 35,2% в порівнянні з базовим курсом медичної реабілітації.

Динаміка показників суб'єктивної оцінки функції верхньої кінцівки (DASH) по групах в різні періоди спостереження (бали)

Група	1 міс.	3 міс.	6 міс.
Основна	16,2 ± 1,5	11,7 ± 3,2	10,3 ± 2,5
порівняння	20,9 ± 2,1 *	15,4 ± 1,8 *	11,3 ± 3,1
контроль	23,6 ± 2,5 * '	18,5 ± 1,7 *	12,7 ± 1,2

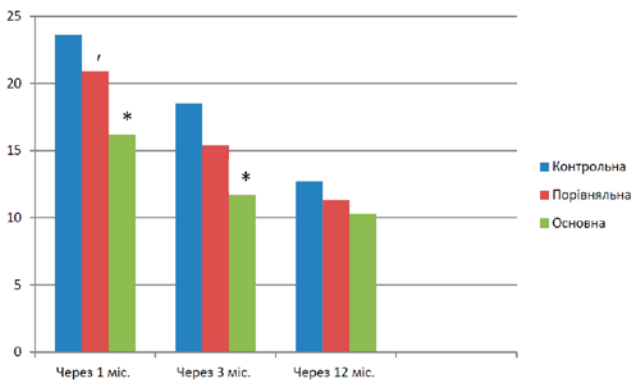

Рис. Показники суб'єктивної оцінки функції верхньої кінцівки (DASH) по групах в різні періоди спостереження (бали)

Використання кінезіотейпування в комплексній реабілітації пацієнтів з переломами кісток передпліччя, які перенесли накістковий остеосинтез, призводить до активації тканинного кровотоку, зменшення гіпоксії і поліпшенню перфузії тканин травмованої кінцівки, що виражається в збільшенні показника периферичної мікроциркуляції на 24,8%, зменшення гіпертонусу артеріол на 13,3%, а також підвищення індексу ефективності мікроциркуляції на 46,2%.

Комплексне застосування кінезіотейпування та кистьових тренажерів в медичній реабілітації пацієнтів з переломами передпліччя дозволяє істотно знизити вираженість больового синдрому в середньому на 45,5%, збільшити амплітуду рухів в досліджуваному суглобі на 20,4%, ротаційних рухів передпліччя на 33,7%, знизити кількість пацієнтів з наявністю набряку в 2,0 рази, поліпшити показники суб'єктивної оцінки функції верхньої кінцівки по шкалі DASH на 45,7% в порівнянні з базовим курсом медичної реабілітації. Порівняльний аналіз ефективності застосування розроблених методик медичної реабілітації показав, що комплексне застосування кінезіотейпування та кистьових тренажерів дозволяє істотно збільшити амплітуду рухів в суглобі кисті в середньому на 9,8%, ротаційних рухів передпліччя на 11,9%, а також поліпшити показники DASH на 12,9% в порівнянні з застосуванням кінезіотейпування.

Список використаних джерел:

1. Brogan D.M., Richard M.J., Ruch D., Kakar S. Management of Severely Comminuted Distal Radius Fractures // J. Hand Surg. Am. – 2015. – Vol. 40. – № 9. – P. 1905–1914.
2. Chaudhry H., Kleinlugtenbelt Y.V., Mundi R., Ristevski B., Goslings J.C., Bhandari M. Are Volar Locking Plates Superior to Percutaneous K-wires for Distal Radius Fractures? A Meta-analysis. – Clin. Orthop. Relat. Res. – 2015. – Vol. 473. – № 9. – P. 3017–3127.
3. BMJ. – 2014. – Vol. 5. – № 349. – P. 4807.
4. Dzaja I., MacDermid J.C., Roth J., Grewal R. Functional outcomes and cost estimation for extra-articular and simple intra-articular distal radius fractures treated with open reduction and internal fixation versus closed reduction and percutaneous Kirschner wire fixation // Can. J. Surg. – 2013. – Vol. 56. – № 6. – P. 378–384.
5. Foo T.L., Gan A.W., Soh T., Chew W.Y. Mechanical failure of the distal radius volar locking plate // J. Orthop. Surg. (Hong Kong). – 2013. – Vol. 21. – № 3. – P. 332–336.
6. Green D.P., O'Brien E.T. Open reduction of carpal dislocations: indications and operative techniques / J. Hand Surg. Am. – 1978. – Vol. 3. – № 3. – P. 250–265.
7. Gunther S.B., Lynch T.L. et al. Rigid internal fixation of displaced distal radius fractures // Orthopedics. – 2014. – Vol. 37. – № 1. – P. 34–38.
8. Handoll H.H., Elliott J. Rehabilitation for distal radial fractures in adults. Cochrane Database Syst Rev. – 2015. – Vol. 25. – № 9 CD003324.

9. Huang J. Comparison between volar and dorsal plate positions in the treatment of unstable fracture of distal radius // Zhongguo Xiu Fu Chong Jian Wai Ke Za Zhi. – 2008. – Vol. 22. – № 8. – P. 948–951.

10. Jiang J.J., Phillips C.S., Levitz S.P. et al. Risk factors for complications following open reduction internal fixation of distal radius fractures // J. Hand Surg. Am. – 2014. – Vol. 39. – № 12. – P. 2365–2372.

11. Ledingham W.M., Wytch R., Goring C.C. et al. On immediate functional bracing of Colles' fracture // Injury. – 1991. – Vol. 22. – № 3. – P. 197–201.

Ковтун О.В.

доцент;

Максименко А.Ю.

студентка,

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

СУЧАСНИЙ СТАН, ОСОБЛИВОСТІ, ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПРОФЕСІЙНОГО СПОРТУ В УКРАЇНІ

Наразі спорт з кожним днем стає дедалі популярнішим по всьому світові. Його поширення можна пояснити тим, що спорт позитивно впливає на стан фізичного та ментального здоров'я людини і допомагає тримати себе у формі. Спорт об'єднує людей і стосується усіх рівнів сучасного соціуму, впливаючи на основні сфери життєдіяльності суспільства – національні відносини, ділове життя, суспільний стан. Він задає тренди, формує моду, етичні цінності, спосіб життя людей.

Розглядом питання професійного спорту, його історії, стану, проблем та перспектив, формування спортивного законодавства взагалі та в Україні займалися такі дослідники, як Гуськов С.І., Платонов В.Н., Борисова О.В., Костюченко О.А., Линець М.М., Нерода Н.В. та інші.

Проведене вивчення електронних джерел, публікацій, літератури та нормативних документів у сучасному Інтернет-просторі свідчить про збільшення уваги до питань професійного спорту. Тема вивчена достатньою мірою, однак деякі дослідження з часом втрачають актуальність, тож доцільно оновлювати дані.

Метою дослідження є визначення, опис та аналіз сучасного стану, особливостей і проблем професійного спорту в Україні та шляхів їх

вирішення, перспектив розвитку та стратегії розвитку професійного спорту в Україні.

Для проведення дослідження було використано комплексні методи збору, обробки та аналізу статистичної, довідкової, методичної та літературної інформації і наукових публікацій.

Зародження буржуазної культури на початку XVIII ст. сприяло виникненню такого явища як професійний спорт. Він являє собою особливо видовищний спорт, де сюжет протистояння найбільш непередбачуваний, а характер ведення поединку насичений численними перипетіями, що викликають емоційні співпереживання глядачів (футбол, волейбол, баскетбол, великий та настільний теніс тощо), або пов'язаний з проявом особливого ризику (бокс, боротьба, протиборства). Він є галуззю розважального бізнесу, спрямованою на дозвілля населення шляхом надання спортсменами, які мають професійні контракти, видовищних платних спортивних послуг високої якості.

Розвиток професійного спорту обумовлено як власне розвитком самого спорту, так і низкою соціальних умов, що об'єктивно сприяють перетворенню спортивної діяльності на професійну діяльність [2].

В Україні професійний спорт зароджувався і формувався за часів її входження до складу Російської імперії, а пізніше – до Союзу Радянських Соціалістичних Республік. Науково-методичною літературою та нормативно-правовими актами у розвитку професійного спорту на теренах України виокремлено такі етапи, як:

- 1) зародження професійного спорту в Російській імперії (кінець XIX – початок XX століть);
- 2) формування професійного спорту в СРСР (1920–1940 рр.);
- 3) занепад професійного спорту в СРСР (1950–1980 рр.);
- 4) масовий від'їзд висококваліфікованих радянських спортсменів у закордонні напівпрофесійні та професійні клуби (кін. 1980-х – поч. 1990-х рр.);
- 5) створення національних структур професійного спорту і їхня інтеграція до систем міжнародного професійного спорту (поч. 1990-х рр. – дотепер).

На початку 1990-х років в Україні виникла парадоксальна ситуація – наявність великої кількості висококваліфікованих спортсменів, більшість з яких вважали себе професіоналами, і відсутність професійного спорту як такого. Відтоді у суспільстві виникла думка, що всі кваліфіковані спортсмени – професіонали, отже і професійний спорт, хоч і не регламентований законом, існує. Ця точка зору досі притаманна деяким суб'єктам спортивної діяльності, як от федераціям, спортивним товариствам та керівникам, які бажають розвивати свій вид спорту на професійних засадах за державний рахунок. Проте всесвітня історія еволюції спорту свідчить, що на професійній основі можуть розвиватися лише ті види спорту, що викликають зацікавленість у широкого кола

глядачів, засобів масової інформації та спонсорів. Розвиток професійного спорту у розвинених країнах є результатом функціонування ринкової економіки. У той час, як там спорт працює на економіку, в Україні економіка працює на спорт.

Професійний спорт як один із різновидів спорту вищих досягнень, кардинально відрізняється від інших його різновидів тим, що він є сферою розважального бізнесу, метою якого є отримання прибутку від цього виду діяльності. На сьогодні практично жодна з ліг або федерацій України, що іменують себе професійними, за якістю виробленого ними видовища та матеріальними можливостями потенційного споживача не може розраховувати на самофінансування і отримання прибутку від основної діяльності. Саме тому професійні спортивні ліги України ведуть наполегливу боротьбу за збільшення частки коштів із досить скромних бюджетів спортивних організацій, систематично просять фінансової підтримки у адміністрацій міст і областей.

Наразі український професійний спорт перебуває у скрутному становищі через ряд проблем фінансового, правового та культурного характеру. До них можна віднести низький рівень видатків та недостатнє фінансування, трудову міграцію здібних і кваліфікованих тренерів та спортсменів, неупорядковану взаємодію між спортивними клубами, федераціями, командами, клубами і спортсменами з закордонними колегами і командами, хаотичний розвиток, відсутність нормативно-правового регулювання.

Можливими шляхами подолання цих проблем є збільшення фінансування професійного спорту; розробка і регулювання підзаконних актів щодо правового статусу спортсмена-професіонала, що дало б можливість чітко визначити умови, за яких спортсмен визнається професіоналом; порядок укладання контрактів зі спортсменами і тренерами; умови їх фінансування і соціальної захищеності, гарантії захисту їх прав.

Виступи спортсменів України на міжнародних змаганнях різного рівня свідчать про історично обумовлену ефективну систему підготовки спортсменів, проте досвід побудови ефективної системи управління у професійному спорті і раціональна методологія його розвитку практично відсутні.

Виходячи з сучасного стану та проблем національного професійного спорту, перспективи його подальшого розвитку слід пов'язувати з формуванням і зміцненням його національних структур та вдосконаленням процесу їх інтеграції до міжнародних структур професійного спорту. У цьому процесі доречно виділити декілька напрямків:

1) створення передумов до більш цивілізованого переходу спортсменів до іноземних професійних клубів, за яких вони не втрачали б зв'язку з

українським спортом, а прибутки від трансферу використовувалися б на його розвиток;

2) розширення мережі внутрішніх змагань у професійному спорті, а також організація в країні міжнародних професійних турнірів;

3) розбудова в країні інфраструктури професійного спорту як сфери розважального бізнесу, орієнтованої на створення спортивного видовища високої якості і формування потенційного споживача – глядачів, засобів масової інформації, спонсорів;

4) активне залучення перспективних джерел прибутку – продаж прав на телетрансляції змагань, рекламно-спонсорська та ліцензійно-комерційна діяльність, концесії спортивних споруд, будівництво автостоянок навколо спортивних споруд, де проводяться змагання тощо;

5) вдосконалення державного законодавства, яке б стимулювало розвиток бізнесу в країні;

6) формування правових основ професійного спорту в Україні з урахуванням міжнародного досвіду його функціонування [1, с. 10–18].

Професійний спорт є спортивно-підприємницькою діяльністю, що завдяки високій видовищності змагань дає комерційну вигоду для спортивних організацій, ЗМІ та самих спортсменів.

Професійний спорт в Україні з'явився ще за часів Російської імперії, і історичні етапи його розвитку вчинили значний вплив на його сучасний стан та сформували певні особливості.

Наразі він стикається з рядом фінансово-економічних, інституціональних, адміністративно-правових, соціально-культурних та інституціональних проблем.

Беручи до уваги нестабільний стан професійного спорту в Україні та світові інтеграційні процеси, серед основних перспектив його розвитку доцільно виділити розбудову інфраструктури, міжнародну кооперацію, залучення інвестицій, формування та вдосконалення існуючого спортивного та фінансового законодавства.

Список використаних джерел:

1. Професійний спорт як навчальна дисципліна. URL: <http://surl.li/apdkp>
2. Профессиональный спорт: история и современное состояние. URL: <http://surl.li/awqbh>

Татарінова М.Є.

*здобувач освітнього ступеня «бакалавр»,
Національний університет «Чернігівська політехніка»*

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ У СТУДЕНТІВ

За останні роки, а особливо за умов пандемії ситуація зі здоров'ям студентської молоді наблизилась до критичної, зокрема відбувається підвищення рівня загальної захворюваності, а також набувають значного поширення захворювання окремих органів і систем. Зазначені тенденції обумовлені збільшенням інтенсивності впливу на здоров'я студентів факторів екологічного та медико-соціального ризику, погіршення структури харчування, суттєве зменшення ефективності проведення традиційних профілактичних заходів.

На сучасному етапі розвитку суспільства, коли гостро стоїть проблема збереження і зміцнення здоров'я нового покоління, особливого значення набуває вдосконалення системи освіти й формування здорового способу життя. Формування культури здоров'я студентів, його збереження та зміцнення набуває нині особливої ваги, тому що нехтування ним на ранніх етапах розвитку організму людини досить швидко обертається важкими хворобами, скороченням тривалості життя, втратою працездатності, що згубно впливає на економічний, духовний стан суспільства [2, с. 343].

Формування здорового способу життя у студентів передбачає ліквідацію факторів, які створюють небезпеку для здоров'я та формування умов для його зміцнення. Головний і вирішальний фактор збереження і укріплення здоров'я, як засіб профілактики хвороб та сповільнення процесів старіння організму фізична активність людини та виступає головним компонентом здорового способу життя [4, с. 220].

Основними факторами, які здійснюють безпосередній вплив на здоров'я студентів є фізичні, духовні та соціальні фактори. Серед фізичних факторів основними є спадковість і стан навколишнього середовища. Дослідження підтверджують значний вплив спадковості практично на всі аспекти фізичного і психічного здоров'я уже. Стан навколишнього середовища здійснює безпосередній вплив на здоров'я людини. Навіть найздоровіші життєві звички не можуть повністю компенсувати негативний вплив забрудненого повітря або води. Забруднене повітря може містити шкідливі речовини, які проникають в організм людини через органи дихання. Недоброякісна вода може містити

патогенні мікроорганізми і токсичні сполуки, які, потрапляючи в шлунково-кишковий тракт, викликають різні захворювання та отруєння [3, с. 60].

Серед основних чинників, які здійснюють негативний вплив на здоров'я студентів слід назвати:

- нераціональне харчування та гіподинамію, які призводять до появи надмірної ваги та ожиріння, а відповідно надмірна вага провокує виникнення хронічних захворювань шлунково-кишкового тракту та серцево-судинної системи;

- тривалі психоемоційні стреси здійснюють негативний вплив на нервову систему людини, погіршуючи її розумову діяльність;

- тютюнопаління, алкоголізм, наркоманія провокують виникнення ряду захворювань, які призводять до передчасної смерті (рак, отруєння, туберкульоз, самогубство, серцево-судинні хвороби);

- безвідповідальне статеве життя негативно позначається на репродуктивній функції (поширення венеричних захворювань, ВІЛ-інфекції, гепатитів, небажана вагітність, безпліддя).

В той же час, основною причиною погіршення стану здоров'я студентів є відсутність усвідомлення важливості дотримання здорового образу життя як запоруки міцного здоров'я [4, с. 221].

Процес формування свідомого ставлення студентів до власного здоров'я має починатися з першого курсу навчання у вищому навчальному закладі і повинен забезпечуватися наступними педагогічними умовами, такими як:

- поєднання навчального процесу з практичною діяльністю студентів;
- знайомство студентів з основами здорового способу життя, допомога у формуванні студентами свого власного здорового стилю життя;

- формуванням цільової настанови і мотивації студентів на зміцнення свого здоров'я і набування відповідних знань, умінь і навичок.

Особливо важливе значення для збереження і зміцнення здоров'я студентів мають фізичні вправи. Гіподинамія, на яку страждає 90% студентів, спричиняє патологічні зміни обміну речовин, зниження рівня активності ферментів, деструктивних змін у клітинах, що веде до дистрофії чи атрофії тканин і є наслідком зниження рівня функціонування систем організму [4, с. 222].

У сучасних студентів має бути сформована ідея цінності здоров'я та здорового способу життя.

Ідея цінності здоров'я передбачає необхідність гармонійного поєднання фізичного, духовного і соціального благополуччя та розкривається через категорії «фізичні якості», «статура», «здоров'я» і «норма».

Ідея формування здорового способу життя включає індивідуальну систему поведінки студента, яка спрямована на досягнення повного фізичного, психологічного і соціального благополуччя, що базується на категоріях: «уклад життя», «режим праці і відпочинку», «культура міжособистісного спілкування», «профілактика шкідливих звичок».

Для студентів з високим рівнем розвитку особистості характерним є не лише бажання пізнати себе, але і прагнення змінити себе, мікросередовище, в якому він знаходиться.

Мотиваційно-смысловий компонент формування здорового способу життя передбачає усвідомлення ролі та місця природничо-наукового знання в контексті визначення ставлення до здорового способу життя як професійної цінності; пошук, усвідомлення і прийняття студентом особистісного і суспільного змісту цінності «здоровий спосіб життя».

Емоційний компонент формування здорового способу життя полягає в особливому, емоційно забарвленому ставленні до здорового способу життя. Цей компонент пов'язаний, головним чином, з особливостями емоційного сприйняття знань про здоровий спосіб життя.

Діяльнісний компонент формування здорового способу життя передбачає зв'язок конкретного суб'єкта відносин зі здоровим способом життя, іншими людьми. Даний зв'язок реалізується за допомогою активної свідомої діяльності [1, с. 218–219].

Серед основних чинників, які сприяють формуванню здорового способу життя у молоді є:

- дозована рухова активність,
- правильне харчування,
- ендоекологія,
- загартування,
- позитивна психоемоційна активність тощо.

Загальновідомо, що одним з найважливіших чинників здоров'я є рухова активність. Дозовані фізичні навантаження забезпечують гармонійний розвиток організму в цілому, підвищують функціональні можливості, працездатність, опірність організму до захворювань тощо. Фізична культура є одним із важливих компонентів в процесі становлення, розвитку і навчання студентів. Дисципліна «Фізичне виховання», що викладається у закладах вищої освіти дає можливість студентам проявляти себе у певному виді спорту, покращити фізичне та психічне здоров'я, необхідні для здійснення розумової та фізичної діяльності.

Враховуючи вищевикладене, виокремлюємо кілька аспектів, на які необхідно звернути увагу вищим навчальним закладам, з метою мотивації студентів до занять фізичною культурою:

- чітко і цілеспрямовано підходити до процесу навчання та адаптації кожного студента до занять фізичною культурою;
- стимулювати студентів до участі різних спортивних заходах (Спартакіадах, Олімпіадах, чемпіонатах);
- формувати у студентів не лише прагнення до фізично розвинутого тіла, але й здорового мислення, зміцнення здоров'я;
- пропагувати здоровий спосіб життя серед студентів, необхідний для правильної уяви про особисте здоров'я [5, с. 233].

Таким чином, формування здорового способу життя у студентів базується на усвідомленні студентом себе як сполучної ланки між здоров'ям і способом життя. Формування здорового способу життя дозволяє усвідомити студентам необхідність даного стилю життя для розвитку і збереження особистого і громадського здоров'я. На державному та місцевому рівні мають створюватись програми та проекти, які б сприяли формуванню свідомого ставлення у студентів та громадян інших категорій до свого здоров'я.

Список використаних джерел:

1. Безпалій Ю.В. Формування здорового способу життя студентів педагогічного коледжу. Проблеми та перспективи розвитку фізичного виховання, спорту і здоров'я людини : матеріали V Всеукр. наук.-практ. конф. (23-24 квітня 2020 р.) / голов. ред. О. К. Корносенко. Полтава : Сімон, 2020. С. 215–219.
2. Білецька Т.В. Формування здорового способу життя сучасної молоді. Перспективи, проблеми та наявні здобутки розвитку фізичної культури і спорту в Україні : матеріали IV Всеукраїнської електронної конференції «COLOR OF SCIENCE», (Вінниця, 29 січня 2021 р.). Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського / ред. А. А. Дяченко. Вінниця, 2021. С. 343–346.
3. Коваленко В.О. Фактори ризику, що впливають на стан здоров'я молоді. Перспективи, проблеми та наявні здобутки розвитку фізичної культури і спорту в Україні: матеріали IV Всеукраїнської електронної конференції «COLOR OF SCIENCE», (Вінниця, 29 січня 2021 р.). Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського / ред. А. А. Дяченко. Вінниця, 2021. С. 59–62.
4. Когут І.В. Формування здорового способу життя студента: реалії та виклики в сучасному суспільстві. Проблеми та перспективи розвитку фізичного виховання, спорту і здоров'я людини : матеріали V Всеукр. наук.-практ. конф. (23-24 квітня 2020 р.) / голов. ред. О. К. Корносенко. Полтава : Сімон, 2020. С. 220–223.
5. Підлужна С.А. Фізичне виховання – пріоритет у зміцненні здоров'я студентської молоді. Проблеми та перспективи розвитку фізичного виховання, спорту і здоров'я людини : матеріали V Всеукр. наук.-практ. конф. (23-24 квітня 2020 р.) / голов. ред. О. К. Корносенко. Полтава : Сімон, 2020. С. 231–234.

Шевчук К.М.

студентка,

Львівський національний університет імені Івана Франка

ЗАЛУЧЕННЯ ДІТЕЙ ІЗ СИНДРОМОМ ДАУНА ДО СПОРТИВНИХ СЕКЦІЙ

На сьогодні в Україні для дітей з особливими освітніми потребами ще зустрічаються бар'єри до залучення спортивних секцій. Усе це пов'язано з певними чинниками, а саме:

- некомпетентність тренерів у сфері спеціальної освіти;
- страх брати до себе на заняття дітей з психофізичними порушеннями, адже до цієї категорії дітей потрібен індивідуальний план роботи, щоб не нашкодити їхньому здоров'ю;
- не розуміння як проводити спільно заняття з дітьми з ООП;
- відмова батькам через те, що в даній секції готують дітей, які зможуть принести результати на змаганнях і т.д.

Але, незважаючи на дані чинники, можна все ж таки знайти спортивні секції, де тренують дітей з психофізичними порушеннями та організовують змагання.

Про проблеми розвитку дітей з синдромом Дауна досліджують такі вчені: І. Демидова, Г. Ворсанова, А. Альохіна, М. Беркетова, П. Жиянова.

Для дітей із синдромом Дауна (далі – СД) характерним є не лише ознаки інтелектуальної недостатності, але й значні проблеми у фізичному розвитку. У таких дітей зустрічаються проблеми із серцем та травленням, затримка росту, спостерігається м'язова гіпотонія та інше. Діти з СД зазнають труднощів у втриманні рівноваги, керуванні своїм тілом, а також буває присутня підвищена рухливість суглобів і саме через це виникають труднощі у вставанні на коліна та спиранні на руки [3].

Тому, дуже важливо розпочати фізичний розвиток з раннього віку та забезпечувати дитині соціальну взаємодію, адже діти із СД дуже чутливі та здатні вчитись розрізняти емоції та поведінку інших людей [3].

Дітей із СД можна залучати до багатьох секцій. Серед популярних є легка атлетика, футбол, теніс, дзюдо, плавання, волейбол, йога, гімнастика. Такі діти із задоволенням виконують різні фізичні вправи. Головним завданням тренера є правильний підхід і добір завдань для дитини з психофізичним порушенням, вміння зацікавити та змотивувати їх до виконання фізичних навантажень, а також забезпечити соціальну взаємодію між іншими дітьми.

Розглянемо такий вид спорту як плавання. Для дітей із синдромом Дауна за Л. Харченко-Баранецькою на етапі початкової підготовки постають для вирішення такі завдання:

- адаптація організму до незвичних і несприятливих умов для дитини;
- загартування організму дітей за принципом поступовості, корекцій опорно-рухового апарату;
- зміцнення та розвиток функціональних систем;
- гармонійний розвиток фізичних якостей дітей;
- корекція психологічного стану дітей;
- формування вміння триматися на воді, виконання елементарних спеціальних вправ у воді й оволодіння основними технічними навичками різних стилів спортивного плавання [2].

Розглянемо ще один популярний вид спорту, а саме футбол. Улітку можна спостерігати, що майже на кожній площадці діти бігають з м'ячем. Заняття з футболу позитивно впливають на зміцнення м'язів та кісток, серцево-судинної системи, покращується координація рухів, реакція, формується витривалість та підвищується імунітет. Даний вид спорту дає можливість дитині відчувати себе більш впевненим та самостійним, адже під час гри потрібно швидко приймати рішення, правильно спланувати подальший хід гри, а також оцінювати дії.

Спортсмени із СД досягають значних результатів на змаганнях. На Спеціальній олімпіаді у Швейцарії, яка відбулась у 2018 році двоє українців із синдромом Дауна завоювали золоті медалі з бочче (Бочче – це спортивна гра на точність, близька до боулінгу) [1]. Також можна зустріти багато дітей, які беруть участь у спортивних змаганнях з легкої атлетики та з танців.

Отже, спорт допомагає дитині інтегруватися в соціум, а також позитивно впливає не лише на фізичні якості, а й на навички соціальної взаємодії та на психологічний розвиток. Більша успішність дитини буде спостерігатися, якщо активну участь в цьому будуть брати батьки.

Батьки відіграють дуже важливу роль, адже саме вони приймають рішення на який вид спорту віддати дитину, беруть разом з нею участь в спортивній діяльності, підтримують, а також ведуть комунікацію з тренерами.

Список використаних джерел:

1. Двоє українців із синдромом Дауна завоювали «золото» на Спеціальній олімпіаді у Швейцарії. URL: <https://hromadske.ua/posts/dvoie-ukrainsiv-iz-syndromom-dauna-zavoiuvaly-zoloto-na-spetsialnii-olimpiadi-u-shveitsarii>
2. Харченко-Баранецька Л.Л. Мотиваційний компонент батьків дітей з синдромом дауна до занять спортивним плаванням. 2020. Режим доступу: <https://ojs.ukrlogos.in.ua/index.php/logos/article/view/884/904>

3. Чеботарьова О. В. Дитина із синдромом Дауна / О. В. Чеботарьова, І. В. Гладченко, А. Василенко-ван де Рей, Н. І. Лішук. Харків : Вид-во «Ранок», ВГ «Кенгуру», 2018. 48 с. (Інклюзивне навчання).

ФІЛОСОФСЬКІ НАУКИ

Vitalii Koval

Postgraduate student,

Zhytomyr Ivan Franko State University

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7469-4119>

ADVERTISING AS A SOCIO-CULTURAL PHENOMENON

Advertising is of great social and cultural importance in society. This is one of the attributes of human social life, which performs a number of functions and is a factor that shapes the worldview of human and society. The consequences of advertising are manifested primarily in economic interaction, but as a phenomenon, it has a much greater impact on social transformation. Modern human every day encounters the outside world, or its virtual manifestation, accompanied by a large amount of information that passes through human perception. It is in this plane that a person encounters advertising in various forms of its manifestation. The economic manifestation of advertising is the rapid receipt of dividends from its display, but socio-cultural influence involves the rooting of ideas and principles in the memory of people who shape its habits and preferences. The relevance of this study is primarily in the coverage of advertising in terms of transformations of modern communications, because advertising as a sphere of influence, has its own development and is transformed into a more socially oriented area.

Such scientists as I. Chudovska-Kandyba, Yu. Yanenko, S. Ishchuk, O. Dzyuba, S. Veselov, E. Golubkov, P. Zavyalov studied the problem of socio-cultural phenomenon in modern advertising. The scientists paid attention to the issues of the phenomenon of influence on society, its reaction to the manifestations of advertising and research of communicative processes.

In today's world, human is a recipient of environmental information received through interaction with the world. That is why the information that passes by human consciousness forms its aesthetic, value, ideological beliefs. The phenomenon of socio-cultural advertising is to convey advertising messages through the prism of aesthetics, psychology, which also affect the existential problems of human – what is the meaning of life, what place does human occupy in the world, society and more. In addition to the usual methods of persuasion, advertising messages involve socio-cultural factors: external and internal. Everything that happens around a person at a given time can be an external factor: it can be people nearby, weather conditions and so on.

Everything that happens inside a person at the same time can be an internal factor: it can be attitudes, attitudes towards different things, health, attitudes, beliefs, past experiences, etc. [1]. Due to the established information settings, advertising has an impact on the formation of understanding around these issues. According to Chudovska-Kandyba, advertising first of all appears as an important institutional factor that provides a change, or even the construction of certain lifestyles of individuals and social groups [2].

As a cultural phenomenon, advertising became the subject of scientific research only in the twentieth century. As a field of interest mainly to the socio-economic sciences, it was interpreted as the most important element of production and consumption [3].

Given the phenomenon of advertising, it was formed into a social institution that has a strong influence on all processes of society and has the ability to reflect institutionally. To understand the social impact of advertising, it is necessary to determine the factors of its effectiveness, as there are factors that prevent the action of advertising at the social or cultural level. According to the socio-cultural effect, the effectiveness of advertising is determined by factors of memorability, attractiveness, informativeness, motivation, but with certain limitations. Dynamics of advertising, human factors, location, method, form limitations in its use, which directly affects the degree of effectiveness of advertising. Also, the dynamism of advertising allows you to be more open, globalized and spread to more people.

Socio-political and cultural-historical preconditions for the emergence of the phenomenon of advertising were directly related to the processes of emancipation of mankind [3]. Advertising has the ability to convey any information in any way, provided that it corresponds to the functions and characteristics of advertising. Exemption from templates and the use of creativity in communication remove all restrictions on cultural or social norms. However, the issue of morality is determined by current regulators or society as a whole. As a result of emancipation, an extensive network of advertising messages in the media space freely forms cultural ties between the recipient and the informant.

Social features of advertising in modern Ukrainian society are a form of adaptation of the individual to social reality [4]. As mentioned above, advertising reflects and reflects the state of society. Therefore, advertising as a communication phenomenon is synergistically related to the state of society, which together complement each other. According to Ishchuk, it is important for the cultural and philosophical study of advertising to clarify its functional features: unifying, communicative, suppressive (repressive), aesthetic and interactive [5]. Signs characterize the quality of adaptation of advertising to the mental perception of recipients. Given the adaptability of advertising, it is important to distinguish between cultural and social code that is characteristic

of society, whether it is sufficient for advertising to be clear, close, clearly targeted, aesthetic, informative.

The socio-cultural phenomenon of advertising is manifested in various spheres of human information activities and has become one of the attributes of modern information interaction. Advertising is able to form ideological, cultural, political tastes due to its prevalence and social orientation. As a result, modern human is partly shaped by the influence of advertising in our lives and imitates the values set in society through communication technologies.

References:

1. Ananeva, N.V., Suslova, Iu.Iu. (2017). Reklamnaia deiatelnost: ucheb. posobie [Advertising: Tutorial]. Krasnoiarsk: Sib. feder. un-t, 198 p. (in Russian)
2. Chudovska-Kandyba, I.A. (2010). Sotsiokulturni vymiry reklamnykh praktyk [Socio-cultural dimensions of advertising practices]. Kyiv: KIS, 446 p. (in Ukrainian)
3. Dzyuba O. (2018). Media-reklama yak kreativne mystectvo suchasnogo kul'turnogo prostoru Ukrainy [Media advertising as a creative art of the modern cultural space of Ukraine]. *Young Scientist*, no. 1(53). (in Ukrainian)
4. Yanenko Y. (2013). Reklama yak fenomen ukrains'koi kultury [Advertising as a phenomenon of Ukrainian culture]. *Dialogue of languages – dialogue of cultures. Ukraine and the world. Proceedings of the III International Scientific Internet Conference on Ukrainian Studies.* – Verlag Otto Sagner. – Munich – Berlin – Washington, Rain Culture. P. 922–930. (in Ukrainian)
5. Ishchuk. S. (2014). Reklama kak sociokul'turnyj fenomen ehpokhi postmoderna. [Advertising as a sociocultural phenomenon of the postmodern era]. *Bulletin of NAU. Series: Philosophy. Culturology.* № 2(20). (in Ukrainian)

Ровнягін О.В.

студент,

Київський національний університет технологій та дизайну

Шульга М.В.

студент,

Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова

Науковий керівник: Гончаренко К.С.

кандидат філософських наук, доцент,

Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова

НЕОБХІДНІСТЬ АКТУАЛІЗАЦІЇ НАУКОВОГО СВІТОГЛЯДУ У КУЛЬТУРНОМУ ПРОСТОРИ СУЧАСНОЇ МОЛОДІ

Сьогодні рясніє низкою причин, що вказують на непопулярність форми самосвідомості наукового характеру. З-поміж них і незатребуваність науки у бізнесі, і ставлення до неї з боку держави, недостатнє фінансування, втрата довіри населенням, міграція наукових кадрів etc. Таким чином, можна сміливо стверджувати про наявність кризи виробництва наукового знання на теренах сучасної України, подолання якої, потенційно, могла б узяти на себе молодь. Проте молодіжний культурний простір ніяк не сприяє, а навпаки деактуалізує наукову сферу у світогляді пересічного представника молодіжної групи.

Одним з проявів вищезгаданої кризи є зниження престижу науки у суспільстві шляхом розповсюдження продуктів наукового знання у публічному полі та формування псевдонаукового контенту. Так, причиною падіння інтересу, окрім неспроможності матеріального характеру, залишається політика ЗМІ, як телебачення, так і соцмереж, різного роду інтернет-платформ, відеохостингів etc. Популярність розважального контенту не йде ні в яке порівняння з матеріалами науково-пізнавального характеру.

«Просвітництво є виходом людини з самозавиненої незрілості. Незрілість є неспроможністю користуватись власним розсудком без керівництва з боку іншого. Самозавиненою ця незрілість є, коли її причиною є не брак розсудку, а рішучості та мужності, для того, щоб користуватись ним без керівництва з боку іншого. Sapere aude! Отже, слова: «Май мужність користуватись власним розсудком!» – є девізом Просвітництва» [1].

У сучасному світі, «Просвітництво» про яке говорить І. Кант, не тільки не втратило свого значення, а стало, навпаки, все більш актуальним, оскільки в умовах переходу до постковідного життя, однією з ключових особливостей стає використання цифрових платформ як методу отримання інформації та самонавчання, тобто відкриває широкий простір для використання власного розсудку.

Сучасна молодь має безпрецедентну можливість отримувати доступ до незліченної кількості інформації, але подальше її засвоєння та критичний розгляд, залежить тільки від їх власної «зрілості». На нашу думку, два головні фактори, що сприяють формуванню сучасного наукового світогляду слід вважати: а) цифрові компетенції; б) критичне мислення. «Цифрові компетенції – це інтегральна характеристика особистості, яка динамічно поєднує знання, уміння, навички та ставлення щодо використання цифрових технологій для спілкування, власного розвитку, навчання, роботи, участі в суспільному житті, відповідно до сфери компетенцій, належним чином (безпечно, творчо, критично, відповідально, етично) [2].

Актуалізація наукового світогляду сьогодні тісно пов'язана саме з цифровими компетенціями, оскільки сьогодні все більше актуальною стає концепція «Безперервного навчання», яка пов'язана із можливістю надання доступу до освітніх послуг та матеріалів для всіх бажаючих через використання цифрових платформ. «Безперервне навчання – це навчання, яке має місце в перебігу всього життя індивідуума, і яке обумовлене інтенсивним оновленням знань і умінь, необхідних для успішної і ефективної професійної діяльності і, відповідно, швидкою зміною соціальних і економічних умов, що висувають нові вимоги до рівня професійної підготовки фахівців» [3].

У розрізі зазначеного вище, варто приділити увагу саме збільшенню кількості інформації у мережі Інтернет. На даний момент немає єдиного універсального методу «фільтрації» інформації на достовірність, тому сучасна молодь, яка становить велику частку користувачів Інтернету, має використовувати власний розум для перевірки та аналізу отриманої інформації. Сприяння критичного ставлення до інформації, розвитку відповідального споживацтва інформації багато в чому сприяє гуманітарна освіта, або так звана «культурна освіченість». «Саме на плечі гуманітаріїв покладається відповідальність, від якої залежить і те, наскільки люди готові приймати факт наявності різних думок, позицій, і те, наскільки їм вдалося вплинути на формування критичного ставлення до одержуваної інформації в суспільстві, що є вкрай актуальним на сьогодні» [4, с. 144].

Тому, наразі постає питання: «Користуватись своїм розумом чи приймати інформацію без її подальшої перевірки, на віру».

Таким чином, протиставляти антинауковому знанню слід ціннісну позицію популяризаторів науки, що виражається у захисті суспільства від лженауки, а також усвідомлення пропаганди ненаукового знання як загрози самому суспільству. Натомість, стримуючим фактором популярності такої парадигми є емоційна компонента та відсутність впливових матеріальних мотиваторів.

Список використаних джерел:

1. Кант І. Відповідь на запитання: Що таке Просвітництво? / Пер. з нім. Олег Фешовець. Івано-Франківськ : Лілея-НВ, 2003. 158 с.
2. Opys ramok tsyfrovoy kompetentnosti dlia hromadian Ukrainy. Ministerstvo tsyfrovoy transformatsii Ukrainy. 20.11.2021. URL: https://thedigital.gov.ua/storage/uploads/files/news_post/2021/3/mintsifraoprilyudnyue-ramku-tsifrovoy-kompetentnosti-dlyagromadyan/%D0%9E%D0%A0%209A.pdf
3. Кудрявцева С. П. Міжнародна інформація : навч. посіб. / С. П. Кудрявцева, В. В. Колос. Київ : ВД «Слово», 2005. 400 с.
4. Гончаренко К.С. Коли гуманітарій плакав Або криза гуманітарної освіти в Україні: симптоми і шляхи лікування. Філософія освіти. Philosophy of Education. Київ, 2020. 26(1). С. 142–161. URL: <https://philosopheducation.com/index.php/philed/article/view/619/565>

Чабан В.А.

студентка,

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

ФОРМУВАННЯ МЕРЕЖЕВОЇ КОМУНІКАЦІЇ

Варто зауважити, що ще до кінця ХХ ст. сформувалася думка про те, що суспільство змінилося через певні зміни в тих чи інших сферах життєдіяльності людини. Мережеве суспільство, на яке буде звертатися увага, є складовою цілісної концепції інформаційного суспільства. Саме Мануель Кастельс почав досліджувати суспільство «мережевих систем» ще в 1990-х рр. На сьогодні його концепція мережевого суспільства займає досить важливе місце в соціально-філософському знанні та це дає змогу аналізувати твердження філософа та звертати увагу на ті чи інші питання стосовно його теорій. Кожне суспільство має свої відповідні характеристики, серед яких є й проблеми, на які необхідно звертати увагу сьогодні, щоб намагатися вирішити або сприяти вирішенню тих чи інших проблем суспільства. Пропонується наступне питання для розгляду –

в сучасному суспільстві існує велика кількість інструментів комунікації. Поступове впровадження технологій в життя людства зумовило трансформацію комунікативної взаємодії, що сприяло на зміну соціальної комунікації.

Ідея «мережевого суспільства» М.Кастельса представлена в його декількох напрацюваннях: «The Information Age: Economy, Society and Culture», «Networks of Outrage and Hope: Social Movements in the...», «The Internet Galaxy», «The information society and the welfare state» та «Communication Power». Він прагне інтерпретувати сучасне суспільство, яке знаходиться під впливом відповідних глобалізаційних та інформатизаційних процесів. Його переконання про «мережевий характер» суспільства цілком переконлива, однак, відповідно до такого судження, виокремлюється й «мережева комунікація». Саме мережі, пише М.Кастельс, складають нову соціальну морфологію наших суспільств, а розповсюдження «мережевої» логіки значною мірою визначається на ході та результаті процесів, пов'язаних з виробництвом, повсякденним життям, культурою і владою [1, с. 494]. Він підкреслював саме на одночасній трансформації змін в культурі, політиці, економіці, адже саме стрімкі зміни одночасно в декількох сферах життєдіяльності людини вплинули на суспільство. Безумовно така теорія суспільства вимагає своєї комунікативної теорії. Спираючись на твердження М.Кастельса, одним із факторів становлення сучасного суспільства є саме збільшення частки комп'ютерних комунікацій. Безумовно, що передумовою цього є створення глобального комунікативного простору [2, с. 91]. Сучасник української наукової думки Махній М.М. визначає значну роль в формуванні такого суспільства відіграють сучасні комунікації, особливо мережевого типу на зразок інтернету [3, с. 14]. Відповідно до такого розуміння зазначених науковців, утворився новий комунікативний інтернет-простір, який вплинув на зміну самої соціальної реальності.

Мережева логіка нового типу комунікації охопила всі сфери життєдіяльності людини: сьогодні можна знайти будь-який державний документ МОН, можна зв'язатися з фахівцем з флористики, можна переконатися в волонтерській роботі завдяки покращенням комп'ютерних технологій. Сьогодні виникає суспільство, ціннісні орієнтири якого вже залежать від нового комунікативного простору. Це можна аргументувати наступним. Спираючись на теорію «комунікативної дії» та теорію «деліберативної політики» Юргена Габермаса, який на сьогоднішній день є доволі важливою постаттю в практичній та комунікативній філософії, варто зауважити, що публічна комунікативна взаємодія є гарантом формування суспільної думки. Суспільна думка, на думку Ю. Габермаса, займає важливу роль в організації ефективного політичного та комунікативного процесу. Публічний дискурс зумовлює

можливий вплив одного суб'єкта комунікативної дії на іншого. Теорія дискурсу зумовлює доволі високий рівень «інтерсуб'єктивних процесів» [4, с. 395]. Суб'єкти публічного дискурсу повинні приводити раціональні твердження, аргументуючи їх належним чином. Окрім цього вони мають вислуховувати один одного, відповідно до принципу публічності. Лише за такої умови можлива ефективна комунікативна взаємодія, відповідно до теорії комунікативної дії Ю. Габермаса. Однак будь-який публічний акт комунікативної дії може викликати трансформацію поглядів, ідей. В результаті вдалого результату суб'єкти комунікативної дії досягають консенсусу, що сприяє формуванню суспільної думки, що в свою чергу сприяє на формування нових пріоритетних цінностей. Так само ціннісні орієнтири мережевого суспільства залежать від трансляції тієї чи іншої інформації в мережах.

Відповідно до теорії мережевого суспільства М. Кастельса, суспільство постає як суспільство «мережєвих індивідів», які взаємодіють через нові бездротові інструменти комунікації, що сприяє «інмутації» [3, с. 32]. Тож наступне на що хотілося б звернути увагу появу «мережевого індивідуалізму». Хочу звернути вашу увагу на протилежну думку, яка можливо більш влучно відповідає опису суспільства. На презентації своєї нової книги «Нетократія» О. Бард зазначив, що сьогоденне суспільство вже складається не з індивідів, а з «дивідів». Сучасне суспільство вже не поділяється на індивідів, через мережеве суспільство багато що вплинуло на характер комунікації та навіть соціалізації. «Дивідів» можна охарактеризувати тим, що вони в різних мережах позиціонують себе зовсім по-різному.

Таким чином, теорія мережевого суспільства Мануеля Кастельса займає важливу роль в соціальній філософії. Вплив ідей М. Кастельса обговорюється досить активно за останні роки. Сучасні науковці активно поширюють статті про кіберпсихологію, інтернет-дискурсивні практики, про цифрову культуру, про архітектуру мережевого суспільства та про кіберпристрасті. Ми визначили, що мережеве суспільство вплинуло на комунікацію. Це зумовило виникнення мережевої комунікації, яка має свої особливості та формує простір для мережєвих індивідів. Однак чи все ж мережеве суспільство формує «дивідів» чи індивідів – досі питання, яке вимагає розгляду. Це питання залишається відкритим для подальшого дослідження та публічного обговорення під час круглих столів.

Список використаних джерел:

1. Кастельс М. Становление общества сетевых структур. *Новая постиндустриальная волна на Западе. Антология* / Под редакцией В.Л. Иноземцева. Москва : Academia, 1999. 640 с.

2. Савельєва Т.П. Сучасне мережеве суспільство: проблеми визначення. *Сучасне суспільство: політичні науки, соціологічні науки, культурологічні науки* : зб. наук. праць. Харків, 2012. Вип. 1. С. 87–92.

3. Махній М.М. Мережеве суспільство : кіберпсихологічний путівник. Київ : Academia, 2018. С. 176.

4. Хабермас Ю. Что такое «делиберативная политика»? *Вовлечение другого. Очерки политической теории*. СПб. : Наука, 2001. С. 381–415.

Наукове видання

СУЧАСНА НАУКА: СВІТОВІ ТЕНДЕНЦІЇ, ТЕХНОЛОГІЇ ТА ІННОВАЦІЇ

**МАТЕРІАЛИ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ**

Матеріали друкуються в авторській редакції

Дизайн обкладинки: А. Юдашкіна
Верстка: В. Удовиченко

Підписано до друку 28.12.2021. Формат 60x84/16.
Папір офсетний. Гарнітура Times New Roman. Цифровий друк.
Умовно-друк. арк. 8,60. Тираж 100. Замовлення № 0122/01.
Віддруковано з готового оригінал-макета.

Надруковано: Видавничий дім «Гельветика»
Україна, м. Херсон, вул. Паровозна, буд. 46-а
Телефони: +38 (095) 934 48 28, +38 (097) 723 06 08
E-mail: mailbox@helvetica.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 6424 від 04.10.2018 р.